

BARCODE DEKODET

En diskursanalyse av byutviklingsdebatten om utbyggingsprosjektet
Barcode i Bjørvika

Ingrid Abrahamsen Kjærås
Masteroppgave i samfunnsgeografi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo
Vår 2009

BARCODE DEKODET

En diskursanalyse av byutviklingsdebatten om utbyggingsprosjektet
Barcode i Bjørvika

Ingrid Abrahamsen Kjærås
Masteroppgave i samfunnsgeografi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Universitetet i Oslo
Vår 2009

Forord

Da er masteroppgaven ferdig! Jeg har mange å takke.

Tusen takk til alle informantene som har tatt seg tid til å møte meg. Jeg har utelukkende blitt møtt med åpenhet og interesse. Takk til veilederen min ved institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Per Gunnar Røe. Hans konstruktive og gode tilbakemeldinger har vært til uvurderlig hjelp for meg. En takk rettes også til Osloforskning for økonomisk støtte.

Når disse ordene skrives er studietiden snart over for min del. Det gode studentmiljøet både ved Universitetet i Bergen og her på Blindern har gjort sitt til at denne tiden vil bli husket med stor glede. Jeg vil spesielt takke Lisa, Trine, Ida og Ingunn for mange morsomme stunder. Ellers vil jeg takke for den daglige pausequizen, lakrisbåtene, de sene vin-kveldene, utprøving av diverse Fjordland-varianter, påskefeiring og alle andre gode minner fra pauserommet og lesesalen i tredje etasje på Harriet Holters hus. En ekstra takk til Ida som tok seg tid til å lese gjennom og gi meg gode tilbakemeldinger på oppgaven.

En stor takk går til familie og venner. Dere er hovedgrunnen til at jeg nå gleder meg enormt til å sette det siste punktum i masteroppgaven. Takk til mamma og pappa for kloke innspill, særdeles grundig korrekturlesning og for at dere alltid oppmunttrer og har tro på meg. Den aller største takk går til min kjæreste og beste venn for stor tålmodighet, massiv motivasjon og ikke minst en real språkvask. Takk Olaf!

Ingrid Abrahamsen Kjærås
Oslo, mai 2009

Barcode under utbygging. 17. januar 2009.

Foto: Ingrid A. Kjærås

INNHold

1 INNLEDNING	1
1.1 Tema og utgangspunkt	1
Problemstillinger	2
1.2 Oppgavens innhold	3
2 BAKGRUNN FOR BYUTVIKLINGSDEBATTEN OM BARCODE	4
2.1 Skal Oslo være fjordby eller havneby?	5
Bjørvika på 1980-tallet	5
Fjordby eller havneby?	5
Fjordbyvedtaket	7
2.2 Høyhusutredning og høyhusdebatt	7
2.3 Arbeidet med Bjørvika tar form	9
Bjørvika reguleres	9
Utbyggingsavtalen	9
2.4 Barcode blir en del av Bjørvika	10
Arkitektkonkurransen og nytt forslag til byggehøyder	10
Høringsrunden, kimen til debatten om Barcode	12
Utredning av alternativer	13
Lokalt initiativ: Bjørvikacharetten	14
Det endelige vedtaket	15
2.5 Avrunding	15
3 TEORETISKE PERSPEKTIVER	16
3.1 Byer og byutvikling	16
3.2 Fra modernitet til postmodernitet?	17
Kritisk postmodernisme	18
Kronosentrisitet – og skillet mellom det moderne og det postmoderne	19
Postmoderne urbanisme	20
3.3 Endringer i det politisk-økonomiske systemet	21
Interurban konkurranse og bypolitisk handlingsrom	22
Bypolitikk: ”government” og ”governance”	23
3.4 Entreprenørpolitikk og byutvikling	24
Byens image og forestillinger om byen	25
3.5 Store utviklingsprosjekter i en urban kontekst	26
Sjøsideprosjekter	27
Designstyrt byutvikling	28
Utviklingsprosjekter, visjoner og lokal forankring	28
Vancouver, et vellykket eksempel?	29
”New Urbanism” som byutviklingsstrategi og kritikk av arkitekturdeterminisme	30
3.6 Avrunding – byutvikling som diskursivt felt	31

4 METODOLOGI	33
4.1 Diskursanalytisk rammeverk	33
Sosialkonstruktivisme og poststrukturalisme	33
Teoretiske skillelinjer mellom diskursanalytiske tilnærminger	34
Faircloughs kritiske diskursanalyse	35
Laclau og Mouffes diskursteori	37
Kombinasjon av tilnærmingene	37
4.2 Diskursanalyse som metode – å utføre en diskursanalyse	38
Faircloughs tredimensjonale modell	40
Tekstanalyse og semiotikk	40
Diskursteoriens begrepsapparat	42
Troper, transitivitet og modalitet som redskaper i diskursanalysen.	43
Diskursiv praksis og sosial praksis	45
Anvendelse av analyseverktøy og Faircloughs tredimensjonale modell	46
4.3 Kvalitativ forskning, vurderinger og valg	47
Forskerens forforståelse og abduktiv tilnærming	47
Tekstkilde 1: aviser og tidsskrifter	48
Tekstkilde 2: intervjuer	49
Det kvalitative forskningsintervjuet	51
Praktisk gjennomføring av intervjuene	52
Bearbeiding og analyse av materialet	53
Forskningens kvalitet	54
5 REPRESENTASJONER AV BARCODE	56
5.1 Begrepet Barcode	56
Tidlig artikulering av Barcode	57
5.2 Barcode og visjonen om en åpen Fjordby	59
Barcode blir en "ikke-mur"	59
Barcode blir en mur	60
Blir Barcode en mur, et stakitt eller en kam?	61
5.3 Barcode og høyhus i Oslo	62
Barcode, høyhus og Oslos karakter	62
Høyhus og bydelene bak	67
Høyhus, tetthet og bærekraft	69
5.4 Barcode og den levende byen	71
Barcode og flerfunksjonalitet, et bidrag til den levende byen?	71
Barcode og sosialitet, hvem vil bo og arbeide i den nye bydelen?	72
Byliv og tetthet	75
5.5 Avrunding	76
6 ANALYSE AV DISKURSER	78
6.1 Den entreprenørpolitiske diskursen	79
Bjørvikas rolle i den entreprenørpolitiske diskursen	82
Aktører og dominerende representasjoner i den entreprenørpolitiske diskursen	84
Undersøkelse av transitivitet	85

6.2 Den privatiseringskritiske diskursen.....	86
Aktørers rolle i byutviklingen i Bjørvika	86
Aktører og dominerende representasjoner i den privatiseringskritiske diskursen	90
Undersøkelse av transitivitet	91
6.3 Bydelsdiskursen.....	92
Bydelsdiskursen og den symbolske muren.....	92
Bjørvikas rolle i bydelsdiskursen	94
Aktører og dominerende representasjoner i bydelsdiskursen	95
Undersøkelse av modalitet	95
6.4 Den historiserende diskursen	96
Bebyggelse og tilpasning i den historiserende diskursen	96
Aktører og dominerende representasjoner i den historiserende diskursen	98
Undersøkelse av ironi.....	99
6.5 Den kronosentriske diskursen.....	100
Bjørvika, den synlige bydelen!.....	100
Aktører og dominerende representasjoner i den kronosentriske diskursen	102
Undersøkelse av karakteristisk ordbruk	102
6.6 Diskursiv praksis i byutviklingsdebatten om Barcode.....	103
Diskursiv praksis i motstanden mot Barcode	103
Diskursiv praksis i argumentasjon for realisering av Barcode	105
Diskursiv praksis og Barcodevedtaket	107
Konsekvenser – hva kan denne diskursive praksisen si noe om?.....	110
7 KONKLUSJON	112
7.1 Hvordan tillegges Barcode mening i byutviklingsdebatten om Barcode?	112
7.2 Hvilke diskurser konstrueres i byutviklingsdebatten om Barcode?	113
7.3 Hvilke diskurser har hatt størst gjennomslagskraft i saken om Barcode?	116
7.4 Oppgavens verdi.....	117
8 REFERANSER	118
9 APPENDIKS.....	I
VEDLEGG 1 Flyfoto av Bjørvika.....	I
VEDLEGG 2 3D illustrasjon av Barcode.....	II
VEDLEGG 3 Oversikt over avismaterialet	III
VEDLEGG 4 Informasjonsskriv	VIII
VEDLEGG 5 Intervjuguide.....	IX
FIGUROVERSIKT	
FIGUR 1: Tidsakse.....	4
FIGUR 2: Eierstruktur for eiendoms- og utbyggingsselskapene i Bjørvika.....	10
FIGUR 3: Modell av Barcode.....	11
FIGUR 4: Barcode 20. mai 2009.....	111

1 INNLEDNING

1.1 Tema og utgangspunkt

I januar 2000 vedtok Oslo bystyre å frigjøre byens sentrale havneområder for byutvikling. Dette var starten på Fjordbyprosjektet. Formålet med byutviklingen var å utvikle arealene til bolig-, rekreasjons- og næringsformål. ”På denne måten skal fjorden bringes inn som en del av byen og åpnes til glede for Oslos befolkning” heter det på Oslo Kommunes hjemmesider.¹ Det anslås at ”Fjordbyen” skal være ferdig utviklet i 2017.

Bjørvika er det største av Fjordbyens 13 delområder og ligger sentralt på sjøsiden av Oslo Sentralbanestasjon (Oslo S). I 2003 ble det arrangert en arkitektkonkurranse for utbyggingen av fire tomter i dette området. Disse tomtene, B10-B13, ligger like sør for sporområdet på Oslo S og eies av NSBs datterselskap ROM Eiendom AS.² Med utgangspunkt i vinnerprosjektet fra arkitektkonkurransen ble det foreslått å bygge ut tomtene i tråd med det såkalte ”Barcode-prinsippet”. Prinsippet består av bygninger i ulike høyder i en serie parallelle bygningsstriper, derav det engelseke navnet Barcode som på norsk betyr strekkode. Den vedtatte reguleringsplanen for Bjørvika la opprinnelig til rette for en tett og lav karrébebyggelse for de aktuelle tomtene, men med utgangspunkt i Barcode-prinsippet ble det foreslått å øke byggehøydene. Eiendoms- og utviklingsselskapet Oslo S Utvikling AS (OSU) kom derfor med et omreguleringsforslag for tomtene der byggehøydene økes. I høringsrunden til dette forslaget kom det inn usedvanlig mange kritiske reaksjoner. Dette var en utløsende faktor for en omfattende byutviklingsdebatt om Barcode: Hvordan ville utbyggingen virke inn på de bakenforliggende bydeler og naboområder? Hvilken rolle burde utbyggerne spille i byutviklingen? Burde det bygges i *tradisjonell stil* eller satses på en mer moderne *høyhus-profil*? Dette har vært blant de sentrale spørsmålene i diskusjonen. Denne oppgaven handler om *byutviklingsdebatten om Barcode*, og om hvordan byutvikling konstrueres diskursivt av aktører som deltar i debatten.

Byutviklingsdebatten om Barcode viser at byutvikling er et sosialt felt der en rekke aktører med ulike posisjoner og interesser involverer seg. Det er ikke bare fagmiljøer, som arkitekter og planleggere, som engasjerer seg. Også politiske miljøer, eiendomsaktører og representanter for sivilsamfunnet deltar i det offentlige ordskiftet. Et av målene med denne oppgaven er å forstå hvordan sentrale temaer i debatten fremstilles på forskjellige måter av

¹ http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no/om_fjordbyen/ (05.05.09)

² Se vedlegg 1 i appendiks for flyfoto av Bjørvika med markerte Barcode-tomter.

disse ulike aktørene. Jeg analyserer hvordan ulike *diskurser*, eller meningsmønstre, konstrueres i den offentlige byutviklingsdebatten om Barcode. En diskurs forstås her som en måte å snakke på som gir mening ut ifra et bestemt perspektiv (Fairclough 1992). Ulike diskurser om byutvikling legger grunnlag for ulike virkelighetsoppfatninger, og gir premisser for hvordan byen og byutvikling forstås. Det er disse forskjellige virkelighetsoppfatningene som danner utgangspunktet for byutviklingsdebatter (Skogheim og Røe 2003).

Diskursanalyse er en metodologisk innfallsvinkel som bygger på en sosialkonstruktivistisk tilnærming til kunnskap og virkelighet. I dette vitenskapsteoretiske perspektivet vektlegges det at virkeligheten konstrueres sosialt. Dette innebærer at muligheten for å tilegne seg *objektiv* kunnskap om verden avvises. Derimot vektlegges det at alle former for kunnskap og forståelse er avhengig av kulturell og historisk kontekst. Det vektlegges også at det som aksepteres som ”sann” kunnskap er et resultat av sosiale forhandlingsprosesser der språklig interaksjon står sentralt (Burr 1995). Et av diskursanalysens hovedmål er å synliggjøre hvordan mening skapes gjennom språkbruk, for på denne måten å undersøke hvordan virkeligheten konstrueres.

Problemstillinger

Ved å undersøke muntlige og skrevne representasjoner av Barcode og sentrale temaer i byutviklingsdebatten, analyserer jeg hvordan aktører konstruerer byutvikling diskursivt. Jeg tar utgangspunkt i konkrete språklige uttrykk i avisartikler og transkriberte intervjuer, for å undersøke hvordan Barcode konstrueres og tillegges mening i debatten. Videre analyserer jeg hvilke diskurser som konstrueres. Disse diskursene forstås som ulike perspektiver på byutvikling, forankret i den kontekstspesifikke byutviklingsdebatten om Barcode. Jeg har også hatt som mål å si noe om hvilke diskurser som har hatt størst gjennomslagskraft i debatten. Utfallet av den politiske saken om Barcode kan gi et innblikk i hvilke representasjoner og diskurser som anses som gyldige av sentrale byutviklingsmyndigheter.

Problemstillingene mine er:

- (1) Hvordan tillegges Barcode mening i byutviklingsdebatten om Barcode?
- (2) Hvilke diskurser konstrueres i byutviklingsdebatten om Barcode?
- (3) Hvilke representasjoner og diskurser i byutviklingsdebatten om Barcode har hatt størst gjennomslagskraft når det gjelder utfallet i saken?

1.2 Oppgavens innhold

I *kapittel 2* tar jeg for meg det jeg anser som relevant bakgrunn for byutviklingsdebatten om Barcode. Formålet er å belyse de delene av byutviklingsprosessen i Bjørvika som er viktige for å forstå debatten. Denne kontekstualiseringen kan også bidra til å belyse i hvilken grad teorier om byutvikling kan være relevante for Oslo og Bjørvika.

I *kapittel 3* presenterer jeg ulike teorier og forståelser av by og byutvikling. Jeg vil se nærmere på hva som menes med moderne og postmoderne byutvikling, og på hvordan sammenhenger mellom endringer i det politisk-økonomiske systemet og byutvikling forstås. Jeg trekker også frem noen teoretiske betraktninger omkring store utviklingsprosjekter i andre byer.

Kapittel 4 handler om metodologiske valg og vurderinger. Jeg starter med å si noe om det vitenskapsteoretiske bakteppet for diskursanalytiske metoder ved å se nærmere på hva sosialkonstruktivisme og poststrukturalisme innebærer. Videre tar jeg for meg noen teoretiske skillelinjer mellom Faircloughs kritiske diskursanalyse og Laclau og Mouffes diskursteori. Jeg redegjør dessuten for hvordan jeg vil gjennomføre diskursanalysen og hvilke analyseverktøy jeg vil benytte. Tilslutt i kapitlet kommer jeg inn på hva det vil si å anvende en kvalitativ tilnærming til datainnsamling og -behandling. Jeg redegjør for hvordan jeg har gått frem i prosessen med å samle inn, bearbeide og analysere datamaterialet.

I *Kapittel 5* analyserer jeg hvordan Barcode representeres og gis mening i byutviklingsdebatten om Barcode. Dette gjør jeg ved å undersøke hvordan Barcode omtales i forhold til tre sentrale temaer i debatten: 1) Barcode og visjonen om en åpen Fjordby 2) Barcode og høyhus i Oslo 3) Barcode og ”den levende byen”.

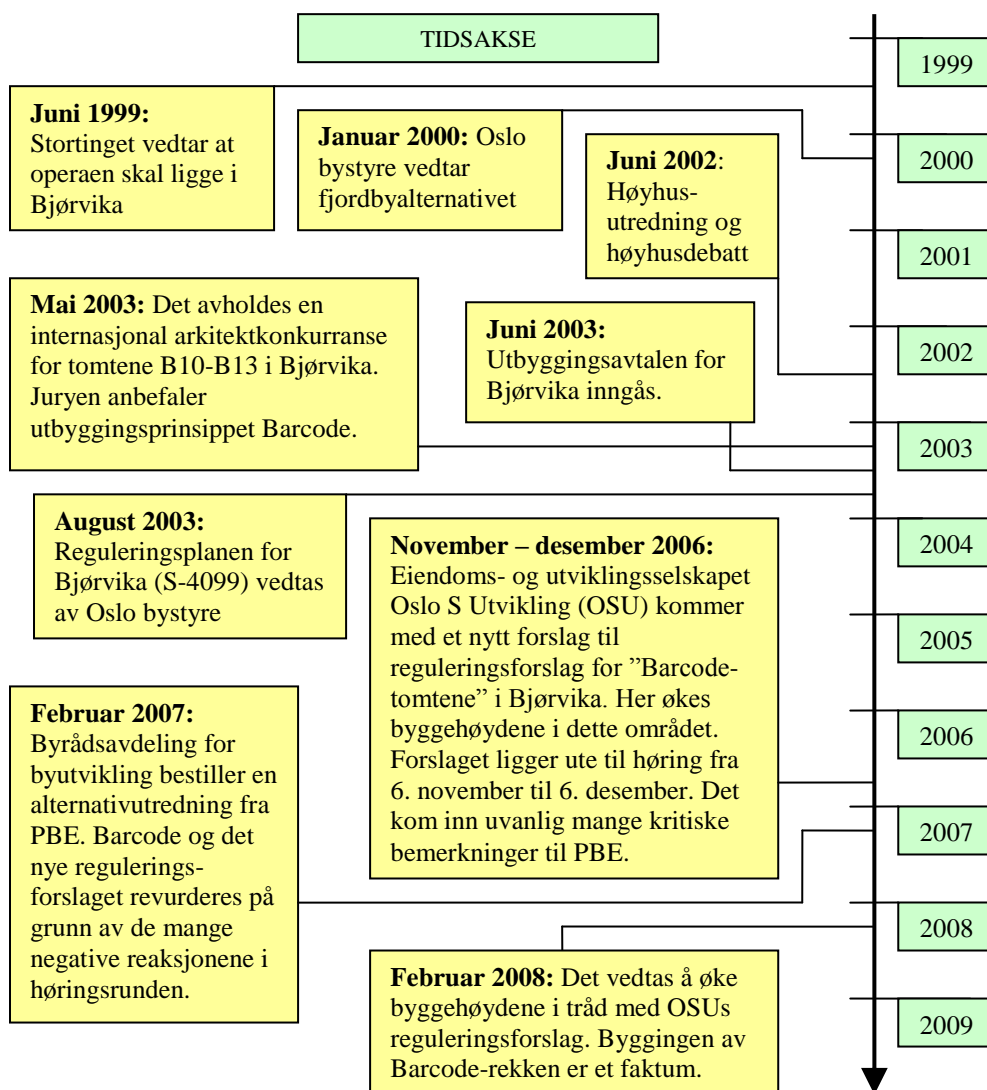
I *Kapittel 6* analyserer jeg hvilke diskurser som konstrueres i byutviklingsdebatten om Barcode. De ulike diskursene danner meningsmønstre som aktører trekker på i sin språklige praksis i debatten. Jeg undersøker også hvordan aktører som engasjerer seg i debatten aktivt velger benytter kombinasjoner av diskursene jeg har funnet, i sin argumentasjon for og i mot Barcode. Tilslutt sier jeg noe om hvilke diskurser som har hatt størst gjennomslagskraft i den politiske saken om Barcode. Dette gjøres ved å analysere hvilke diskurser det trekkes på i innstillingen og vedtaket av Barcode i Oslo bystyre.

Kapittel 7 er konklusjonen. Her knyttes funnene mine til problemstillingene.

2 BAKGRUNN FOR BYUTVIKLINGSDEBATTEN OM BARCODE

I dette kapitlet tar jeg for meg det jeg anser som relevant bakgrunn for byutviklingsdebatten om Barcode. Denne bakgrunnen danner en del av utgangspunktet for min forståelse av posisjoner og interesser i debatten. Det belyses at Barcodeprosjektet inngår i en kompleks byutviklingsprosess der utredninger, avtaleverk, vedtak og offentlige debatter danner et nettverk av forutsetninger og forpliktelser for den videre utviklingen.

Figur 1: Tidsakse

2.1 Skal Oslo være fjordby eller havneby?

Bjørvika på 1980-tallet

Initiativet til transformasjonen og byutviklingen av Bjørvika ble tatt på 1980-tallet. Ifølge Plan- og bygningsetatens (PBE) rapport "Forprosjekt Fjordbyprogrammet" (2003a) var idékonkurransen "Byen og fjorden, Oslo mot år 2000" i 1982 starten på utviklingen. Her ble "ingenmannslandet" Bjørvika foreslått som byutviklingsområde (Butenshøn og Lindheim 1987). Den tidligste planen for området ble lagt frem i 1986. I boken "Det nye Oslo" påpeker Butenshøn og Lindheim (1987) hvordan utbyggingen i denne planen fremstilles i tråd med byens tradisjonelle form. Her illustreres Bjørvika med kvartalsbebyggelse, tydelige siktakser, grønne plasser og Akerselven skulle ligge åpen ut mot sjøfronten. Utbyggingsvolumet utgjorde totalt 300 000 m² (Butenshøn og Lindheim 1987). Disse tidlige planene kom på banen i samme perioden som "byggeboomen" nådde sin topp i Oslo, og kan ifølge Børrud (2005) ses som et eksempel på den økte politiske velviljen overfor private utbyggere fordi gjennomføringen av utbyggingen skulle være basert på et nært offentlig-privat samarbeid. Det ble istedet omformingen av Aker mekaniske verft til Aker Brygge som ble Oslos tidligste store byutviklingsprosjekt basert på private investeringer (Børrud 2005).

Fjordby eller havneby?

I 1996 bestilte byrådet rapporten "Fjordby eller Havneby? Utredning om Oslos havne- og sjøside" fra PBE. Her vektlegges det at for å komme videre med Bjørvikaplanene må det utredes om havnearealene bør brukes til havnedrift eller byutvikling: "Utredningens hovedproblemstilling er om Oslo fortsatt skal utvikle stykkgodshavnen innenfor kommunens grenser; Havnebyen, eller om man skal flytte stykkgodshavnen ut av Oslo og frigjøre de store havnearealene til annen bruk; Fjordbyen" (Oslo kommune 2000a:1). Bakgrunnen for denne utredningen var ifølge PBE (1997) den politiske situasjonen som oppstod i kjølvannet av at Havnevesenet forsøkte å utvide containerhavnen på Fillipstad. Denne saken førte til en debatt der aktører og interesseorganisasjoner hevdet at Havnevesenet alene ikke burde være premissleverandør for utviklingen langs sjøsiden. Kritikerne ønsket flere tilgjengelige rekreasjonsarealer langs sjøen (PBE 1997). Prosessen frem til fjordbyvedtaket i år 2000 kan dermed litt forenklet ses som en kontinuerlig debatt der hovedspørsmålet var; *havnedrift* eller *byutvikling*? Dette kan også forstås som en diskusjon om en overgang fra industriby til postindustriell by, der forestillinger om by og byutvikling endrer seg.

Det ble forøvrig påpekt at havnevirksomheten i denne perioden ikke gikk ned i omfang. Containertrafikken viste derimot sterk vekst (PBE 1997). Det ble derfor hevdet at havnen hadde behov for effektivisering og modernisering, og at behovet for større landarealer bak kaien økte. Det ble imidlertid påstått at modernisering av havnen i Oslo sentrum ville påføre bysamfunnet for store ulemper (PBE 1997). Ved byutvikling av området argumenterte PBE for at kommunen lettere kunne hanskes med befolkningsvekst i form av boligbygging, tilby attraktive arealer for næringsutvikling, dempe trafikkvekst i sentrum, åpne sjøsiden og øke livskvaliteten for byens befolkning. I tillegg ble det vektlagt at Oslo kunne forbedre sitt image ved å rehabilitere havneområdet:

”Havnefronten er blitt områder hvor byen skal vise sitt nye ansikt. I en stadig mer globalisert utvikling er byutvikling blitt et virkemiddel til å profilere seg i internasjonal konkurranse.” (PBE 1997:16)

Ifølge Bergsli (2005) viser PBEs argumenter i denne rapporten at de er inneforstått med hvordan entreprenørstrategier benyttes i interurban konkurranse, og hvordan byutvikling kan benyttes for å markedsføre byer. Utredningen peker på internasjonale trender om hvordan industriområder omlegges for å skape multifunksjonelle landskaper i form av ”waterfront developments” (Bergsli 2005). Det henvises for eksempel til utvikling av sjøsiden i byer som Baltimore og Barcelona. Guggenheim-museet i Bilbao refereres til som et eksempel på hvordan byutvikling kan gi byen nytt ”ansikt” (PBE 1997).

Parallelt med dette, i 1998-99, foregikk det en debatt om hvorvidt Den Norske Opera og Balletts nye operahus skulle lokaliseres til Bjørvika eller Vestbanen. Ifølge det Butenshøn skriver i en kronikk i Dagbladet 1. desember 2006, argumenterte tilhengere av operalokalisering i Bjørvika for at dette var et middel for den videre byutviklingen av området. Det var særlig Oslo Arbeiderparti og Gamle Oslo Arbeiderparti som kjempet for å lokalisere operaen i Bjørvika. Daværende leder av Oslo Ap, Britt Hildeng, som også har blitt kalt ”operavedtakets mor”, sa ifølge Oslo Arbeiderpartis hjemmesider til Dagsavisen 11. april 2008: ”Vi så behovet for fornyelse, bedring av levekårene på østkanten og i Gamle Oslo. Derfor ønsket vi at nye offisielle bygg skulle legges til Østkanten. Hva skal til, tenkte vi? Jo, operaen”.³

Stortinget vedtok våren 1999 at det nye operahuset skulle lokaliseres til Bjørvika. Byggingen av operaen startet i 2002 og åpnet offisielt 12. april 2008.⁴ Operahuset regnes gjerne som selve flaggskipet i Fjordbyen (Bergsli 2005), men høsten 2008 ble det også

³ <http://oslo.arbeiderparti.no/Nyhetsarkiv/Byutvikling/Mor-Bjoervika> (05.05.09)

⁴ <http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no/delomrader/> (05.05.09)

vedtatt at Munch-museet, Stenersenmuseet og Deichmanske bibliotek skulle flyttes til Bjørvika (Oslo kommune 2008b). Dette viser at Bjørvika er et område med stor kulturell profil i Fjordbyprosjektet.

Fjordbyvedtaket

På bakgrunn av PBEs (1997) utredning ble fjordbyalternativet vedtatt i bystyret 19. januar 2000 (Oslo kommune 2000b):

”Oslo kommune vil legge Fjordbyalternativet til grunn som strategi for utviklingen av Oslos havne- og sjøside. Kommunen ønsker å frigjøre en størst mulig del av havnearealene til byutvikling for bolig-, nærings- og rekreasjonsformål.” (Oslo Kommune 2000b:5)

Det vedtas også her at; ”Oslo kommune vil føre en målrettet politikk for å sikre at en viss andel av de nye boligene reserveres ungdom og økonomisk vanskeligstilte” (Oslo kommune 2000b:5).

I ”Oppfølgingsprogram for Fjordbyen” vedtas det at en sentral visjon for Fjordbyprosjektet skal være offentlig tilgjengelighet til sjøen (Oslo kommune 2001). I omtalen av Fjordbyprosjektet og Bjørvika på Oslo kommunes hjemmesider vektlegges det også hvordan byutviklingen skal skape *åpenhet*:

”Fjordbyen er navnet på prosjektet hvor Oslo Kommune skal frigjøre dagens arealer ut mot sjøen [...] på en slik måte at byen åpnes mot fjorden. En stor del av arealene som i dag benyttes til havnevirksomhet vil bli utviklet til andre formål. På denne måten skal fjorden bringes inn som en del av byen og åpnes til glede for Oslos befolkning.”⁵

”Resultatet vil bli en ny bydel som gir byens innbyggere umiddelbar nærhet til fjorden.”⁶

Det legges altså vekt på offentlig tilgjengelighet og *åpenhet* mellom byen og fjorden. Det er imidlertid relativt uklart hva slik tilgjengelighet og åpenhet egentlig innebærer.

2.2 Høyhusutredning og høyhusdebatt

Mer eller mindre uavhengig av byutviklingsprosessen i Bjørvika arbeidet PBE tidlig på 2000-tallet med en utredning om høyhus i Oslo. Målsettingen med utredningen var å belyse ulike

⁵ http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no/om_fjordbyen/ (05.05.09)

⁶ <http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no/delomrader> (05.05.09)

problemstillinger tilknyttet høyhusbygging, for på denne måten å kunne danne et grunnlag for valg av høyhusstrategi i Oslo.

En vanlig definisjon av høyhus i Oslo er en bygning på over tolv etasjer. I høyhusutredningen (PBE 2002) påpekes det at de første planlagte høyhusprosjektene i Oslo forbindes med modernistisk arkitekturs gjennombrudd i første halvdel av 1900-tallet. Men det er kun Oslo Rådhus med sin sytten etasjer, som regnes som et moderne høyhus bygget før 1950. Mellom 1950 og 1970 ble det oppført 85 høyhus i Oslo. På slutten av 1960-tallet ble det imidlertid rettet sterk kritikk mot bolighøyhusene i drabantbyene, særlig i forhold til barns oppvekstvilkår. Dette medførte, ifølge høyhusutredningen, en økende uvilje mot nyetablering av høyhus. Mellom 1970 og 1980 ble det bygget 20 høyhus i Oslo. På 1980 og -90 tallet ble det bygget to høyhus i sentrum. Oslo Plaza ble oppført i 1990 og er med trettifem etasjer Oslos høyeste hus. Totalt fantes det ca. 100 høyhus i Oslo da høyhusutredningen ble skrevet (PBE 2002).

I utredningen påpekes det at det finnes mange sterke for- og motargumenter for høyhusetablering i Oslo. Det understrekes imidlertid at interurban konkurranse og byers ønske om synlighet og sentralitet; ”er den tilsynelatende største drivkraften bak ny-interessen for høyhus i Europa” (PBE 2002:14). I denne sammenhengen nevnes det at høyhus kan symbolisere modernitet, ”tidsmessig dynamikk” og endringskraft, og dermed øke Osloregionens attraktivitet og konkurranseevne. Det påpekes videre at høyhusbygging kan bidra til å forsterke byens identitet ved å synliggjøre karakteristiske elementer i bylandskapet, men at en slik utvikling også kan bidra til å ”utviske” Oslos historiske særegenhet. Dessuten fremheves det at høyhusbygging, særlig tilknyttet kollektivtrasseer, kan bidra til effektivisert arealbruk og en mer bærekraftig utvikling (PBE 2002).

Høyhusutredningen konkluderer med at det generelt er et mål å opprettholde Oslos særpreg, og derfor unngå; ”høyhus i områder som vil endre byens grønne og åpne karakter dramatisk” (PBE 2002:64). Høyhus anbefales derfor ikke på høydedrag, langs fjorden, i elvedragene eller i den sentrale historiske bykjernen. Forøvrig går PBE inn for en moderat høyhusstrategi der visse geografiske områder i byen utpekes som høyhusområder. Dette begrunnes i et ønske om å markere de utvalgte områder visuelt ved oppføring av høyhus som et uttrykk for modernitet. Dette skal bidra til å styrke Oslos konkurranseevne og bærekraftighet. Bjørvika, ”som Norges viktigste kollektivknutepunkt” (PBE 2002:65), utpekes som et av disse områdene.

Høyhusutredningen ble lagt ut til høring i juni 2002 og igangsatte en bred offentlig debatt. Mange uttalelser var kritiske til den moderate høyhusstrategien, men en del støttet

også opp om PBEs anbefalinger (PBE 2003c). Noe av kritikken gikk ut på at høyhus ikke ble oppfattet som en del av en Oslos bygningskultur. Derfor ble det argumentert for å heller ta utgangspunkt i mer tradisjonelle byformingsprinsipper. Det ble uttalt at høyhusbebyggelse i Bjørvika og Oslo generelt, ville kunne true byens identitet ved å representere brudd med eksisterende bebyggelse og målestokk. Det ble også uttrykt frykt for negative lokalklimatiske konsekvenser i forhold til sol-, skygge- og utsiktforhold, fordi Oslo ligger såpass langt nord (PBE 2003c).

2.3 Arbeidet med Bjørvika tar form

Bjørvika reguleres

Den 27. august 2003 ble reguleringsplanen for Bjørvika, ”S-4099. Reguleringsbestemmelser for Bjørvika – Bispevika – Lohavn” vedtatt i Oslo bystyre (Oslo kommune 2003). Forslagstillere til denne planen var PBE, Eiendoms- og byfornyelsesetaten, Oslo Havnevesen, Statens vegvesen Region Øst, Statsbygg, Rom Eiendom AS og OSU (PBE 2003b).

Bjørvika er det største av de 13 delområdene i Fjordbyen med en størrelse på ca 700 mål (dekar). Reguleringsplanen legger opp til et totalt utbyggingsvolum på ca. 1 000 000 m², hvorav 400 000 skal benyttes til boliger. Det er meningen at det utbygde arealet skal gi 50 % bolig og 50 % næring. Dette innebærer ca. 4-5000 leiligheter og 15-20 000 arbeidsplasser. 7-8000 mennesker skal bo i området når det er ferdig. Av det totale utbyggingsområdet i Bjørvika skal 40 % bli allmenninger, promenader og plasser, 20 % gategrunn og 40 % utbyggingsområde (PBE 2008).

I denne reguleringsplanen ble byggehøydene for tomtene B10-B13 (Barcode-tomtene) bestemt til gjennomsnittlig kote +44 og makshøyde +51, med unntak av to høyhus opp til kote +67.⁷ Tillatt utbyggingsvolum for de fire tomtene ble til sammen regulert til 196 000 m² bruksareal (BRA), og utforming av bebyggelsen var i utgangspunktet tiltenkt som karrébebyggelse (PBE 2007).

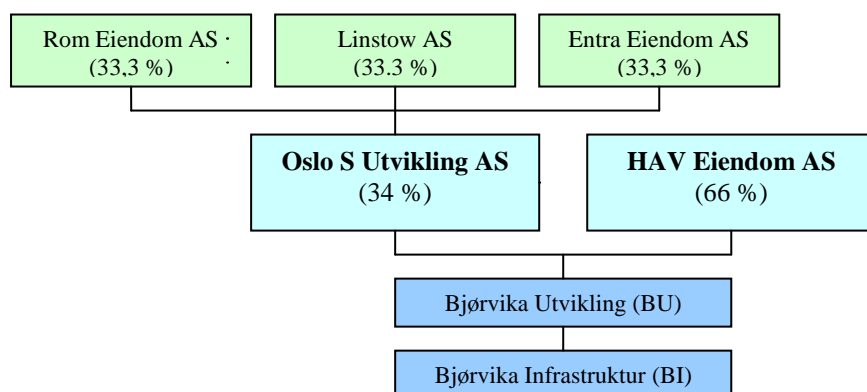
Utbyggingsavtalen

På det tidspunktet reguleringsplanen ble vedtatt, var det allerede inngått en utbyggingsavtale for hele Bjørvikaområdet mellom staten, Oslo kommune og utbyggerne (PBE 2007). Utbyggerne, de to selskapene HAV Eiendom og OSU, dannet sammen selskapet Bjørvika

⁷ kote +x betyr x meter over havet.

Infrastruktur (BI). BI fikk ansvar for styring og bygging av all teknisk infrastruktur i Bjørvika. HAV Eiendom AS er Oslo Havn KFs datterselskap. OSU eies av Entra Eiendom AS, Linstow AS og NSBs datterselskap ROM Eiendom, med en tredjedel hver. Linstow AS er det *eneste* selskapet med privat eierskap i denne gruppen.⁸ OSU har ansvar for utvikling og utbygging av Barcodetomtene. Utbyggingsavtalen går ut på at Oslo kommune garanterer for et minimum utbyggingsvolum, mot at BI bekoster all teknisk infrastruktur innenfor utbyggingsområdet. Utbyggerne betaler 2500 kroner til infrastruktur for hver utbygde m². Hvis det totale utbyggingsvolumet i området kommer under 800 000 m² kan avtalen reforhandles (PBE 2007).

Figur 2: Eierstruktur for eiendoms- og utbyggingsselskapene i Bjørvika

Kilde: www.osu.no (05.05.09)

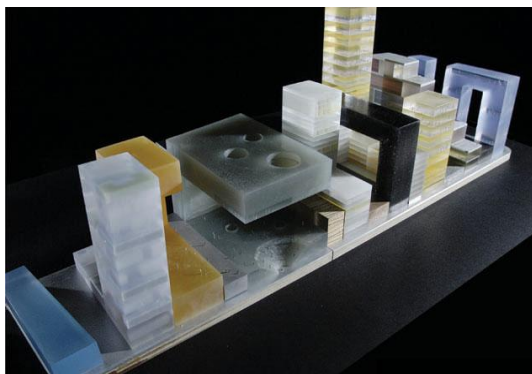
2.4 Barcode blir en del av Bjørvika

Arkitektkonkurransen og nytt forslag til byggehøyder

Parallelt med den avsluttende politiske behandlingen av reguleringsplanen for Bjørvika, nærmere bestemt våren 2003, arrangerte OSU en arkitektkonkurranse for tomtene B10-B13. Juryen anbefalte Barcode-prinsippet, utarbeidet av det nederlandske arkitektkontoret MVRDV i samarbeid med norske a-lab og DARK Arkitekter AS. Dette skulle; ”legges til grunn for videreutvikling som utbyggingsprinsipp for området” (PBE 2007:35). Konseptet består i hovedtrekk av en rekke parallelle lameller i variert høyde og form, med vektlegging av luft mellom byggene:

⁸ <http://osu.no/osu/om-oss/> (05.05.09)

Figur 3: Modell av Barcode

”Hver tomtestripe skal bygges ut med en genuin form som fyller stripens bredde [...] Det skal være stor høydevariasjon i gesimshøydene fra hus til hus. Bygningene skal ha hyppige innslag av uvanlige og sprelske former.” (PBE 2007:38)

Kilde: www.darkarkitekter.no (05.05.09)

For å realisere den formen for bebyggelse som Barcodeprinsippet tilsa, innenfor de gitte volumrammer i utbyggingsavtalen, ønsket OSU å øke de vedtatte makshøydene i reguleringsplanen. Derfor kom selskapet med forslag om å endre reguleringsbestemmelsene for de aktuelle tomtene. Det ble foreslått ny makshøyde på kote +67 meter, noe som tilsvarer 17 kontoretasjer/22 boligetasjer. Reguleringsforslaget ble videre anbefalt av PBE der økning av byggehøydene ble begrunnet slik:

”Dersom man skal oppnå tilstrekkelig kvalitet med hensyn til gjennomsyn/gjennomlufting og åpenhet, og samtidig oppfylle gitte krav til arealvolum nedfelt i utbyggingsavtalen mellom Oslo kommune og utbyggere i Bjørvika, er det som i felt B-10 nødvendig å kunne bygge opp til kote +67 i hele planområdet.”(PBE 2006:6)

Her argumenteres det for at visjonen om åpenhet, i henhold til krav om utbyggingsvolum, kun lar seg gjøre ved å øke byggehøydene. Forøvrig ble nye høydebestemmelser (kote +67) i tråd med Barcodeprinsippet, vedtatt for tomten B10 allerede i november 2005 (PBE 2007).

PBE hevder i rapporten ”Bjørvika – hva er endringsrommet?” (2007) at situasjonen der man ønsket å øke makshøydene i området, oppstod fordi de bestemte høydene i det opprinnelige reguleringsvedtaket (S-4099) ikke ”passet” med det på forhånd avtalte utbyggingsvolumet i utbyggingsavtalen:

”Det er et spørsmål om man i diskusjonens hete fikk bestemmelser og volum som ikke ble helt konsistente. Restriktive byggehøyder ble innført uten at PBEs anbefalinger om en tilsvarende volumreduksjon ble fulgt. Utbyggingsavtalens ulike volummål for hele utbyggingsområdet var på dette punktet ferdigforhandlet.” (PBE 2007:35)

Dette kan forstås som at det på forhånd avtalte volumet i utbyggingsavtalen, legger føringer på utformingen av bebyggelsen i området. Dette påpekes av PBE: ”Man ser pr. i dag ingen store marginer i forhold til disse arealterklene, og volumoppgåelse på eller nær 196 000 m² blir dermed et viktig parameter i vurderingen av utbyggingsformen i disse byggefeltene” (PBE 2007:35).

Høringsrunden, kimen til debatten om Barcode

Det nye reguleringsforslaget ble lagt ut på høring fra 6. november til 6. desember 2006. I denne perioden kom det inn svært mange negative reaksjoner. Det kom blant annet inn ca. 875 bemerkninger til PBE (PBE 2007). I tillegg ble det samlet inn ca 25 700 underskrifter i en elektronisk underskriftskampanje. Vala Bjørnson opprettet nettsiden ”Redd Fjordbyen Oslo – Stopp Bjørvikamuren!”⁹, der folk kunne si sin mening om Bjørvika og signere underskriftskampanjen. Et gjennomgående tema i merknadene som kom inn i høringsperioden var at Barcode ble oppfattet som en barriere mellom den bakenforliggende byen og fjorden. Begrepet ”Bjørvikamuren” ble for alvor introdusert. Riksantikvaren varslet også om innsigelse 19. desember 2006:

”Det nye forslaget til reguleringsplan i Bjørvika vil gi åpning for høyder Riksantikvaren ikke kan akseptere i forhold til resten av byens oppbygging. Siktlinjen fra Toftes gate mot Ekebergåsen er ikke sikret. Høydene i utbyggingsfeltene øst i området mot Middelalderbyen øker også. Riksantikvaren er meget bekymret for at detaljplanleggingen av Bjørvikas delplaner ser ut til å føre til at presset på volum og høyde i utbyggingen nær Middelalderbyen vil øke. Det vil kunne gi uakseptable negative effekter på både Middelalderbyen i Oslo og 1800-tallsbyen.”¹⁰

Diskusjonene i etterkant av høringsperioden tok etter hvert for seg mange aspekter ved byutviklingen i Bjørvika. Det ble stilt spørsmålstegn ved en rekke temaer: Hvilken rolle bør utbygges interesser spille i byutviklingen? Hvordan tas det hensyn til utbyggingens innvirkning på naboområdene og bakenforliggende bydeler? Hvem skal bo og arbeide i den nye bydelen? Bør man bygge moderne høyhus i Bjørvika, eller bør man satse på en mer tradisjonell, lav kvartalsbebyggelse? Hva slags bydel ønsker man i bunn og grunn at Bjørvika skal bli?

⁹ <http://redd-bjorvika.blogspot.com/> (05.05.09)

¹⁰ <http://www.riksantikvaren.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=4235> (05.05.09)

Utredning av alternativer

Som en følge av de merknader og den mediaoppmerksomhet det nye reguleringsforslaget vekket, kom byrådsleder Erling Lae (H) med et nytt utspill i saken:

”Vi var i ferd med å komme skjevt ut fra hoppet. Det som ble bejublet av arkitekter og eksperter ble mildt sagt ikke bejublet av folk flest, konstaterer Lae [...]. Nå vil han gå en ekstra runde for å prøve å finne en løsning flest mulig kan samles bak.” (Aften 03.01.07)

2. februar 2007 bestilte byrådsavdeling for byutvikling en utredning av alternativer til Barcode. PBE ble bedt om å vise fire ulike utbyggingsprinsipper, inkludert Barcode-forslaget, for B11-B13. Utbyggingen av Barcode ble dermed satt på vent mens PBE utarbeidet rapporten ”Bjørвика – hva er endringsrommet?” (PBE 2007). Rapporten ble oversendt til byrådsavdelingen 27. mars 2007 der følgende forslag var utformet:

- Forslag 1a: Utbyggingen utformet som storgårdskvartaler i karrèbebyggelse med 12-13 kontoretasjer i tråd med de opprinnelige høydebestemmelsene i S-4099.
- Forslag 1b: Utbyggingen utformet som lameller i henhold til Barcode-prinsippet i tråd med de opprinnelige høydebestemmelsene i den vedtatte reguleringsplanen (S-4099).
- Forslag 2: Omreguleringsforslaget for Barcode, slik som foreslått av OSU, med opp til 17 kontoretasjer, men justert i henhold til Riksantikvarens varsel om innsigelse.
- Forslag 3: Utbyggingen baseres på kvartaler oppdelt i flere gårdsrom. Maks byggehøyde er fem kontoretasjer mot sør og syv kontoretasjer mot nord. Dette alternativet fikk navnet Bykode.

Forslag 1a, 1b og 2 er ifølge PBE (2007) utarbeidet i tråd med utbyggingsavtalens volumkrav på 196 000 m² BRA. Forslag nr. 3 utgjør et totalt bruksareal på 130 000 kvadratmeter. I dette forslaget var poenget, ifølge PBEs rapport (2007), å skape en lavere, mer tradisjonell bebyggelse i tråd med stiftelsen Byens Fornyelses byplanidealer. Disse idealene knyttes ofte til byplanbevegelsen New Urbanism, der neo-tradisjonell arkitektur står sentralt. PBEs konklusjon tar utgangspunkt i at volumkravet i utbyggingsavtalen *må* følges:

”Å skape en usikkerhet om dette fundamentet vil kunne stoppe utviklingen i en lang periode. Hele fjordbyvisjonen vil lide under en slik situasjon, som kan bety at hele

Oslo øst går glipp av sin egen åpning til fjorden i form av en bryggepark med fantastisk potensial.” (PBE 2007:73)

PBE anbefalte forslag 2, Barcode, men med en reduksjon på 10 000 m². I juli 2007 anbefalte også byrådet Barcode utbyggingen. Begrunnelsen var slik:

”Av de tre alternativene som har vært vurdert, mener byrådet at ”Barcode”-prinsippet er det som gir best variasjon i byggehøyder, bredest siktliner mellom byggene og som tar mest hensyn til byen bak – i motsetning til det opprinnelige forslaget som ville gitt en noe lavere men langt mer kompakt og sammenhengende murvirkning.”¹¹

Sommeren 2007 var altså Byrådet og PBE enige om at Barcode var den beste løsningen.¹² Vedtaket i saken ble forøvrig utsatt til etter kommunevalget i Oslo september 2007.

Lokalt initiativ: Bjørvikacharetten

Tiltross for PBE og byrådets anbefalinger var fremdeles ikke alle enig i at Barcode var den beste løsningen. Den offentlige debatten fortsatte for fullt, og utbyggingen av Barcode ble et sentralt tema på Triennialens seminarrekke om Fjordbyen tidlig i oktober 2007.¹³

Fra 22. til 26. januar 2008 arrangerte bydel Gamle Oslo en *charette* eller *åpen plansmie* der det gjennom lokal medvirkning ble utarbeidet en alternativ byplan for Bjørvika. Charetten ble gjennomført etter vedtak i Gamle Oslos bydelsutvalg i samarbeid med arkitekt Arne Sødal og flere interesseorganisasjoner, deriblant Oslo Byes Vel, Grønland Beboerforening, Oslo Elveforum, Stiftelsen Byens Fornylse og Allgrønn. Plansmien var åpen for alle interesserte. Ifølge en rapport fra charetten deltok 320 mennesker i planleggingen disse dagene.¹⁴ Byplanforslaget som ble laget her fikk navnet ”Bjørvika for mennesker”, og noen av de sentrale elementene i denne planen var:

- Forbedret utsikten fra bakenforliggende bydeler ved utbygging med maks åtte etasjer.
- Bedre tilknytning mellom by og fjord ved overbygging og senking av sporområdet på Oslo S.
- Middelalderbyen bør synliggjøres ytterligere.
- Økt fokus på miljøvennlig bebyggelse ved bruk av tre.
- Åpning av Akerselvens utløp mot fjorden.

¹¹<http://www.byradet.oslo.kommune.no/pressemeldinger/article91762-7786.html> (05.05.09)

¹² Se vedlegg 2 i appendiks for 3D illustrasjon av forslag 2.

¹³ <http://www.oslotriennale.no/?nid=435> (05.05.09)

¹⁴ <http://www.esua.org/hovedrapport-liten-sp-2602.pdf> (05.05.09)

Disse endringene skulle blant annet bidra til en videreføring av Gamle Oslos kulturelle og kommersielle ”mangfold” av virksomheter inn i det nye byområdet. Resultatet ble presentert for byutviklingskomiteen i bystyret 28. januar 2008, men hadde imidlertid svært liten innvirkning på det endelige vedtaket i Barcodesaken.

Det endelige vedtaket

27. februar 2008 behandlet bystyret det nye reguleringsplansforslaget for Barcodetomtene. Byrådets innstilling til byrådet samsvarer med forslag 2 i PBEs alternativutredning (2007). Det vil si at byggehøydene økes til kote +67. I innstillingen er Riksantikvarens varsel om innsigelse ivarettatt ved at det er opprettholdt en makshøyde på kote +51 i siktlinjen fra Toftes gate øverst på Grünerløkka til Ekebergskråningen. I tillegg er makshøyde satt til kote +51 for den delen av området som er nærmest Middelalderparken. Dette innebærer en volumreduksjon på 10 000 m² BRA. Riksantikvarens innsigelse frafalt derfor (Oslo kommune 2008a).

Byrådets innstilling ble vedtatt i bystyret. Reguleringsbestemmelsene for fordelingen av bruksareal på Barcodetomtene ble anslått til ca. 55 % kontor, 20 % bolig, 12,5 % bevertning/forretning, 10 % hotell og 2,5 % til allmenntilgjengelig formål. I alle første etasjene innenfor hvert felt skal maksimum 50 % av bruksarealet benyttes til bevertning/foretningsformål. PBE hevder at dette siste momentet er avgjørende for å sikre bylivet i området (Oslo kommune 2008a).

2.5 Avrunding

I dette kapitlet har jeg belyst hvordan utredninger, reguleringsplaner, utbyggingsavtalen og ulike vedtak danner en bakgrunn for byutviklingsdebatten om Barcode. Jeg viser også, ved å trekke frem debatten om operalokaliseringen og høyhusdebatten, at det finnes ulike interesser og ståsteder i det offentlige ordskiftet om byutvikling i Oslo. Det fremheves med dette at byutviklingsdebatten om Barcode ikke eksisterer i et vakuum, men produseres i forhold til sin kontekst som allerede er fylt med mening. Det bør forøvrig påpekes at utvalget og sammensetningen av relevante kontekstuelle bakgrunnsaspekter i dette kapitlet er min konstruksjon, og kun en av mange mulige innfallsvinkler.

3 TEORETISKE PERSPEKTIVER

Byutvikling er et felt med stor tematisk rekkevidde og det finnes mange innfallsvinkler til forståelse av byer og byutvikling. Jeg ser først i dette kapitlet nærmere på hva som menes med postmodernisme og postmoderne byutvikling. Postmodernisme innebærer både en *tilnærming* til byutvikling, samtidig som teorier om postmoderne urbanisme sier noe om *utviklingstrekk* ved nyere byutvikling. Den postmodernistiske tilnærmingen innebærer at byutvikling ikke betraktes som et felt med fastlåst mening. Det finnes derimot mange ”sannheter” om byutvikling. Dette perspektivet ligger til grunn for mitt fokus på ulike forståelser av byutvikling i dette kapitlet, og på forskjellige virkelighetsoppfatninger i byutviklingsdebatten om Barcode. Videre i kapitlet ser jeg nærmere på forståelser av karakteristiske trekk ved nyere byutvikling. Jeg belyser blant annet hvordan sammenhenger mellom endringer i det politisk-økonomiske systemet og byers lokale økonomiske og politiske praksis kan forstås. Det hevdes gjerne at mange byer i dag fører såkalt entreprenørpolitikk. Jeg ser nærmere på hva dette kan innebære, og på hvordan store byutviklingsprosjekter spiller sentrale roller i mange byers byutviklingsstrategier. Tilslutt vil jeg si noe om hvordan disse teoretiske perspektivene kan forstås som diskursive konstruksjoner, og som et slags reservoar av språklige og kunnskapsmessige ressurser og rammer i byutviklingsdebatter. Teoriene i dette kapitlet fungerer dessuten som analytiske redskaper for meg, for å vise sammenhenger mellom diskursive posisjoner i byutviklingsdebatten om Barcode og ulike perspektiver på byutvikling.

3.1 Byer og byutvikling

I byforskning fokuseres det ofte på byers endring og utvikling. Ifølge Aspen (2005) skyldes dette at vestlige byer *er* i stor endring, som følge av omgripende strukturforandringer i det politisk-økonomiske systemet. Det er for eksempel vanlig å snakke om deindustrialisering, globalisering og politisk deregulering som prosesser som påvirker dagens byutvikling. Simonsen (2005) peker på viktigheten av å forstå by og byutvikling i lys av slike prosesser. Hun fremhever imidlertid at byer er mer spesifikke og mangfoldige enn det som noen ganger uttrykkes i perspektiver der fokuset på strukturelle endringsprosesser står sterkt. Byer og byutvikling er svært sammensatte og komplekse sosiale fenomener. Ifølge Simonsen (2005) bør byer forstås som kontinuerlige sosiale konstruksjoner, sammensatt av sosiale praksiser, sosiale prosesser og materialitet, og ikke som naturlig gitte enheter med definerte grenser.

Dermed blir ikke byer passive objekter som påvirkes av endringer utenfra, men representerer også aktive konstruerende krefter der menneskers sosiale praksis spiller en sentral rolle.

Selv om byutvikling gir ulike uttrykk fra by til by, finnes det også flere felles utviklingstrekk. Det er for eksempel vanlig å forbinde de endringer som har karakterisert vestlige byer i den siste delen av det 20. århundret og starten av det 21., med en overgang fra moderne til postmoderne urbanisme (Robbins 2005). Det finnes forøvrig ulike syn på hva en overgang fra modernitet til postmodernitet innebærer (Harvey 1989b).

3.2 Fra modernitet til postmodernitet?

Ifølge Dear (2001) brukes begrepet postmodernisme både om en stilretning, en epoke i kapitalismen og en filosofisk tankegang. Harvey er i boka ”The Condition of Postmodernity” (1989b) opptatt av å undersøke hva fenomenet postmodernisme innebærer. Ifølge han er det ingen tvil om at byer og byliv har forandret seg mye siden 1970-tallet, men om den nyere tiden representerer et radikalt brudd med tiden før, stiller han seg kritisk til. Harvey (1989b) hevder at det eneste det finnes relativ bred enighet om når det gjelder postmodernisme, er at det dreier seg om en slags reaksjon mot modernismen.

Modernismens filosofiske ideer kan spores tilbake til 1700-tallets opplysningstanke der målet om å utvikle objektiv rasjonell vitenskap stod sentralt. Denne tanken innebar blant annet en idé om at fornuften kunne bidra til å frigjøre menneskene fra irrasjonelle myter, religion og overtro. Her stod forestillinger om samfunnsmessig og vitenskapelig fremgang sterkt, og man søkte til en viss grad å bryte med den forutgående historien (Harvey 1989b). I det 19. og 20. århundret kan disse ideene sies å ha kommet til uttrykk gjennom industrialisering, byvekst og en verdensomspennende kapitalisme. Modernismens byer kjennetegnes ved en form som forsøker å strukturere og sette disse endringsprosessene i system. Dette forutsatte blant annet en sterk offentlig planleggings- og reguleringskultur (Robbins 2005). Et eksempel på en modernistisk *teoretisk* tilnærming til det urbane fantes hos Chicago-skolens teoretikere. På 1920-tallet ble Chicago en inspirasjonskilde for teorier om den moderne byen der funksjonsdeling og ”streng” bystruktur stod sentralt (Wessel 2006).

Ifølge Harvey (1989b) ble videreutviklingen av opplysningstidens optimistiske ideer om frigjøring utover på 1900-tallet, kritisert som et undertrykkende regime i stedet. På 1960- og 70-tallet ble for eksempel den modernistiske formen for planlegging utsatt for kritikk både fra akademisk hold og fra befolkningen. Kritikken rettet seg først og fremst mot det synoptiske planleggingsidealet som kjennetegnes ved en systematisk tilnærming til planlegging, der bruken av generelle modeller og kvantitative analyser står sentralt (Hudson

1979). Det ble hevdet at denne ”ekspertstyrte” og vitenskapelige rasjonelle formen for byplanlegging gav innbyggerne liten innflytelse over sine omgivelser, og ble av flere kritisert som et ”urbant tyranni” (Ley 2003:551). Denne kritikken belyser noe av grunnlaget for postmodernismens filosofiske avstandstaken til generelle forklarende teorier, eller metateorier (Harvey 1989b). Overgangen fra moderne til postmoderne byer kan i et slikt lys forstås som en prosess der intensjoner om enhetlig struktur, orden og rasjonalitet går i oppløsning (Robbins 2005).

En av postmodernismens sentrale kjennetegn er dens aksept av fragmentering, diskontinuitet og kaos. I motsetning til modernismens forsøk på å kontrollere og systematisere slike krefter, foretrekker postmodernismen det som er forskjellig, flytende og kaotisk (Harvey 1989b). Harvey fremhever forøvrig kontinuiteten mellom den moderne og den postmoderne *tilstanden* ved å hevde at det er de samme strukturelle kapitalistiske kreftene som skaper kaos og forandring i begge epoker, men at de teoretisk, og til en viss grad i praktisk politikk, behandles forskjellig. Han forstår på denne måten postmodernismen som den siste fasen i kapitalismens utvikling. Harvey stiller seg derfor kritisk til påstanden om at postmodernismen er en *ny* epoke som krever helt andre politiske og økonomiske strategier i møte med den sosiale virkeligheten. Det hevdes at den sterke kritikken av modernismen i kombinasjon med vektleggingen av dekonstruksjon, har bidratt til å gjøre postmodernismen til et nyttig verktøy for nyliberalistisk ideologi. Ved å ta avstand fra modernistenes forklarende teorier og samfunnsmetoder kan det bli lettere å fremme mer markedsvennlige løsninger og syn på samfunnet (Harvey 1989b). Man kan kanskje si at Harvey anser postmoderne filosofi som ”et farlig våpen i gale hender”. Dette er noe av bakgrunnen for Harveys skeptiske innstilling til postmodernismebegrepet.

Kritisk postmodernisme

Ley (2003) har gitt uttrykk for en mer kulturell forståelse av postmodernismen. Han retter oppmerksomheten mot de filosofiske ideene som var utgangspunktet for den postmoderne ”bevegelsen” på 1960-tallet. Spesielt ble det fokusert på kontekstualitet, sosialt mangfold og inkludering. Ley kaller denne teoretiske retningen *kritisk postmodernisme*. Her står blant annet Jane Jacobs kritikk av modernistisk planlegging og Henri Lefebvres teorier om ”retten til byen” sentralt. Harvey (1989b) anerkjenner også den kritiske postmodernismens gode intensjoner om å ta hensyn til mangfoldighet og kompleksitet:

”Postmodernism has been particularly important in acknowledging ‘the multiple forms of otherness as they emerge from differences in subjectivity, gender and sexuality, race and class, temporal (configurations of sensibility) and spatial geographic locations and dislocations.’” (Huyssens 1984 i Harvey 1989b:113)

Ley (2003) påpeker, forøvrig i tråd med Harvey (1989b), at postmodernismens begreper ofte har blitt benyttet i den nyliberalistiske diskursen. Det hevdes at begrepene i denne *konteksten* gjerne mister mye av sitt opprinnelige filosofiske innhold. Dette kan kanskje belyses ved å se nærmere på bruken av et av postmodernismens kjernebegrep; *mangfold*. Det kan hevdes at det opprinnelige fokuset på mangfold i byen var en reaksjon på modernismens funksjonsdelte arealstruktur, og representerte et ønske om å fremme engasjement, sosial interaksjon og integrasjon gjennom funksjonsblanding (Wessel 2006). Men, som Lees (2003) viser i en studie fra byen Portland i Maine kan dagens fokus på mangfold i byutvikling imidlertid også betraktes som en del av en entreprenørpolitisk strategi for å *selge byen* der *image*t av mangfold spiller en like stor rolle som mangfoldet *i seg selv*. Overflatisk sett hylles mangfoldet, det flerkulturelle og det varierte. Lees (2003) viser hvordan myndighetene i Portland forholder seg svært ambivalent til ideen om mangfold. Mangfold behandles samtidig som et mål, som et middel og som et hinder, for den ønskelige byutviklingen. Det påpekes også hvordan mangfoldsbegrepet innbyr til stor tolkningsfleksibilitet, og fremstår som fordelaktig for de aller fleste grupper i befolkningen: ”Like motherhood and apple pie, diversity is difficult to disagree with” (Lees 2003:622). Wessel (2006) fremhever dessuten at nyere forskning peker på at planlagt mangfold i byutvikling ofte misslykkes: ”Brukergruppene kan for eksempel være mye snevrere enn planlagt, eller aktivitetene kan fremstå som ”illustrasjoner på liv” i stedet for en fleksibel interaksjon mellom fremmede” (Wessel 2006:176). Det er forøvrig vanskelig å vurdere nøyaktig hvordan vi påvirkes av byens fysiske og funksjonelle rom. Som jeg vil komme inn på senere i dette kapitlet kritiseres noen teoretikere for å vektlegge direkte sammenhenger mellom fysiske utformingen av byrom og sosial atferd.

Kronosentrisitet – og skillet mellom det moderne og det postmoderne

Å markere et sterkt skille mellom nåtiden og en forutgående periode kan kalles *kronosentrisk* (Ley 2003). Dette begrepet innebærer at nåtiden anses som unik og ”lenger fremme” enn tiden før, og derfor krever all oppmerksomhet. Det er først og fremst modernismen som forbindes med en slik avstandstaken til historie og tradisjoner. Ley hevder imidlertid at man også kan betegne postmodernismens avstandstaken til modernismen for kronosentrisk:

”Such an intensification of the present is historically shallow. While assembling a new theoretical product with a capacity to create new human capital, it hastens also the capacity to forget. Erections of the ‘posts’ is an exercise in boundary formation, an exclusion and devaluation of the past, including its capacity to reading the present. It is a distinctive mark of modern hubris that earlier understandings is consigned to oblivion, its standards of accountability forgotten.” (Ley 2003:547)

Dette sitatet belyser at det som karakteriseres som postmoderne, ikke nødvendigvis utelukker elementer som blir gjenkjent som en del av det moderne. Samtidig fremhever Ley (2003) at fortidens erfaringer og løsninger kan ha verdier som nåtiden kan dra nytte av. Dette viser at det ikke nødvendigvis er fruktbart å forestille seg et markert skille mellom det moderne og det postmoderne. Det antydes dermed at det kan være relevant å forholde seg kritisk til om *byer* faktisk har utviklet seg bort fra det moderne, mot det postmoderne og blitt radikalt transformert (Harvey 1989b). Det finnes imidlertid perspektiver som i større grad aksepterer skillet mellom moderne og postmoderne urbanisme.

Postmoderne urbanisme

Dear og Flusty (1998) hevder at postmoderne urbanisme representerer et brudd med modernismens bymessighet. Siden 1980-tallet har flere teoretikere hentet inspirasjon fra Los Angeles i utviklingen av teorier omkring postmoderne urbanisme. Den såkalte LA-skolen har hevdet at man i denne byen kan finne manifestasjoner av trekk og tendenser i det globale bysystemet. På denne måten anses det at Los Angeles har overtatt Chicagos rolle som prototype for urbanisering og byutvikling. Mens Chicago-skolen fremstilte bystrukturen systematisk og enhetlig, er et hovedpoeng ved LA-modellen at byen i økende grad oppløses som territorielt system (Wessel 2006).

Ifølge Dear og Flusty (1998) finnes det en rekke karakteristiske trekk ved den postmoderne urbanismen. Her kan for eksempel nevnes fremveksten av ”edge cities”, samt økning i avstengte og privatiserte boligområder og steder. Dette har i mange tilfeller ført til fragmentering og segregering, og dessuten en sterkere fokusering på overvåking og utestenging. Samtidig preges denne urbanismen også av områder med større grad av etnisk og kulturell variasjon, noe som blant annet ses i sammenheng med mer komplekse og intense globaliseringsprosesser. Ideen om byen som *temapark* eller simulakrum, der den urbane formen har til hensikt å tilfredsstille folks forestillinger om hva byen skal være, står også sentralt (Soja 2000). Slike såkalte *drømmelandskaper* henviser gjerne til en original som egentlig aldri har eksistert. ”New Urbanisms” neo-tradisjonelle utbyggingsprosjekter, som Disney Corporation sin småbykonstruksjon, Celebration i Florida, nevnes gjerne som et eksempel på dette. Det hevdes at skillet mellom byen som forestilling og virkelighet blir mer

og mer utydelig. I tillegg vektlegges det at postmoderne byutvikling i større grad baseres på markeds- og privatiseringslogikker, som knyttes til økt sosioøkonomisk polarisering (Dear og Flusty 1998).

LA-skolens teorier har mottatt kritikk fra flere hold. Først og fremst har argumentet om at Los Angeles er en prototype for dagens byutvikling skapt reaksjoner. Det kan ifølge Wessel (2006) hevdes at det er motsetningsfylt å fremme én by som prototype for postmoderne urbanisme, når en av grunnpilarene i postmoderne tenkning er skepsisen til metateorier. Det påpekes forøvrig at det å teste *sannheten* i hypotesen om at LA er en prototype for byutvikling, ikke nødvendigvis er så relevant. Det kan i stede være mer fruktbart å ta utgangspunkt i LA-skolen som et reservoar av teorier, som definerer viktige trekk ved nyere byutvikling. På samme måte som LA-skolen har utviklet viktige teorier om byutvikling, gjorde også Chicago-skolen det i sin tid (Wessel 2006). Det er kanskje ikke nødvendig å avfeie modernismens byer for å snakke postmoderne byutvikling. Som Robbins (2005) påpeker har ikke den moderne byen forsvunnet, verken som fysisk form eller markedslogikk. Modernistisk design, for eksempel høyhus, er fremdeles tidsriktig, selv om det kan hevdes at designens funksjon har endret seg. Privatinteressers innflytelse i byutviklingen er heller ikke noe helt unikt for den postmoderne byen. Den største transformasjonskraften ligger kanskje i møtet mellom moderne og postmoderne bymessighet (Robbins 2005).

Dagens byutvikling kan altså ikke forstås i lys av én enkelt prosess. Man kan derimot si at byene inngår i en mengde prosesser. Byer kan forstås *både* som uttrykk for modernitet og postmodernitet. Den kan forstås i lys av globale økonomiske prosesser, eller i større grad ses i sammenheng med lokale politiske prosesser. Dette avhenger blant annet av hvilket perspektiv man velger. Jeg vil nå se nærmere på hvordan mer generelle endringer i det politisk-økonomiske systemet kan sies å gi utfordringer som mange vestlige byer må forholde seg til.

3.3 Endringer i det politisk-økonomiske systemet

Det vektlegges ofte at den globale økonomien, i etterkant av den økonomiske krisen på 1970-tallet, har gjennomgått akselererende restrukturerings- og endringsprosesser. Endringene omtales gjerne som en strukturell overgang fra et fordistisk til et postfordistisk produksjonssystem. Dette innebærer i korte trekk at vestlige land og byer, som hovedsaklig baserte seg på storskala industriproduksjon av forbruksvarer til store markeder, la om til mer fleksible produksjonsmetoder og rettet seg mot mindre og mer nisjepregede markeder. Dessuten ble store deler av industri i vestlige byer lagt ned eller flagget ut til lavkostnadsland.

For mange byer har tapet av arbeidsplasser og forlatte industriarealer, lagt grunnlaget for omfattende restruktureringsprosesser (Bianchini 1993).

Parallelt med den økonomiske restruktureringen fikk også nyliberale politiske strategier større gjennomslag på 1970-tallet. Nyliberalistisk ideologi dannet grunnlag for en mer markedsvennlig politikk der markedsrasjonalistisk tenkning står sentralt. Nyliberalisme, som forøvrig fortsetter å være en innflytelsesrik politisk ideologi i dag, kan forstås både som politisk praksis og diskurs. På 1970 og -80 tallet promoterte Storbritannias statsminister Margareth Thatcher og USAs president Ronald Reagan, privatisering, deregulering, reduksjon av offentlige utgifter og byråkrati, som løsninger for å stabilisere den usikre økonomien (Bergsli 2005). Fremveksten av nyliberalisme i denne perioden relateres ofte til de økonomiske nedgangstidene der det ble stilt nye krav til offentlig og økonomisk *effektivitet*. Det hevdes at økonomiske restruktureringsprosesser og nyliberalistisk politisk ideologi sammen har bidratt til å fremme nye styringsformer i vestlige byer (Harvey 1989a).

Interurban konkurranse og bypolitisk handlingsrom

Harvey (1989a) har fokusert på forholdet mellom bypolitikk og generelle økonomiske endringer. Han hevder at bypolitikken stod i en mer autonom posisjon i epoken karakterisert av fordistisk produksjon. Dette henger sammen med forståelsen av at kapital og teknologi har blitt mer mobile i postfordismen. Da det fordistiske produksjonssystemet dominerte, tilknyttet byregioner sin økonomiske base i større grad til immobile *stedsbundne* elementer, som for eksempel naturressurser. Byene forholdt seg dessuten først og fremst til nasjonale, fremfor globale økonomier og markeder. Da krisen i det fordistiske produksjonssystemet oppstod "mistet" kapitalen på et vis fotfeste. De stedlige egenskapene, som hittil hadde vært grunnlag for kapitalinvestering, fikk sin økonomiske betydning redusert. Ny transport- og kommunikasjonsteknologi muliggjorde i tillegg at investeringer kunne trekkes raskere inn og ut av steder. Dette innebærer at byer i den postfordistiske fasen, kan ses på som noder som kjemper med andre byer i *interurban konkurranse*, om å feste den i økende grad mobile kapitalen til sitt sted. Det blir av den grunn et politisk-økonomisk poeng å forsøke å gjøre sitt sted spesielt og attraktivt for å tiltrekke seg investeringer. På denne måten hevdes det at byer og steder får utvidet betydning. Den sterke interurbane konkurransen forstås som avgjørende for at byer presses til å føre entreprenørpolitikk med fokus på økonomisk vekst. Bypolitikken anses derfor på som mindre autonom (Harvey 1989a, Leitner og Sheppard 1998).

Bypolitikk: "government" og "governance"

Governance refererer til en nettverksbasert måte å styre samfunnet på (Rhodes 1996). Denne styringsstrukturen karakteriseres av fragmentering, i den forstand at tyngdepunktet i styringen flyttes ut av de tradisjonelt identifiserbare offentlige institusjonene, som for eksempel bystyre og politiske utvalg. Disse institusjonene spiller fremdeles viktige roller, men i tillegg trekkes andre aktører inn i den lokalpolitiske utformingen. Governance i betydningen nettverkstruktur, omfatter dermed mer enn *government*. Government henviser gjerne til den mer tradisjonelle, sektorielle og hierarkiske styringsstrukturen, der makt og styring knyttes til identifiserbare institusjoner som lettere kan avkreves ansvar (Fimreite og Aars 2005). Governance innebærer derimot en interorganisering av offentlig, privat og frivillig sektor, der skillet mellom disse blir mindre tydelig. Styringsstrukturen karakteriseres ved opprettelsen av "special purpose bodies" som ofte baseres på offentlig-privat samarbeid. Disse har gjerne oppgaver som retter seg mot avgrensede områder og spesifikke oppgaver (Rhodes 1996).

Mens Rhodes' teoretisering først og fremst sier noe om governance som en ny *form* for styringsstruktur, setter Harvey, Leitner og Sheppard søkelyset på denne styringsstrukturens *innhold*. De sistnevnte teoretikerne forstår governance i lys av de ovenfor diskuterte politisk-økonomiske prosessene. I dette politisk-økonomiske perspektivet forstås dermed utviklingen av governance i tråd med at byer i større grad presses til å føre entreprenørpolitikk. Det hevdes at den nettverksbaserte styringsformen hovedsaklig tilrettelegger for at private aktører og mekanismer kan få større innflytelse i beslutningsprosesser. Keating (2001) kritiserer forøvrig det politisk-økonomiske perspektivet for deres vektlegging av årsakssammenhengen mellom økonomiske strukturelle endringer og bypolitikk. Han hevder at et hovedproblem med forklaringen er at politisk praksis underordnes økonomiske strukturer. På denne måten risikerer politikken å bli fremstilt som en passiv sfære, som uten valgmuligheter "tvinges" til å føre en viss politikk. Det poengteres derfor at det politisk-økonomiske perspektivet kan bidra til å skape et bilde av entreprenørpolitisk byutviklingen som noe uungåelig og naturlig, til tross for at denne utviklingen kritiseres. Ifølge Keating (2001) er det derfor viktig å påpeke at dette perspektivet, på lik linje med andre perspektiver, representerer ideologisk ladede konstruksjoner.

Det diskuteres altså *i hvilken grad* entreprenørpolitikk er en uunngåelig eller valgt strategi. Det finnes imidlertid bred enighet om at en overgang til entreprenørpolitikk i vestlige byer har funnet sted. Imrie og Racot (1999) hevder imidlertid at skiftet ikke er så tydelig. For eksempel har USA lange tradisjoner for entreprenørpolitikk i bysystemet, mens ensidig fokus

på økonomisk vekst ikke er et grunnleggende trekk ved dagens europeiske byer (Bergsli 2005).

3.4 Entreprenørpolitikk og byutvikling

Innenfor et nyliberalistisk perspektiv fokuseres det gjerne på hvilke vekstmuligheter entreprenørpolitikk gir byer. Både Omhae (2001) og Florida (2002) presenterer teorier om hvordan byer og byregioner kan dra nytte av entreprenørstrategier. Det politisk-økonomiske perspektivet vektlegger derimot de polariserende effektene, mellom og innad i byer, som gjerne følger av en slik politikk (Harvey 1989a, Leitner og Sheppard 1998).

Selv om det finnes lokale variasjoner i entreprenørpolitiske strategier er det mulig å trekke ut visse fellestrekk for vestlige byer (Harvey 1989a, Leitner og Sheppard 1998). Først og fremst kjennetegnes entreprenørpolitikk ved at lokale bymyndigheter, gjerne i samarbeid med næringslivsaktører, forsøker å tiltrekke investeringer og arbeidsplasser til byen (Harvey 1989a). Det anses som viktig å kunne tilby et bylandskap som ligger til rette for visse produksjonsforhold. Dette innebærer ofte utvikling av høyteknologiske kontor- og transporttilbud, gode forskningsmiljøer og en kompetent arbeidsstyrke. Flere byer reduserer også skatter og gir subsidier til investorer.

Det å legge til rette for de riktige kommersielle og kulturelle tilbudene anses å være avgjørende for byers konkurranseevne (Leitner og Sheppard 1998). Zukin (1995) har påpekt at kultur spiller en stadig viktigere rolle i byers økonomi. Veksten i forbruk og virksomheter som produserer kunst, mat, mote, musikk og turisme, nører opp under det hun kaller byens symbolske økonomi. Kultur regnes gjerne som en sentral brikke i byers konkurranseevne ved å legge basis for attraksjoner som bidrar til å forme byens image (Zukin 1995). Utvikling av store utbyggingsprosjekter med tidsriktig arkitektur og fremtredende signalbygg utgjør et sentralt aspekt i dette bybildet (Dovey 2005). Florida (2002) hevder at utvikling av slike bymiljøer er avgjørende for å tiltrekke seg det han kaller den kreative klassen. Den kreative klassen defineres som de mennesker som jobber med å skape nye ideer, produkter og tjenester, innen kulturnæringer og andre innovative bransjer. Han anser denne klassen som drivkraften i dagens økonomi, og som en nødvendig ingrediens for alle byer som vil oppnå vekst. Ifølge Florida er denne klassen svært mobil og har en rekke internasjonale livstilspreferanser. Det gjelder derfor å skape kosmopolitiske bymiljøer som tiltrekker seg disse menneskene (Florida 2002). Denne type byutvikling, som retter seg mot internasjonale standarder og preferanser, har blitt kritisert for å skape ensartede bylandskap der like arkitektoniske uttrykk og fasiliteter dominerer. I tillegg kan det å forme bylandskap med tanke

på eksterne interesser, ifølge Bergsli (2005), virke fremmedgjørende i forhold til lokalbefolkningen, og deres behov og preferanser.

Store byutviklingsprosjekter karakteriserer entreprenørpolitisk byutvikling. Disse drives gjerne frem av koalisjoner av private aktører og offentlige instanser. Disse koalisjonene kan betegnes som spekulative, i den forstand at offentlige investeringer gjerne utsettes for den risiko som finnes i markedet (Harvey 1989a). Dovey (2005) påpeker dessuten at behovet for å finansiere utviklingsprosjektene gjerne bidrar til å overføre kontroll fra det offentlige til det private. Ofte inngås det utbyggingsavtaler der det private bidrar med finansiering av infrastruktur. Det hevdes at dette bidrar til å øke private aktørers innflytelse i utviklingsprosjekter. Det innebærer også at byens offentlige instanser i større grad følger en logikk som vanligvis forbindes med private foretak. Hovedformålet er å generere økonomisk vekst innenfor sitt eget område. Byens myndigheter inntar på denne måten en rolle som, ifølge Leitner og Sheppard (1998), kan komme i konflikt med ansvaret for befolkningens velferd. Harvey (1989a) har hevdet at lokale myndigheters hovedoppgaver dreies vekk fra redistribusjon av velferdsgoder og over til tilrettelegging for økonomiske aktørers vekststrategier. Andersen (2001) påpeker at det en stor utfordring å ivareta sosial rettferdighet og demokratiske prinsipper i en entreprenørpolitisk kontekst. Hovedargumenter *for* en slik utvikling er imidlertid at entreprenørpolitikken, gjennom å fremme byøkonomiens effektivitet og konkurranseevne, etter hvert skal komme hele byen og dens innbyggere til gode. Denne logikken representerer ifølge Leitner og Sheppard (1998) den klassiske troen på markedsrasjonalitetens ”usynlige hånd”.

Byens image og forestillinger om byen

I entreprenørpolitiske byutviklingsstrategier anses utvikling av byens image, eller bybilde, som avgjørende for dens evne til å tiltrekke seg den gunstige blandingen av økonomiske og menneskelige ressurser. Det hevdes at dette bybildet bidrar til å identifisere og skille ut den enkelte byen i den interurbane konkurransen, og at det derfor spiller en viktig økonomisk rolle. Et image avhenger gjerne av både fysiske og diskursive konstruksjoner (Dovey 2005). Dette innebærer *både* utvikling av store byggeprosjekt og produksjon av visse utvalgte forestillinger om byen. En av de mest populære aktivitetene for å fremme ønskelige bybilder, er stedsmarkedsføring. Dette handler om å konstruere utvalgte positive forestillinger om byen, for eksempel gjennom reklame eller turistbrosjyrer. Ofte produseres det bilder av av byen som et kulturelt sentrum (Zukin 1995). Både utbygging og promotering av store utviklingsprosjekter, og oppføring av signalbygg signert anerkjente arkitekter, spiller viktige

roller i denne sammenheng (Hall og Hubbard 1998). Bilbaos markedsføring av sitt bybilde, med Frank Gehrys Guggenheim-museum i spissen, er et kjent eksempel på en slik strategi (Goméz 1998).

Ved å legge vekt på og promotere visse forestillinger om byen, anerkjennes det implisitt at slike forestillinger kan ha betydning for materielle utfall. Det er som nevnt et entreprenørpolitisk mål at stedsmarkedsføring skal bidra økonomisk vekst. Ifølge Healey (2001) ligger en viktig del av byers eksistens i måten de forestilles på. Forestillingene kan også legge grunnlag for hvilke praksiser som finner sted i byen. Man vil kanskje ta et valg om å reise på ferie til Bilbao, basert på en forestilling om at dette er et sted i kulturelt oppsving. En by kan dermed også forstås som en forestilt by, der bilder og virkelighet glir over i hverandre. De bildene eller stedsrepresentasjonene man finner i brosjyrer, reklamer og guidebøker er kanskje like virkelige som som byen i seg selv (Hall og Hubbard 1998). Stedsmarkedsføring kan forøvrig forstås som forsøk på å endre byers image for å tilpasse seg det globale markedet. Den bevisste promoteringen av visse forestillinger fremfor andre, har blitt kritisert av flere teoretikere. For det første hevdes det at det promoterte bildet gir et overflatisk inntrykk av vekst og velstand, mens de egentlige årsakene til nedgangen i første omgang ikke tas tak i. For det andre påpekes det at å fremme én dominerende forestilling om en by kan bidra til sosial ekskludering. Healey (2001) påpeker at slik stedsmarkedsføring kan legge opp til praksiser som utestenger mer marginale grupper. Hun oppfordrer derfor byens myndigheter til institusjonelt å legge til rette for konstruksjon av flere, og mer inkluderende, forestillinger om byen. Hall (1998) påpeker imidlertid at de gangene stedsmarkedsføring vier alternative eller marginaliserte historier plass, gjøres dette ofte på måter som fremmer stereotypiske og salgbare bilder. For eksempel at multikulturell variasjon skaper ”myldrende gateliv”.

3.5 Store utviklingsprosjekter i en urban kontekst

”Fjordlinjen skal restruktureres for å reaktivere sentrale byområder og gi Oslo ny profil og nye inntekstgrunnlag. Fjordby-prosjektet er strategisk utformet på det lokale, regionale, nasjonale og internasjonale plan, og skal tilby lokale fasiliteter som boliger, butikker og parkanlegg, og være et vindu utad ved strategisk relokalisering av kulturinstitusjoner og tilpasning av infrastruktur for næringslivet. Slike prosjekter har de siste tiårene blitt initiert i byer rundt om i verden, som ledd i den interurbane konkurransen om globale kapitalgoder.” (Bergsli 2005:87)

Slik presenterer Bergsli Fjordby-prosjektet i Oslo, og hevder det vil være hensiktsmessig å vurdere utviklingsplanene i Oslo i forhold til internasjonale strategier og erfaringer. Jeg ser

her nærmere på noen teoretiske betraktninger relatert til store utviklingsprosjekter andre steder. Jeg belyser også hvordan ”urban design”, eller byforming, kan sies å spille en sentral rolle i slike byutviklingsprosjekter.

Sjøsideprosjekter

Ifølge Dovey (2005) har transformasjoner av byers image i senere tid kommet sterkt til uttrykk gjennom ”waterfront developments” eller sjøsideprosjekter. Disse områdene, som i de fleste vestlige byer har vært dominert av havne- og transportindustri, har gitt byer muligheter til å utvikle nye byområder og nye bybilder. Med utvikling av ny kommunikasjons- og transportteknologi, har havners behov gradvis endret seg i siste halvdel av det 20. århundret, for eksempel i form av såkalt ”containerization” (Malone 1996). Ifølge Dovey (2005) ble ulike sjøsideprosjekter på 1980 og -90 tallet symboler på hvordan nye krefter omformet byene. Han påpeker blant annet at design, kunst og arkitektur fikk nye roller i politiske og økonomiske prosesser, og i bybildet. Sjøsideprosjektene kan forstås som uttrykk for disse endringene, og som midler i revitaliseringen av byøkonomier.

De tidligste modellene for sjøsideprosjekter ble utviklet i Nord Amerikanske byer på 1960 og -70 tallet. Baltimore, Boston, Seattle og New York var alle tidlig ute med å byutvikle sine sjøfronter (Dovey 2005). Utviklingen av Inner Harbour i Baltimore regnes i dag som en av de tidligste ”trendsetterne” når det gjelder sjøsideutvikling. Baltimore var etter andre verdenskrig preget av økonomisk og industriell nedgang. Mellom 1960 og 1995 ble over hundre utviklingsprosjekter i byen initiert og ferdigstilt. Disse prosjektene la blant annet grunnlaget for en ny turistindustri og etablering av over 15 000 arbeidsplasser (Millsbaugh 2001). Baltimores entreprenørstrategiske utvikling blir som oftest fremstilt som en suksess, og som inspirasjonskilde for lignende prosjekter i andre byer. Punter (2007) viser for eksempel hvordan den relativt perifere byen Cardiff i Wales, med 315 000 innbyggere i 2001, brukte Baltimore havn som modell. Cardiff satset også på et sjøsideprosjekt der utformingen av et konsumorientert bylandskap skulle tiltrekke velstående innbyggere og turister.

Harvey (2000) har imidlertid påpekt at utviklingen av Inner Harbour har krevd store offentlige midler og har satt spørsmålsteget ved hvem som egentlig nyter godt av resultatet. ”The private-public partnership means that the public takes the risks and the private takes the profit. The citizenry wait for benefits that never materialize” (Harvey 2000:141). Harvey viser i sin studie av Baltimore hvordan et sjøsideprosjekt kan være motsetningsfylt. Han hevder at prosjektet ikke tok tak i byens underliggende problemer. For eksempel viser han at oppgraderingen av nedslitte boligstrøk har bidratt til å vanskeliggjøre boligsituasjonen for de

mindre velstående. Samtidig som utviklingen av Inner Harbour fremstilles som en glanshistorie, hevder altså Harvey at utviklingen har bidratt til å øke ulikheter mellom rike og fattige innad i byen (Harvey 2000).

Etter 1980 ble utviklingen av sjøsideprosjekter også utbredt i mange andre byer (Dovey 2005). Noen av de mest kjente er ifølge Marshall (2001) Londons Canary Wharf, New Yorks Battery Park, Vancouvers Granville Island, Sydneys Darling Harbour og San Fransiscos Mission Bay. Det finnes forøvrig en rekke andre prosjekt i mange andre byer.

Designstyrt byutvikling

Forlatte havneområder ligger gjerne synlig og sentralt til i byer. Ifølge Dovey (2005) tilbyr disse områdene derfor gode muligheter til å skape en ny bymessig ikonografi. Karakteristisk og spektakulær arkitektur bidrar gjerne til å forme byens nye ansikt eller image, og kan forstås som en slags ikonografisk logo. Det hevdes at det sterke fokuset på byers image og imagekonstruksjon i senere tid, har bidratt til å endre på forholdet mellom arkitektur og byplanlegging. Dovey hevder (2005) at mange byer har nedskalert mer helhetlig byplanlegging, til fordel for et økt fokus på design og arkitektur, der formålet er å produsere flaggskipprosjekter og spektakulær arkitektur. Han påpeker at man i økende grad kan se innslag av ”high style”, eller avant garde, arkitektur i store byutviklingsprosjekt. På denne måten kan man si at byutvikling har blitt mer designstyrt.

Punter (2007) har analysert hvordan designstyrt byutvikling har blitt promotert som en sentral strategi for britiske byers konkurranseevne, mens Gospodini (2002) har sett nærmere på hvordan ”urban design”, eller byforming, har sett ut til å innta en ny og sentral rolle for europeiske byers økonomiske utvikling. Hennes argument er at forholdet mellom byers økonomi og byforming i dag ser ut til å ha blitt reversert. Før representerte gjerne store utviklingsprosjekter og moderne byforming, et *resultat* av byens eller landets økonomiske vekst. Mens i dag er det å kunne tilby et bylandskap av høy arkitektonisk kvalitet blitt en av *forutsetningene* for å skape økonomisk vekst. Gospodini (2002) hevder at fokuset på byforming i økende grad blir en sentral del av europeiske byers økonomiske fremtidsutsikter.

Utviklingsprosjekter, visjoner og lokal forankring

Flyvbjerg, Bruzelius og Rothengatter (2003) hevder at et karakteristisk trekk ved omfattende og komplekse utviklingsprosjekter, er en systematisk overvurdering av fortjeneste og lokale utviklingsfordeler, og en likeledes undervurdering av kostnader og negative omgivelseskonsekvenser. Punter (2007) evaluerer resultatet av utviklingen av sjøsiden i

Cardiff opp mot byens egne uttalte målsettinger for prosjektet. Han belyser for det første hvordan ambisjonene for utviklingen ikke samsvarte med markedsstørrelse og –trender; ”Critics have pointed out the apparent ‘vanity, even absurdity’ of the Bay’s attempts to compete with major maritime cities world-wide through its marketing” (Punter 2007:383). Han viser også hvordan målet om å generere positive ringvirkninger i lokalsamfunnet misslyktes. Det hevdes at årsakene til dette blant annet var at de omkringliggende boligområdendes behov ble oversett, og at det ble skapt en helt ny sosial komposisjon i det nye området. Dette gav grobunn for stor lokal motstand mot prosjektet, og bidro til å øke gapet mellom *det gamle* og *det nye* ytterligere. Det eksisterende lokalsamfunnet i området følte seg angivelig ekskludert fra visjonene og strategiene, og fra den sterke forbruksorienteringen som lå til grunn for en rekke av de nye attraksjonene. Punter (2007) evaluerer sjøsideprosjektet i Cardiff som relativt lite vellykket, både i forhold til målsettinger om lokal forankring, økonomisk gevinst og designmessig kvalitet. I tillegg hevdes det at visjonene som lå til grunn for den designstyrte byutviklingen først og fremst fungerte som en legitimering av utviklingen, snarere enn å bidra til å tilføre byen de kvaliteter og offentlige goder de henviser til. Til tross for dette er byens offentlige versjon av utviklingen en glanshistorie.

Bergsli (2005) hevder at kopling fra den lokale konteksten er noe som kjennetegner store byutviklingsprosjekt. Hun viser i sin studie av Waterstad-prosjektet i Rotterdam at målsettingen om å skape positive ringvirkninger i omkringliggende fattige nabolag ikke lyktes på grunn av en mismatch mellom arbeidskraftens kompetanse, og de jobbene som ble skapt innen ikt, media og kulturindustri i det nye området. Hun kritiserer også byutviklingssonen Paris Rive Gauche for å mangle lokal forankring i estetisk utforming, og i kultur- og konsumtilbud. Hun hevder at disse prosjektene oppfattes som fremmedgjørende, fordi de hovedsakelig retter seg mot eksterne interesser (Bergsli 2005).

Vancouver, et vellykket eksempel?

De store byutviklingsprosjektene i Vancouver regnes som vellykket av flere observatører, som Hutton (2004), Ley (2003), Punter (2003) og Sandercock (2006). Sandercock (2006) fremhever Vancouver som et eksempel på en by med en vellykket designstyrt byutviklingsstrategi, der utviklingen har blitt gjennomført i tråd med uttalte visjoner. Et uttalt mål med utviklingen i Vancouver har vært å skape et bærekraftig, boligbasert sentrum med funksjonsblanding og høy tetthet i form av høyhus. Dette har angivelig resultert i et moderne bylandskap med høyhus i glass og stål, og samtidig gode nærmiljøer basert på

funksjonsblanding, grønne lunger, skoler, butikker, samfunnshus, rekreasjonsarealer og andre offentlige goder. Ifølge Sandercock møtes her det modernistiske høyhuset og det postmoderne mangfoldet, i det hun kaller; ”high rise living with a human face” (Sandercock 2006:57).

Sandercock peker på at hovedårsaken til det hun kaller *den lokale suksessen* i Vancouver, ligger i et kontinuerlig fokus på utbedring av planleggingsprosessen. Blant annet har grundig utarbeiding av standardiserte retningslinjer for byforming og finansiering av sosial infrastruktur, bidratt til økt forutsigbarhet for både planleggere, politikere, innbyggere, utbyggere og investorer. Dessuten har et fokus på lokalsamfunnets medvirkning, rimelige offentlige boliger og kollektivtransport også stått sentralt. For eksempel er det slik at alle nye boligprosjekter skal ha 25 % familieboliger, og 20 % offentlige boliger. Det har også blitt utarbeidet retningslinjer for ”livability” med blant annet standarder for støynivå, utsikt og offentlige fellesarealer. Til sammen har dette arbeidet bidratt til fremveksten av det Sandercock (2006) betegner som en offentlig orientert design-kultur.

Punter (2003) påpeker at de fleste kritikere sier seg enige i at utviklingen av store utbyggingsprosjekter i Vancouver har vært vellykket. Men det finnes også de som er mer skeptiske til utviklingen. Ifølge Punter hevder for eksempel Ley (Ley 1996 i Punter 2003) at Vancouver er på vei til å bli en by der estetisk utforming spiller en større rolle enn sosial rettferdighet, og at det offentlige livet i gatene drives av konsum fremfor samfunnsbasert fellesskap. Byutviklingen har også blitt kritisert som en form for ”estetisk rengjøring” av byen og den offentlige sfæren, der omgivelsene er planlagt og formet ned til den minste detalj. Det spontane og kaotiske er mindre ”akseptert” i bybildet, og den detaljerte planleggingen kritiseres dermed for å kontrollere det offentlige bylivet. Punter peker også på dette aspektet: ”There are times when it does resemble a high-density version of the Truman Show (Paramount Films 1998) with its pristine public realm, its exiting architectural backdrops, and its lightly populated stage-scenery feel” (Punter 2003:226). Men, Punter fremhever at de store utviklingsprosjektene i Vancouver faktisk har produsert en rekke offentlige fasiliteter og goder som er tilgjengelig for de fleste, og som har et bredt tilbud for ulike preferanser og behov. Det er ikke dermed sagt at Vancouver gir en oppskrift på en god byutviklingsstrategi for andre byer, men noen av erfaringene derfra kan kanskje likevel ha en viss overføringsverdi.

”New Urbanism” som byutviklingsstrategi og kritikk av arkitekturdeterminisme

Byplanbevegelsen ”New Urbanism” tar utgangspunkt i kritikk av amerikansk forstadsutvikling og ”urban sprawl”, men er også opptatt av byutvikling i byenes sentrale

delar (Ford 1999). Den moderne amerikanske forstaden kritiseres først og fremst for mangel på sosialt samhold og fellesskap. På lik linje kritiseres også bygging av store opplevelses- og kjøpesentre og monofunksjonelle kontorområder som blir liggende øde etter klokken 18:00. Løsningen på problemene finner bevegelsen i en tilbakevending til den tradisjonelle småbyformen (Duany, Plater-Zyberk og Speck 2000). New Urbanisms teorier er relevant i denne sammenheng fordi det finnes aktører i byutviklingsdebatten om Barcode som er inspirert av denne retningen, og som ønsker at utbyggingen av Bjørvika skal gjennomføres i tråd med mer tradisjonelle byformingsprinsipper.

Representanter for New Urbanism ønsker å forme byrommet på en slik måte at mennesker kan interagere med sine naboer og i større grad benytte det offentlige rom. Poenget med dette er å fremme sosialt samhold og fellesskap. Fokuset på det tradisjonelle nabolaget, som her karakteriseres ved funksjonsblanding, fotgjengervennlighet og tradisjonell byggeskikk, står sentralt. Det hevdes dessuten at utformingen av det offentlige rommet, i form av gater, torg og parker, er en sentral forutsetning for sosial interaksjon. (Duany, Plater-Zyberk og Speck 2000). Såkalt neo-tradisjonell arkitektur har imidlertid blitt sterkt kritisert av andre arkitekter for sitt tilbakeskuende uttrykk. New Urbanisms teorier har også blitt kritisert som en form for arkitekturdeterminisme på grunn av den sterke vektlegging av sammenhengen mellom byform og sosial atferd. Det kan virke som om ”småbyrammen” i seg selv er nok for å skape sosial tilhørighet.

Talen (1999) kritiserer New Urbanisms antagelse av årsakssammenhengene mellom byform og sosialitet. Hun anerkjenner at byrommenes utforming *kan* bidra til å fremme sosial interaksjon, for eksempel ved at folk møtes oftere i det offentlige rom. Men hun hevder imidlertid at sosial interaksjon ikke nødvendigvis fører til økt sosialt samhold eller fellesskapsfølelse. Kvaliteten på interaksjonen kan like godt være av en relativt overflatisk karakter. Talen konkluderer derfor med at årsakssammenhengen mellom byforming og sosial atferd bør modifiseres i New Urbanisms teorier. Kritikken av slik arkitekturdeterminisme kan kanskje også rettes mot designstyrte byutviklingsprosjekter mer generelt, hvis betydningen av estetikk og byutforming overvurderes.

3.6 Avrunding – byutvikling som diskursivt felt

Byutvikling kan ifølge Skogheim og Røe (2003) forstås som meningsdannelse, altså et felt som konstrueres og konstitueres diskursivt av ulike aktører. På denne måten kan de ulike perspektivene i dette kapitlet betraktes som meningsdannelser innenfor det diskursive feltet byutvikling. For aktører som deltar i en byutviklingsdebatt vil diskursiv forankring ha

betydning for hvordan byer og byutvikling forstås og oppleves (Skogheim og Røe 2003). På den ene siden belyser teoriene i dette kapitlet forståelser av trekk ved nyere byutvikling som er relevante for å forstå utviklingen av Barcode og Bjørvika i en bredere sammenheng. På den andre siden kan perspektivene også betraktes som språklige og kunnskapsmessige ressurser og rammer, som aktører som deltar i byutviklingsdebatten kan benytte og/eller være påvirket av i sin diskursive praksis. De teoretiske perspektivene i dette kapitlet representerer også diskursive ressurser og rammer for meg, i analysen og konstruksjonen av meningsmønstre i byutviklingsdebatten om Barcode.

4 METODOLOGI

I dette kapitlet starter jeg med å belyse det teoretiske bakteppet for diskursanalytiske tilnærminger. Jeg redegjør videre for to forskjellige tilnærminger til diskursanalysen. Deretter ser jeg nærmere på hvordan en diskursanalys kan gjennomføres, og hvilke analytiske redskaper som benyttes i oppgaven. I den siste delen av kapitlet diskuterer jeg mine metodiske og metodologiske valg.

4.1 Diskursanalytisk rammeverk

Ved å velge diskursanalyse som metodologisk tilnærming anerkjennes det at språkbruk spiller en aktiv rolle i produksjon og opprettholdelse av vår materielle og immaterielle omverden. Det å snakke om diskurs innebærer ofte en tankegang om at språket struktureres i visse mønstre ut ifra aktørers måte å snakke om og forstå verden på. Fordi jeg ønsker å undersøke ulike meningsdannelser og perspektiver i byutviklingsdebatten om Barcode mener jeg en diskursanalytisk tilnærming passer godt. Diskursanalysen kan forøvrig ikke settes inn i et hvilket som helst vitenskapsteoretisk rammeverk (Jørgensen og Phillips 1999). Jeg vil nå se nærmere på hva sosialkonstruktivisme og poststrukturalisme som vitenskapsteoretisk utgangspunkt innebærer. Jeg vil deretter ta for meg to viktige innganger til diskursanalysen: Laclau og Mouffes diskursteori¹⁵ og Faircloughs kritiske diskursanalyse.

Sosialkonstruktivisme og poststrukturalisme

Sosialkonstruktivisme er en samlebetegnelse for en rekke nyere teorier om kultur og samfunn som har vokst frem innen humaniora og samfunnsvitenskap de siste 30-40 årene (Jørgensen og Phillips 1999). Burr (1995) definerer fire filosofiske premisser som grunnleggende for sosialkonstruktivismen. Det første premisset handler om å ha en *kritisk innstilling overfor selvfølgelig viten* ved at vår kunnskap om verden ikke anses som objektiv, men heller som resultater av vår måte å se verden på. For det andre vektlegges det at våre måter å forstå verden på er *historiske og kulturelle spesifikke*. Dette betyr at alle former for forståelse avhenger av når og hvor i verden man befinner seg, og er produsert i relasjon til den gjeldende historiske og kulturelle konteksten. Det tredje premisset handler om hvordan man ser på *sammenhengen mellom kunnskap og sosiale prosesser*. Her fremheves det at det som til enhver tid aksepteres som gyldig kunnskap, "sannheten", er et produkt av sosiale prosesser

¹⁵ Når jeg bruker begrepet "diskursteorien" videre i teksten, henviser dette til Laclau og Mouffes diskursteori.

der menneskelig interaksjon står sentralt. Språket får dermed en viktig rolle i denne kunnskapsproduksjonen. For det fjerde vurderes *sammenhengen mellom kunnskap og sosiale handlinger*. Det at noe aksepteres som gyldig kunnskap gjør gjerne at visse handlinger legitimeres mens andre ikke passer inn i det sosialt konstruerte sannhetsbildet (Burr 1995).

Som nevnt spiller gjerne språket en viktig rolle i ulike sosialkonstruktivistiske tilnærminger. Sosialkonstruktivismen henter da også inspirasjon fra strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi. Disse teoriene setter søkelyset på forholdet mellom språk og subjekt der det hevdes at vår adgang til virkeligheten går gjennom språket. Dette innebærer at den verden vi forsøker å beskrive ikke nøytralt kan reflekteres, men kun representeres, ved hjelp av språklige uttrykk.

Tidlig på 1900-tallet satt Saussure og den strukturalistiske språkfilosofien fokus på språket som et system som er atskilt fra den objektive verden. Saussure hevdet med dette at tegn får sin betydning gjennom sitt forhold til andre tegn, ved å forholde seg i bestemte betydningsfulle forhold til hverandre i en fast struktur. Han hevdet at språkvitenskapens hovedoppgave var å avdekke denne abstrakte uforanderlige strukturen, mens den praktiske språkbruken var av mindre interesse for forskningen (Jørgensen og Phillips 1999).

Poststrukturalistene opprettholder strukturalistenes idé om at tegn får sin betydning gjennom relasjon til andre tegn. Men de løsner på den fastlagte strukturen strukturalistene setter tegnene inn i. Poststrukturalismen fremmer ideen om at tegns betydning kan endres i forhold til hvilken sammenheng de brukes i. Tegn står dermed i mer glidende forhold til hverandre og er ikke fastlåst i en uforanderlig struktur. Denne forståelsen gir en bedre forklaring på hvordan tegn faktisk kan endre betydning. For poststrukturalistene spiller derfor språklig *praksis* en helt sentral rolle. Det er her språkstrukturene skapes, reproduseres og endres. Endring av betydning, eller relasjonene mellom tegn, begrenses imidlertid av en slags ”treghet”, fordi kommunikasjon mellom mennesker nødvendigvis tar utgangspunkt i allerede opparbeidede betydninger. På denne måten legger etablerte språkstrukturer også rammer for språkpraksis (Jørgensen og Phillips 1999).

Teoretiske skillelinjer mellom diskursanalytiske tilnærminger

Språkets rolle i konstruksjon av den sosiale verden står sentralt både i diskursteorien og den kritiske diskursanalysen. Begge tilnærminger henter inspirasjon fra poststrukturalismen, men på dette punktet skiller de seg også noe fra hverandre. Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) tar diskursteorien utgangspunkt i et av poststrukturalistismens hovedpoeng, det at diskurser fult ut konstruerer den sosiale verdens betydning. Diskurs kan her forstås som ”en bestemt måte

at tale om og forstå den sociale verden på” (Jørgensen og Phillips 1999:15). Derimot, i Faircloughs tilnærming til diskursanalysen, legges det vekt på at diskursiv praksis er *en av* praksisene som bidrar til å produsere den sosiale verden. Her skilles det mellom diskursiv praksis og annen sosial praksis. I dette perspektivet konstruerer altså diskursiv praksis kun *delvis* den sosiale verden. Dette skillet gjør den kritiske diskursanalysen mindre poststrukturalistisk enn Laclau og Mouffes diskursteori (Jørgensen og Phillips 1999).

Lees (2004) påpeker at diskursanalytiske tilnærminger i hovedsak trekker på to forskjellige teoretiske tradisjoner. For det første finnes det tilnærminger som i større grad trekker på en marxistisk tradisjon. Innenfor denne retningen er diskursanalysen ofte et verktøy for å avdekke hvordan hegemoniske tenkemåter tjener spesielle interesser. Ideologibegrepet gis også større betydning i slike tilnærminger (Lees 2004). I den kritiske diskursanalysen er det et sentralt poeng å undersøke hvilken rolle diskursive konstruksjoner spiller i å fremme bestemte sosiale grupperes interesser. Dessuten hevder Fairclough at diskurser i større eller mindre grad kan være ideologiske. Ideologiske diskurser er de som bidrar til å produsere, reproducere eller transformere maktrelasjoner (Fairclough 1992). Det kan forøvrig være vanskelig å skille mellom ideologiske og ikke-ideologiske diskurser fordi det kan settes spørsmålstegn til om det finnes diskursiv praksis som ikke har betydning for maktrelasjoner i samfunnet. For det andre finnes det tilnærminger til diskursanalysen som er sterkere influert av poststrukturalismen (Lees 2004), som for eksempel Laclau og Mouffes diskursteori. For de mer *rendyrkede* poststrukturalistene blir ideologibegrepet nærmest innholdsløst blant annet fordi all diskursiv praksis anses som innleiret i maktrelasjoner. Dermed er det ikke lenger et poeng å skille mellom ideologisk og ikke-ideologisk diskursiv praksis (Jørgensen og Phillips 1999). Jeg vil nå se nærmere på hovedtrekk ved kritisk diskursanalyse, og deretter diskursteorien.

Faircloughs kritiske diskursanalyse

Fairclough bruker diskursbegrepet på to ulike måter. For det første bruker han begrepet i en abstrakt sammenheng der det betegner *språkbruk som en sosial praksis*. For det andre bruker han begrepet diskurs som *en måte å snakke på, som gir betydning ut ifra et bestemt perspektiv* (Jørgensen og Phillips 1999).

Fairclough er svært opptatt av samfunn og endring. Hvordan kan man studere og forstå samfunnsendringer? Å undersøke dette er et viktig formål med den kritiske diskursanalysen (Fairclough 1992). Fairclough hevder at samfunnsutviklingen ofte fremstilles som en naturlig og uunngåelig tilstand. Han ønsker imidlertid å fremheve at disse tilstandene er skapt av

mennesker, og dermed også kan endres av menneskers sosiale og språklige praksis. Ifølge Chouliaraki og Fairclough (1999) er det å skape en bevisstgjøring omkring dette en av *kritisk* forsknings hovedformål. Dette perspektivet kan også forstås som et slags struktureringsperspektiv, der sosiale strukturer og praksiser opptrer i et dialektisk konstituerende forhold (Giddens 1984).

Det kritiske i Faircloughs diskursanalyse innebærer også å forsøke å vise skjulte relasjoner mellom diskursive, sosiale og kulturelle endringer (Fairclough 1992). På denne måten blir makt et viktig begrep i den kritiske diskursanalysen. Maktforhold utspiller seg gjennom språket ved at visse diskurser kan oppnå *hegemoni*. Når en diskurs er hegemonisk betyr det at den oppfattes som en refleksjon av virkeligheten snarere enn en representasjon av den. Det er på denne måten diskurser kan ha ideologisk ”effekt” (Chouliaraki og Fairclough 1999). Kritikken skal bidra til å avdekke hvordan ulike maktforhold opprettholdes gjennom diskursiv praksis, men det dreier seg også om å styrke stemmene til de parter som ikke nødvendigvis nyter godt av samfunnsendringer (Jørgensen og Phillips 1999). På denne måten har Faircloughs kritiske diskursanalyse et normativt moment ved seg. Dette er ikke så tydelig i Laclau og Mouffes diskursteori.

Som nevnt står skillet mellom diskursiv praksis og annen sosial praksis sentralt i kritisk diskursanalyse. Men hva innebærer egentlig dette skillet? *Diskursiv praksis* defineres som produksjon og konsumpsjon av tekst, der tekst forstås som tale, skrift og bilder, eller blandinger av disse. *Annen sosial praksis* forstås som sosiale strukturer og prosesser som for eksempel det politiske systems struktur og økonomisk logikk (Jørgensen og Phillips 1999). Når det gjelder sosiale, økonomiske og kulturelle prosesser og tilstander, hevdes det at de samtidig eksisterer som diskurser og som prosesser utenfor diskurser. For eksempel kan nyliberalisme forstås som diskursiv praksis, og samtidig som en ikke-diskursiv, mer strukturell prosess, som virker inn på samfunnsutvikling og tilbake på ulike diskursive praksiser. Det at det finnes et dialektisk forhold mellom diskursiv praksis og annen sosial praksis innebærer at det ikke er nok å bare fokusere på diskurs. ”It is important to recognise the social import of discourse without reducing social life to discourse” (Chouliaraki og Fairclough 1999:6). I henhold til Jørgensen og Phillips (1999) innbyr imidlertid det å skille det diskursive fra det ikke-diskursive på visse problemer. Det kan i praksis være svært vanskelig å undersøke hvor grensen går mellom diskursiv praksis og annen sosial praksis, og på hvilken måte de påvirker hverandre.

Skillet mellom diskursiv og annen sosial praksis gjenspeiler seg i Faircloughs teoribygging. Han hevder at det er nyttig å benytte diskursanalytiske metoder i kombinasjon

med annen sosial teori for å belyse samfunnsendringer. Fairclough kombinerer for eksempel språkanalyse og sosial teori i sin egen kritiske diskursanalyse (Fairclough 1992). Laclau og Mouffe derimot, som ikke opererer med et slikt skille, trenger kun en teori for å belyse det sosiale. Jeg vil her se nærmere på diskursteorien.

Laclau og Mouffes diskursteori

Dialektikken mellom det diskursive og det ikke-diskursive finnes ikke i Laclau og Mouffes diskursteori. I diskursteorien fokuseres det på at alle sosiale fenomener konstrueres diskursivt. Språkets logikk gjelder for hele det sosiale feltet. På samme måte som tegn i poststrukturalistisk teori får sin betydning ut ifra relasjonen til andre tegn, får også sosiale handlinger sin betydning i forhold til andre sosiale handlinger. Det er derfor kun nødvenig med én teori: diskursteorien. Et hovedpoeng i diskursteorien er at sosiale fenomener aldri regnes som ferdige. Det vil si at mening aldri kan fastlåses. Samtidig foregår det hele tiden sosiale kamper om meningsdannelse der mennesker forsøker å fastlåse tegns betydning i diskurser. Slike meningskamper der ulike diskurser støter sammen kalles for *antagonisme*. Hvis en diskurs får dominere der det før eksisterte konflikt kan denne diskursen kalles *hegemonisk*. Hegemoniske meningsfastleggelser kan forøvrig bli så konvensjonelle at vi oppfatter dem som naturlige. ”Vi opfører os, som om virkeligheten omkring os havde en fast og entydig struktur, som om samfundet, de grupper, vi tilhører, og våres identiteter var objektivt givne” (Jørgensen og Phillips 1999:44). Slike fastleggelser av mening innenfor sosiale felt er likevel alltid midlertidige. Men mennesker skaper en *tilsynelatende* objektivitet gjennom meningsdannelsesprosesser. Argumentet om tilsynelatende objektivitet ligner på Faircloughs påstand om at samfunnet ofte representeres som en naturlig og uunngåelig tilstand. Ifølge diskursteorien er det disse meningsdannelsesprosessene en diskursanalytiker skal følge og bidra til å synliggjøre (Jørgensen og Phillips 1999).

Kombinasjon av tilnærmingene

Som vist i avsnittene ovenfor finnes en viktig distinksjon mellom diskursteorien og den kritiske diskursanalysen, i perspektivet på diskursenes rolle i konstruksjon av den sosiale verden. Denne distinksjonen kan kanskje forstås som to forskjellige ”angrepsvinkler” på virkeligheten. Diskursteorien konsentrerer seg om hvordan vi kan få kunnskap om verden, altså om epistemologi. Det hevdes at vår tilgang til virkeligheten går gjennom diskursene. Det benektes ikke at den ontologiske verden, hvordan verden *er*, finnes, men at vi ikke har tilgang til denne ”objektive” verden utenfor diskursene. Når Fairclough imidlertid skiller mellom

diskursive og andre sosiale praksiser i den sosiale konstruksjonen av verden, ser det ut til at han sier noe mer enn hvordan vi kan få kunnskap om verden. Han sier noe om hvordan virkeligheten *er* konstruert. Han påpeker at andre ikke-diskursive materielle prosesser er med på å produsere den sosiale virkeligheten. Men som Jørgensen og Phillips (1999) påpeker er det problematisk for en forsker å konkret trekke dette skillet mellom diskursiv og annen sosial praksis, særlig når man anser sin egen praksis som diskursiv. Jeg oppfatter det forøvrig ikke slik at Fairclough hevder at vi, epistemologisk sett, kan få kunnskap om verden som ikke er diskursiv. Men kun at andre sosial praksiser påvirker diskursiv praksis, og omvendt.

Jørgensen og Phillips (1999) fremhever, på tross av skillelinjene, at det kan være fruktbart å kombinere elementer fra de ulike diskursanalytiske perspektivene i konkrete prosjekter. Samtidig understrekes viktigheten av å være klar over perspektivenes ulikheter. Når det gjelder mitt perspektiv i denne oppgaven ønsker jeg å ta utgangspunkt i at diskursiv praksis spiller en viktig rolle i konstruksjonen av den sosiale og materielle verden. Det er den diskursive praksisen jeg først og fremst ønsker å si noe om. Dette utelukker ikke at andre sosiale praksiser også bidrar til å konstruere vår omverden, og står i dialektisk samspill med diskursiv praksis. Det vektlegges imidlertid at individer både har muligheter til å konstruere diskurser, samtidig som våre handlinger også begrenses av og produseres i diskurser. Dette er i tråd med hovedtrekk i Faircloughs dialektiske perspektiv i den kritiske diskursanalysen. Fordi mitt fokus ligger i det diskursive mener jeg at det også vil være fruktbart å benytte deler av Laclau og Mouffes teori og begrepsapparat i analysen, selv om deler av deres perspektiv ikke er forenelig med Faircloughs dialektikk. Jeg vil nå se nærmere på hvordan en diskursanalyse kan gjennomføres, og hvilke analyseverktøy som kan benyttes.

4.2 Diskursanalyse som metode – å utføre en diskursanalyse

I diskursanalysen tar jeg hovedsakelig utgangspunkt i Faircloughs kritiske diskursanalyse og hans tredimensjonale modell. Jeg trekker også inn begreper fra semiotikk og Laclau og Mouffes diskursteori. Dette kommer jeg tilbake til. Jeg starter med å se nærmere på forholdet mellom representasjon, diskurs og diskursorden.

”[...] discourse figures in the representations which are always a part of social practices – representation of the material world, of other social practices, reflexive selfrepresentations of the practice in question. Representation is clearly a discursive matter, and we can distinguish different discourses, which may represent the same area of the world from different perspectives or positions.” (Fairclough 2003:26)

Representasjoner kan bidra til å skape mening. Mennesker kan gi sosiale fenomener mening ved å representere dem. Dette kan for eksempel gjøres ved hjelp av skrift, muntlig tale og bildebruk (Hall 1997). Fairclough (2003) anser diskurser som forskjellige måter å representere verden på. Dette innebærer at det samme aspektet av verden, for eksempel utviklingen av Barcodeprosjektet, kan representeres på mange forskjellige måter. Ulike representasjoner av de samme aspektene avhenger av hvilke relasjoner mennesker har til omverdenen. Dette betyr ikke at *alle* ulike representasjoner kan betegnes som forskjellige diskurser. Å snakke om diskurser innebærer å forholde seg til visse regelmessigheter (Fairclough 2003). Man kan betrakte diskurser som sosiale meningsmønstre som står i ustabile forhold til hverandre. Det er imidlertid ikke gitt hvor grensene for diskurser går. Dette kan anses som et empirisk og strategisk problem der det langt på vei handler om at forskeren må argumentere for sine valg og avgrensninger (Jørgensen og Phillips 1999).

En god inngang til diskursanalysen kan være å avgrense en *diskursorden*. Begrepet hentes fra Fairclough, og kan defineres som en kompleks samling av diskurser som opptrer innenfor det samme sosiale område eller institusjon (Jørgensen og Phillips 1999). Byutvikling som sosialt felt kan på denne måten forstås som en diskursorden der det eksisterer mange forskjellige diskurser som i større eller mindre grad kjemper om å definere dette feltet på ulike måter. De ulike teoriene i kapittel 3 kan dermed forstås som ulike diskurser i diskursordenen om byutvikling. Jørgensen og Phillips (1999) påpeker forøvrig at det er nødvendig å forankre diskursordenen. Diskurser og diskursordener svever ikke fritt rundt i luften. Når jeg ønsker å undersøke diskurser i diskursordenen om byutvikling må den derfor knyttes opp mot et konkret materiale. I denne oppgaven forankres diskursordenen til byutviklingsdebatten om Barcode, der jeg tar utgangspunkt i utvalgte avis- og tidsskriftartikler og intervjusamtaler med sentrale aktører i debatten, som materiale. Mens representasjonene jeg analyserer i dette materialet først og fremst handler om argumentasjon omkring Barcode og byutviklingen i Bjørvika i Oslo, kan diskursene som konstrueres og konstrueres i debatten sies å tilhøre den bredere diskursordenen om byutvikling. Jeg analyserer altså ulike diskurser innenfor den samme diskursordenen.

Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) hevder Fairclough at man hovedsakelig skal fokusere på to nivåer når man analyserer diskurs. For det første skal man undersøke et *tilfelle av språkbruk*, for eksempel en avisartikkel, film, intervju osv. I mitt tilfelle undersøkes forøvrig en rekke tilfeller av språkbruk, ikke bare ett. For det andre bør man fokusere på *diskursordenen*, altså de diskurstyper som benyttes innenfor det sosiale feltet man er opptatt av. For å identifisere diskursene i tekster hevder Fairclough (2003) at en fremgangsmåte kan

være å først utpeke hovedtemaene som representeres i tekstene, for deretter å identifisere hvilke perspektiver disse temaene representeres ut ifra. For å gjøre dette kan man blant annet undersøke språkbruken i hovedtemaene som representeres. Språkbruken kan si noe om måtene de ulike temaene representeres på, det vil si som perspektiver eller diskurser som igjen forholder seg til en bredere diskursorden eller sosial praksis. Jeg vil nå se nærmere på hvordan man kan undersøke *tilfeller av språkbruk*.

Faircloughs tredimensjonale modell

Fairclough (1992) hevder at ethvert tilfelle av språkbruk har tre dimensjoner. Den er tekst, diskursiv praksis og sosial praksis på samme tid. Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) bør alle disse dimensjonene trekkes inn i en diskursanalyse. Dette innebærer å undersøke 1) *tekstenes* egenskaper, 2) produksjons- og konsumpsjonsprosesser (*diskursiv praksis*) som er forbundet med teksten, og 3) den bredere *sosiale praksis* som de språklige tilfellene er en del av. Fairclough (1992) påpeker forøvrig at det er vanskelig å skille mellom analyse av tekst og konsumpsjon og produksjon av tekst. Man forholder seg ofte til disse samtidig i den praktiske analysen. Jeg vil nå se nærmere på hvordan disse tre nivåene kan forstås, og hvilke analyseverktøy som kan benyttes. Jeg følger ikke Fairclough modell til punkt og prikke, men trekker også inn analyseredskaper fra semiotikk og Laclau og Mouffes diskursteori. Disse teoriene tilhører ikke Faircloughs modell, men kan likevel være nyttige redskaper i diskursanalysen.

Tekstanalyse og semiotikk

Tekstanalyse handler om å undersøke teksttrekk, som for eksempel grammatikk og ordvalg, men også å undersøke meningsdannende, eller semantiske, sammenhenger mellom begreper og setninger. Man kan si at tekstlige egenskaper bidrar til å iverksette, opprettholde og synliggjøre diskursene (Jørgensen og Phillips 1999). Jeg vil ikke gjøre *detaljerte* tekstanalyser av alle tekster i denne oppgaven, men hevder likevel at det å belyse tekstlige kjennetrekke og virkemidler som jeg mener er fremtredende, vil være nyttig i diskursanalysen. Det vil også være nyttig å kunne si noe om hvordan begreper og tegn får mening i debatten.

Semiotikk er en teori som sier noe om hvordan mening oppstår i møtet mellom tegn og mottaker (Heradstveit og Bjørge 1992). En diskursanalytiker er også opptatt av hvordan mening produseres, særlig gjennom språklige uttrykk og tegn. Derfor kan flere begrepslige verktøy fra semiotikken være nyttig i en diskursanalyse. Semiotikken forsøker å avdekke dagligdagse kulturelle koder som er innbakt i all kommunikasjon. Disse kodene muliggjør at

personer kan kommunisere og regne med å forstå hverandre. Semiotikken er derfor særlig opptatt av kollektiv meningsdannelse. Det finnes forøvrig flere ulike tilnærminger innen semiotikken om hvordan tegn får mening. En sentral figur i disiplinen er Saussure. Saussure vektla at tegnet er en vekselvirkning, eller korrelasjon, mellom et *uttrykk* (signyfier) og et *innhold* (signyfied). Signifier er det fysiske uttrykket, mens signyfied er det mentale begrepet eller ideen uttrykket refererer til. Et hovedpoeng er at tegnet er arbitrært, eller tilfeldig. Dette innebærer for eksempel at forholdet mellom ordet ”sko” ikke ved en nødvendighet henger sammen med ideen om en sko. Denne ideen kunne kanskje like så godt bli kalt ”sok”, eller hva som helst annet. Det er gjennom kulturelle konvensjoner, eller koder, der folk er enige om hva et tegn betyr at uttrykk og innhold kobles sammen. Saussure vektla også at tegn får mening gjennom sitt forhold til andre tegn. På denne måten sies det at tegn har posisjonsverdi og inngår i et *system* av distinksjoner (Heradstveit og Bjørge 1992). Saussures modell i semiotikken, på lik linje med den strukturalistiske språkteorien, har blitt kritisert for å være statisk og gi lite rom for at betydning endrer seg. Språkstrukturene ”fastlåser” tegns arbitrære betydning når den først har blitt etablert. En annen sentral teoretiker i semiotikken, Pierce, tilbyr ifølge Heradstveit og Bjørge (1992) en mer dynamisk modell. Her trekkes tolkning inn i prosessen. Der Saussure opererer med to nivåer, uttrykk og innhold, innfører Pierce begrepet *intrepretant* som henviser til et tegn som oppstår når mottakeren tolker det første tegnet. Interpretanten er en slags tolkning av det opprinnelige tegnet. I denne tolkningen benyttes andre tegn, som igjen tolkes av andre tegn, i det Pierce kaller *uendelig semiose*. Denne vinklingen belyser i større grad hvordan prosesser der mening skapes er dynamiske, og at mottakerens tolkning alltid har betydning for tegns meningsinnhold.

Denotasjon og *konnotasjon* er to sentrale begreper i semiotikken. Det finnes ulike måter å definere disse begrepene på ut ifra hvilken språkmodell det tas utgangspunkt i. Heradstveit og Bjørge (1992) påpeker imidlertid at en vanlig definisjon er at denotasjon er den leksikalske og bokstavelige betydningen til et tegn, mens konnotasjon er tilleggsbetydninger eller assosiasjoner som oppstår i møte mellom tegnet og mottakerens verdier og kulturelle forankring. Den denotative betydningen av tegnet sko kan for eksempel være fottøy, men sko kan også assosieres med andre tegn enn den bokstavelige betydningen av begrepet. For eksempel kan sko assosieres med dop:

”Når det henger sko i ledningene i et område, betyr det at det er mulig å kjøpe dop der. Jo flere sko som henger der, jo oftere kommer dopselgerne og jo større er tilbudet deres.”¹⁶

Denne teksten viser at en konnotasjon til begrepet sko kan være dop. Her kommer det også frem hvordan konnotasjoner ikke bare avhenger av subjektive assosiasjoner hos enkeltindividet, men også kan baseres på intersubjektivitet. Konnotasjoner kan derfor, på lik linje med denotasjoner, forstås som koder som bygger på kulturelle konvensjoner. Heradstveit og Bjørge (1992) hevder imidlertid at konnotative koder kan regnes som mer ustabile og ”subkulturpreget” enn denotative koder.

Diskursteoriens begrepsapparat

Laclau og Mouffes diskursteoretiske begrepsapparat er også nyttig når det gjelder å analysere hvordan begreper får mening i tekster. En *diskurs* forstås i diskursteorien som fastleggelse av mening innenfor et bestemt sosialt område. Alle tegnene inne i diskursen kalles for *momenter*, og de får betydning ved å forholde seg til hverandre på bestemte måter i et system (Jørgensen og Phillips 1999). Dette kan kanskje sammenlignes med tegns posisjonsverdi i semiotikken. Diskursen etableres ved at betydning dreier seg om *nodalpunkter*. Nodalpunkter er privilegerte tegn som andre tegn ordnes omkring og får mening i relasjon til. *By* kan for eksempel sies å være et nodalpunkt i en byutviklingsdiskurs. Et kjennetegn ved et nodalpunkt er at det er ganske meningsløst i seg selv, det må derfor relateres til andre tegn for å få mening. Diskurser kan nærmest forstås som strukturer i saussuresk forstand. Men der den saussureske strukturen omfatter *alle* tegn i en permanent fastlåsning, så er diskursen aldri total på den måten. Diskurser forklares derimot i diskursteorien som *begrensede* totaliteter, som utelukker en hel rekke andre betydninger tegnene kunne hatt. De betydninger som utelukkes produseres utenfor den enkelte diskurs, i det Laclau og Mouffe kaller det diskursive felt. Diskursen forstås på denne måten som en midlertidig lukning av betydning, men som konstant står i fare for å bli åpnet opp og utfordret av andre meningsdannelsesprosesser som kommer fra det diskursive felt. Begrepet *element* er relevant i denne sammenhengen. Elementer er tegn som ikke har en fastsatt betydning. På denne måten kan det sies at diskurser forsøker å gjøre elementer om til momenter ved å fastlegge meningsinnhold, selv om et moments meningsinnhold heller aldri blir totalt fastlagt.

Diskursteorien har også et begrep for elementer som i stor grad er utsatt for ulike betydningstilskrivelse fra forskjellige diskurser: *flytende betegnere* (Jørgensen og Phillips

¹⁶ <http://10009.vgb.no/2008/10/22/det-er-sko-i-hengende-ledning/> (05.05.09)

1999). Flytende betegnere er tegn det finnes en tydelig kamp om å definere, igjen er et eksempel tegnet *by*. Et tegn kan på denne måten samtidig være et element, et nodalpunkt og en flytende betegner. Men der nodalpunktet viser til et krystalliseringspunkt i den enkelte diskursen, henviser flytende betegner til tegn det konkurreres mellom ulike diskurser om å definere. For at tegn skal kunne få mening må de *artikuleres*. Dette skjer i praksis ved at aktører setter tegn i relasjon til hverandre.

Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) peker diskursteorien på at man bør ta utgangspunkt i konkrete uttrykk og undersøke hvordan disse artikuleres. Dette kan være en del av en tekstanalyse der man undersøker hvordan begreper og tegn relateres til hverandre, og på forskjellige måter gis mening. Men, samtidig som man gjør dette kan man knytte artikuleringene opp mot diskurser ved å analysere hvilke diskurser de trekker på, reproducerer eller utfordrer. På denne måten kan Laclau og Mouffes begrepsapparat også være nyttig i analysen av diskursiv praksis, altså hvordan tekster produseres og konsumeres. Som nevnt tidligere har Fairclough (1992) påpekt at det også kan være vanskelig å skille mellom disse to nivåene i en diskursanalyse.

Troper, transivititet og modalitet som redskaper i diskursanalysen

Fairclough (2003) hevder at man ofte kan "avdekke" diskurser ved å fokusere på karakteristisk ordbruk. Denne ordbruken kan si noe om hvordan et aspekt av verden tillegges mening ut ifra hvilket ord som brukes for å beskrive det. Men istedenfor å bare fokusere på vokabular, påpeker Fairclough at det også er fruktbart å undersøke hvordan aktører som trekker på ulike diskurser strukturerer verden ulikt ved å *relatere* begreper til hverandre på spesielle måter. Betydningen av forholdet mellom begreper for meningsdannelse belyses jo også i semiotikken og i Laclau og Mouffes diskursteori. Troper, eller former for figurlig tale, gjenkjennes nettopp ved at de "spiller på" forholdet mellom begreper (Heradstveit og Bjørge 1992). Det finnes flere forskjellige troper, men jeg vil se nærmere på to typer her: *metafor* og *ironi*. Dette er fordi disse gjør seg aktuelle i min analyse.

Metaforer betegner tilfeller der ord som vanligvis brukes innenfor et sosialt felt overføres til et annet (Fairclough 2003). På denne måten sammenstilles ulike kontekster og det skapes en overskudd av mening som innbyr til tolkningsfleksibilitet (Heradstveit og Bjørge 1992). Et eksempel kan være når en tv-sending bli fremstilt som et maratonløp: "Discovery Channel har maraton sending av den blå planeten på søndag fra 12:00 - 20:00."¹⁷

¹⁷ <http://www.saltvannsforum.no/forum/showthread.php?t=1360> (05.05.09)

Ved hjelp av konnotasjonene til ordet maraton overføres noen av maratonets og maratonløperens egenskaper begrepslig til tv-sendingen og tv-titteren. "Sofasitteren" forbereder seg på et langt og slitsomt løp foran tv. Denne metaforen kan for eksempel bidra til å "rettferdiggjøre" den nokså stillesittende og langvarige tv-tittingen, ved å henvise til noe som er fysisk utfordrende og ikke for "pyser". På denne måten er metaforen et språklig virkemiddel som kan brukes for å produsere bestemte representasjoner av verden. Metaforen kjennetegnes forøvrig ved å være flertydig. Ulike tilhørere kan få ulike konnotasjoner, og avsender kan ikke være helt sikker på hvordan utsagnet forstås (Heradstveit og Bjørge 1992).

Der metaforen skaper mening ved å trekke på *likhet* mellom kontekster, bygger derimot *ironi* på opposisjon. I ironiske uttrykk er ofte den intenderte meningen det motsatte av den bokstavelige meningen i setningen (Heradstveit og Bjørge 1992). Hvis en person knuser et glass vil en annen kanskje ironisk påpeke; "Det der var godt gjort". Utsagnet i seg selv er ikke motsigende, men situasjonen gjør at en bokstavelig tolkning av utsagnet blir absurd. Fairclough (1992) hevder at det også finnes et annet aspekt ved ironiske utsagn som utelates i mer tradisjonelle forståelser. Han hevder at ironi ofte spiller på *intertekstualitet*, ved å gjenspeile eller herme etter det noen andre har sagt. For eksempel hvis en person sier til en annen: "I dag er det en fin dag for lunsj i parken". De to personene går til parken og det begynner å regne. Da sier den andre personen: "Ja i dag er det en fin dag for lunsj i parken". Dette utsagnet gis for det første mening ved å bygge på opposisjon mellom bokstavelig betydning og kontekst. For det andre kan utsagnets funksjon også være å uttrykke en negativ holdning til det den første personen i utgangspunktet sa. Det er dette Fairclough (1992) mener med intertekstualitet i dette tilfellet. Det at et uttrykk *oppfattes* som ironisk avhenger forøvrig av at mottakeren "får med seg" at tekstens mening ikke er det samme som det den denotative meningen. Slik gjenkjennelse kan baseres på at det finnes en innlysende motsetning mellom bokstavelig betydning og kontekst, eller at tonen til den som snakker eller skriver indikerer ironi, for eksempel ved at begreper er satt i anførselstegn. I tillegg kan mottakerens antagelser om tekstprodusentens verdier og holdninger også bidra til at utsagn blir tolket ironisk.

Transitivitet og *modalitet* er grammatikalske former som kan undersøkes i en diskursanalyse. Når man analyserer transitivitet ser man på hvordan prosesser forbindes med subjekter og objekter. Man er opptatt av å undersøke hvilke ideologiske konsekvenser slike fremstillinger kan ha (Jørgensen og Phillips 1999). I setningen "landbrukskommunen preges i dag av befolkningstap", benyttes for eksempel en passiv form der ingen subjekter knyttes til prosessen som beskrives. Slike setningskonstruksjoner, der prosesser nærmest fremstilles som

naturfenomener som bare skjer, *kan* bidra til en slags diskursiv depolitisering der aktørers rolle og ansvar tilsløres.

Å undersøke modalitet innebærer å se på tekstprodusentens grad av tilslutning til et utsagn. Setningene: ”Jeg synes det er varmt i dag”, og: ”Det er varmt i dag”, er eksempler på hvordan avsender kan tilslutte seg påstander på forskjellige måter. Hvilken modalitet som benyttes kan få betydning for konstruksjonen av sosiale relasjoner i en diskurs. Aktører kan vise sin posisjon til det som representeres ved i større eller mindre grad å tilslutte seg utsagnet. Ifølge Jørgensen og Phillips (1999) kan ulike diskurser noen ganger gjenkjennes ved forskjellige former for modalitet.

Fairclough (2003) påpeker at selv om man kan forbinde visse effekter, som vist over, med visse grammatikalske former, må man likevel være forsiktig med å hevde at de virker på spesifikke og mekaniske måter, særlig uten å nærmere vurdere hvilken sammenheng og kontekst utsagnet knyttes til. Fairclough anser tekstanalyse som en elementær del av diskursanalysen, men det å fokusere på tekst er ikke nok. Det er et sentralt poeng i kritisk diskursanalyse å undersøke sammenhenger mellom bredere sosial praksis og tekst. Linken mellom disse to finnes i *måten* tekster analyseres på. Diskursanalyse handler derfor ikke bare om å analysere hvordan grammatikalske former virker, men også å undersøke interdiskursivitet. Dette innebærer å undersøke den diskursive praksisen; hvilke diskurser ulike utsagn trekker på, og hvordan ulike diskurser artikuleres sammen i tekster.

Diskursiv praksis og sosial praksis

Å undersøke *diskursiv praksis* innebærer å undersøke hvordan tekster blir produsert og konsumert. Man kan for eksempel analysere hvordan tekstforfattere trekker på diskurser for å skape en tekst, og hvordan tekstmottakere, inkludert en selv, bruker diskurser for å tolke tekster. Det er gjennom diskursiv praksis at tekster former og formes av den bredere sosiale praksis (Jørgensen og Phillips 1999). I denne oppgaven fokuserer jeg først og fremst på tekstproduksjon, altså hvordan det trekkes på diskurser i de tekstene jeg analyserer. Her er begrepene intertekstualitet og interdiskursivitet sentrale.

Et intertekstuelt perspektiv på tekster innebærer å se det slik at tekster alltid eksisterer i relasjon til andre tekster. Tekster produseres ikke som uavhengige fenomener, men svarer og henspiller på andre tekster. De er på denne måten ledd i intertekstuelle kjeder. Fairclough (1992) skiller mellom *manifestert* og *konstitutiv* intertekstualitet. Manifestert intertekstualitet er tilfeller der tekstprodusenter tydelig henviser til andre tekster, for eksempel ved referanser. Konstitutiv intertekstualitet er det samme som interdiskursivitet. Interdiskursivitet innebærer

at tekstprodusenter trekker på ulike diskurser i produksjonen av tekster. ”Artikulering av forskjellige diskurser inden for og på tværs af grensene mellem forskellige diskursordner er et udtryk for ’interdiskursivitet’” (Jørgensen og Phillips 1999:84). Aktører kan altså trekke på ulike diskurser innenfor den samme diskursorden eller på tvers av ulike diskursordener i sin tekstproduksjon. Jeg undersøker hvordan aktører artikulerer diskursene som konstrueres i byutviklingsdebatten om Barcode.

Det å undersøke tekster som *sosial praksis* kan forstås som en slags kontekstualiseringsprosess. Dette innebærer blant annet å undersøke i hvilken grad den diskursive praksisens som analyseres bidrar til å forsterke eller utfordre ulike maktforhold i samfunnet. Bidrar den diskursive praksisen til endring eller opprettholdelse av status quo? Hva er den diskursive praksisens sosiale og materielle konsekvenser? I denne oppgaven undersøkes dette aspektet nærmere ved å se på hvilke diskurser og representasjoner som hatt størst gjennomslagskraft, og hvilke konsekvenser dette kan ha. For det andre innebærer denne kontekstualiseringen å knytte den diskursive praksisen til diskursordenen. Diskursordenen i denne oppgaven er byutvikling. Ved å knytte diskursiv praksis i debatten opp mot relevante teoretiske perspektiver om byutvikling belyses denne sammenhengen. Dette kan imidlertid anses som et analytisk grep der målet er å vise hvordan diskursiv praksis forholder seg til annen sosial praksis. Ved å trekke inn teori kan man bidra til å vise hvordan aspekter av ikke-diskursiv sosial praksis, som det politiske systems struktur og økonomisk logikk, både muliggjør og begrenser diskursiv praksis. Det er forøvrig vanskelig, som påpekt tidligere, å skille mellom det diskursive og det ikke-diskursive.

Anvendelse av analyseverktøy og Faircloughs tredimensjonale modell

Som nevnt tidligere kan det være problematisk i en praktisk analyse å skille tydelig mellom de tre nivåene i Faircloughs modell. Jeg deler heller ikke opp analysen i disse nivåene, men forsøker i stedet å integrere dem i analysens to hovedkapitler. I det første analysekapitlet, kapittel 5, fokuserer jeg på hvordan ”Barcode” og andre sentrale begreper representeres i debatten. Jeg benytter blant annet begreper fra semiotikk og diskurstorien for å analysere hvordan tegnene artikuleres og gis mening. I kapittel 5 analyseres altså *tilfeller av språkbruk* først og fremst som tekst, men også til en viss grad som diskursiv og sosial praksis.

I store deler av kapittel 6 analyserer jeg, med utgangspunkt i representasjonene i kapittel 5, hvilke diskurser det trekkes på i byutviklingsdebatten om Barcode. Jeg benytter troper, transitivitet og modalitet som analyseredskaper i denne delen. I tillegg trekkes det paralleller til teorier om by og byutvikling. Dette bidrar til å knytte diskursene til

diskursordenen. Jeg ser videre på hvordan aktører kombinerer ulike diskurser i sin språkpraksis. Tilslutt sier jeg noe om hvilke diskurser og representasjoner som har hatt størst innflytelse og gjennomslagskraft i debatten. I kapittel 6 ligger altså hovedfokuset på analyse av diskursiv praksis, men analyse av *tilfeller av språkbruk* som tekst og sosial praksis er også fremtredende her. På denne måten forsøker jeg å integrere de tre nivåene i diskursanalysen.

4.3 Kvalitativ forskning, vurderinger og valg

Valget av metode for innsamling av data, avhenger av en vurdering av hvilke fremgangsmåter som egner seg best for å svare på problemstillingene (Grønmo 1996). Jeg ønsker å undersøke meningsdannelsesprosesser i debatten om Barcode. Dette gjøres best ved å benytte kvalitative metoder.

Kvalitative metoder egner seg når formålet er å oppnå *forståelse* av sosiale fenomener (Thagaard 2003). Dette innebærer blant annet at forskeren forsøker å sette seg inn i aktørers perspektiver og situasjoner. Diskursanalysen, som undersøker meningsdannelsesprosesser i språket, krever derfor en kvalitativ tilnærming til datamaterialet. Det er vanlig at kvalitative tilnærminger baserer seg på analyse av tekstmateriale. Tekstene kan ha ulike former ut ifra hvilke metoder som benyttes. I denne oppgaven benyttes to typer tekstkilder; tekster fra aviser og tidsskrifter, og transkriberte intervjuer. Den kvalitative analysen av dette tekstmaterialet skal gi grunnlag for såkalte ”tykke beskrivelser”. Dette innebærer mer dyptgående tolkninger av de fenomenene som studeres. Slike beskrivelser inneholder derfor menings- og fortolkningsaspekter. Det er viktig for undersøkelsens troverdighet at forskeren begrunner og redegjør for sine tolkninger (Thagaard 2003).

Forskerens forforståelse og abduktiv tilnærming

En abduktiv fremgangsmåte befinner seg et sted mellom induksjon og deduksjon (Thagaard 2003). Induksjon innebærer å utvikle teoretiske perspektiver på grunnlag av empiri, mens deduktive metoder tester ut etablerte teorier i praksis. Den abduktive tilnærmingen karakteriseres ved en veksling mellom en teoretisk forforståelse og tolkning av materialet som samles inn. Forskeren oppnår sin forståelse ved å forholde seg dialektisk til etablert teori og sitt datamateriale (Thagaard 2003). I tillegg til at forskerens teoretiske forforståelse er med på å forme forståelsen av empirien, kan også empirien bidra til å ”justere” de teoriene man benytter, slik at de for eksempel tilpasses den lokale konteksten. Datamaterialet kan også ha betydning for hvilke teorier man velger å benytte.

Byutviklingsprosessen i Bjørvika og byggeprosjektet Barcode var relativt ukjent for meg da jeg begynte å interessere meg for temaet høsten 2007. Jeg tilegnet meg for forståelse gjennom å lese relevante planer, dokumenter og vedtak, og følge debatten i avisene og på internett. Jeg deltok også på en seminarrekke om Fjordbyen som ble arrangert under Triennalen i Oslo høsten 2007, og på Bjørvikacharetten som bydel Gamle Oslo arrangerte vinteren 2008. I tillegg leste jeg mye antatt relevant teori om byutvikling i forkant og underveis i datainnsamlingen. Dette har bidratt til å forme min forståelse av datamaterialet. Samtidig har det innsamlede materialet påvirket utvalget og forståelsen av teoriene som benyttes. Fremgangsmåten i denne oppgaven kan karakteriseres som abduktiv.

Tekstkilde 1: aviser og tidsskrifter

Avisartikler er en viktig del av datamaterialet i denne oppgaven. Jeg har samlet inn avisartikler som omhandler byutvikling i Bjørvika og Barcode innen en femårsperiode, fra mai 2003 til mai 2008. Flesteparten av artiklene er fra tidsperioden november 2006 til februar 2008. Denne perioden dekker ”høydepunktene” i debatten fra reguleringsforslaget ble lagt ut på høring i november 2006, til saken ble vedtatt i bystyret i 2008 (se figur 1). I tillegg til å samle inn avisartikler i aviser jeg hadde tilgang på, benyttet jeg det nettbaserte nyhetsarkivet Atekst for å søke etter relevante artikler. Det var nyttig å kunne søke frem avisartikler tilbake i tid. Ved å benytte søkeordet ”barcode” fant jeg frem til en stor mengde relevant materiale. Atekst viser søkeresultater i Aftenposten (Morgen og Aften), Dagbladet, Dagsavisen, Dagens Næringsliv og VG. Jeg fant også relevante artikler i neNyheter.no, Østlandssendingen, Østkantavisa, Klassekampen, Morgenbladet, Minerva og Arkitektnytt ved å benytte Google. Jeg fant det nyttig å basere meg på såpass mange ulike aviser og tidsskrifter, fordi jeg ønsket å få så stor perspektivbredde som mulig. Flesteparten av artikler jeg har analysert er hentet fra Oslos lokalavis, Aftenposten Aften, som har hatt bred dekning av saken. Aftenposten, Dagsavisen, Dagens Næringsliv, Morgenbladet, Klassekampen, Dagbladet og VG er riksdekkende aviser som de fleste i Norge kjenner relativt godt til. De andre tekstkildene trenger imidlertid noe nærmere forklaring:

- *neNyheter.no* er en nettavis med nyheter om næringseiendom. Nettstedet eies av Mediehuset NæringsEiendom AS.¹⁸
- NRK *Østlandssendingen* er et distriktskontor som sender nyheter fra hele Norge gjennom radio, internett og tv. Artiklene jeg har benyttet er hentet fra nett.¹⁹

¹⁸ <http://ne.no/nyheter> (05.05.09)

- *Østkantavisa* er en gratisavis som utkommer ukentlig i bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene. Avisen eies av Edda Media, og er tilgjengelig på nett.²⁰
- *Minerva* er et tidsskrift for politikk, samfunn og kultur med forankring i en liberal-konservativ idétradisjon. Tidsskriftet utgis av Den Konservative Studentforeningen. Artiklene jeg benytter er hentet fra nett.²¹
- *Arkitektnytt* er et tidsskrift om arkitektur i Norge som utgis av Norske Arkitekters Landsforbund (NAL). Artiklene jeg har benyttet er hentet fra nett.²²

Tekster i aviser og fagpresse kan ifølge Skogheim og Røe (2003) betraktes som innganger til ulike diskursive posisjoner. Jeg samlet inn og leste omkring 400 tekster, og har analysert 253 av disse mer grundig.²³ Både reportasjer, kronikker, debattinnlegg, leserbrev og ledere er inkludert i materialet. Dette innebærer et stort mangfold av tekstprodusenter og genre. Representanter for forskjellige aktørgrupper, for eksempel politikere, fagkyndige, eiendomsutviklere og representanter for sivilsamfunnet har ytret seg om Barcode og Bjørvika i media. Samtidig kommer også redaksjoners og journalisters stemmer frem, for eksempel i reportasjer og ledere. Generelt har tidsskrifter og avisers vinklinger på saker stor betydning for hvordan saker blir fremstilt, og hvilke nyheter som kommer i fokus. Blant annet av denne grunn kan det å benytte et slikt materiale som tekstkilde problematiseres. Samtidig understrekes det at ingen tekster i et sosialkonstruktivistisk perspektiv anses som objektive eller perspektivløse, det er istedet et poeng å *fremheve* at tekster gjerne er bærere av maktrelasjoner og diskursive elementer (Jørgensen og Phillips 1999). En måte å synliggjøre dette på kan være å vise sammenhenger mellom tekster, tekstforfattere og kilder.

Tekstkilde 2: intervjuer

Når ulike kildetyper benyttes i en undersøkelse kalles det å triangulere. Triangulering innebærer at det sosiale fenomenet man undersøker blir belyst fra forskjellige synsvinkler. Dette kan bidra til et mer helhetlig og nyansert bilde av fenomenet (Grønmo 1996).

I tillegg til å samle inn tekster fra aviser og tidsskrifter, intervjuet jeg aktører som på ulike måter var involvert i debatten om Barcode. Jeg har snakket med personer innenfor politiske miljøer, faglige miljøer, eiendomsbransjen og interesseorganisasjoner. Personene jeg

¹⁹ <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/> (05.05.09)

²⁰ <http://www.ostkantavisa.no/apps/pbcs.dll/forside> (05.05.09)

²¹ <http://www.minerva.as/> (05.05.09)

²² <http://www.arkitektnytt.no> (05.05.09)

²³ Se vedlegg 3 i appendiks for oversikt over avis- og tidsskriftmaterialet.

intervjuet ble strategisk utvalgt, blant annet på bakgrunn av hvilke aktører som deltok i mediedebatten. Jeg henvendte meg imidlertid også til aktører som enten hadde blitt påvirket av, hatt innflytelse på, og/eller hadde kunnskap om temaet, men som kanskje ikke var like delaktige i det offentlige ordskiftet. Jeg utførte intervjuene i løpet av juni, juli og august 2008. Intervjusamtalene ble altså foretatt i etterkant av den offentlige debattens toppunkt, og også etter at saken var vedtatt. Samtalene bar derfor preg av å snakke om hva som hadde skjedd i retrospektiv.

Informantene ble kontaktet via e-post og telefon på grunnlag av offentlig tilgjengelige kontaktadresser på internett. Jeg kontaktet til sammen seksten personer der tretten hadde mulighet til å stille opp. Alle som valgte å stille opp, bortsett fra en, fikk et informasjonsskriv om prosjektet via e-post.²⁴ Her skrev jeg blant annet at hensikten med undersøkelsen var å undersøke ulike perspektiver i debatten om Barcode og på byutviklingen i Bjørvika. Jeg påpekte også at prosjektet var meldt til NSD og at opplysningene de ga ville bli anonymisert. Ifølge Thagaard (2003) har forskeren et etisk ansvar overfor informanten ved å sørge for å ikke offentliggjøre informasjon som kan bidra til at informanten blir gjenkjent. I denne oppgaven er informantene anonymisert på den måten at jeg presenteres deres stilling eller posisjon så langt det lar seg gjøre uten å røpe deres identitet. Jeg ga de tretten informantene ”navn” ut ifra den rollen de har som er relevant i denne sammenhengen:

- *Bydelspolitikeren (Ap)*. Denne personen er en lokalpolitiker for Arbeiderpartiet i Bydel Gamle Oslo.
- *Bydelspolitikeren (SV)*. Denne personen er en lokalpolitiker for Sosialistisk Venstreparti i Bydel Gamle Oslo.
- *Representanten for Grønland Beboerforening*. Grønland Beboerforening arbeider for lokalmiljøet i området Grønland – Nedre Tøyen²⁵.
- *Representanten for Byens Fornyelse*. ”Stiftelsen Byens Fornyelse er et nettverk av arkitekter, kunsthistorikere, skribenter og andre interesserte som arbeider for å gjøre de tradisjonsbaserte alternativer innen arkitektur og stedsutvikling kjent.”²⁶
- *Representanten for Allgrønn*. Allgrønn er et faglig og uformelt nettverk som arbeider med stedsutvikling og humanøkologi²⁷.
- *Byrådspolitiker (H)*. Denne personen representerer Høyre i Byrådet i Oslo.

²⁴ Se vedlegg 4 i appendiks for informasjonsskriv.

²⁵ <http://www.gronlandsposten.no/> (05.05.09)

²⁶ <http://www.byens.org/> (05.05.09)

²⁷ <http://www.allgronn.org/> (05.05.09)

- *Bystyrepolitikeren (Ap)*. Denne personen representerer Arbeiderpartiet i Bystyret i Oslo.
- *Bystyrepolitikeren (SV)*. Denne personen representerer Sosialistisk Venstreparti i Bystyret i Oslo.
- *Bystyrepolitikeren (H)*. Denne personen representerer Høyre i Bystyret i Oslo.
- *Utbyggeren*. Denne personen er en representant for utbyggingsselskapene som står bak utbyggingen av Barcode-tomtene.
- *Planleggeren*. Denne personen er arkitekt og planlegger, ansatt i PBE i Oslo.
- *Representanten for byantikvaren*. Denne personen er ansatt hos byantikvaren i Oslo.
- *Professoren i arkitektur*. Denne personen er professor i arkitektur ved Arkitekthøgskolen i Oslo (AHO).

Det sistnevnte intervjuet foregikk på en litt annen måte enn de andre. Det ble tatt mer på sparket og var mindre formelt. Personen mottok ikke informasjonsskriv i forkant, og jeg tok ikke opp samtalen på bånd. Jeg forholdt meg heller ikke til den standardiserte intervjuguiden i dette intervjuet. Av denne grunn benyttes ikke sitater fra denne samtalen i analysekapitlet. Intervjuet var likevel viktig og relevant for analysen fordi det bidro til å øke min forståelse av Barcodeprosjektet og språkbruk omkring arkitektur.

Det kan for øvrig diskuteres om anonymisering av disse informantene egentlig var nødvendig. Temaene som ble diskutert under intervjuene var ikke opplagt sensitive eller relatert til informantenes privatliv. De fleste informantene er i tillegg relativt vant til å uttale seg i media, og alle ble intervjuet i lys av sine stillinger. Men av denne grunn kan det også hevdes at det ikke var nødvendig å oppgi deres fulle identitet. Det er deres stilling eller rolle som er relevant. Anonymiteten kan også ha bidratt til større grad av fritalighet. I noen tilfeller bidrar imidlertid anonymiseringen til at jeg ikke kan spesifisere informantenes verv eller stilling i den grad som kunne ha vært ønskelig for å vise intervjuets relevans for oppgaven. Men i og med at anonymitet var et utgangspunkt for intervjusituasjonen, vurderte jeg at det ikke ville være riktig å endre på dette i ettertid, selv om informantene hadde gått med på det. Jeg mener imidlertid at dette ikke svekker undersøkelsens kvalitet.

Det kvalitative forskningsintervjuet

Ifølge Kvale (2001) forsøker intervjueren i det kvalitative forskningsintervjuet å forstå verden fra informantens side. Mitt formål med de kvalitative intervjuene var på denne måten å få en fylligere og mer dyptgående forståelse av de ulike perspektivene i debatten om Barcode enn

det avis- og tidsskriftmaterialet kunne gi meg. Forskningsintervjuet kan beskrives som en faglig samtale som har en viss struktur og hensikt (Kvale 2001). En vanlig tilnærming i slike intervjuer er å legge opp samtalen på en delvis strukturert måte. Dette innebærer at det utarbeides en intervjuguide som inneholder hovedtemaer og forslag til spørsmål. Et hovedpoeng med et delvis strukturert oppsett er at intervjueren forholder seg fleksibel til graden av styring av samtalen. Det åpnes opp for at informanten også kan bidra til å påvirke intervjuets ”gang”. Samtidig sørger intervjueren for at samtalen dreier seg omkring intervjuguidens hovedtemaer (Thagaard 2003). Fordelen ved dette kan være at intervjusamtalen glir lettere og mer naturlig for begge parter. Det åpnes også opp for at informanten kan komme med relevant informasjon som man på forhånd ikke hadde ”planlagt for”. Det finnes imidlertid en større risiko for at samtalen ”sklir ut” når man benytter en slik intervjustruktur.

Praktisk gjennomføring av intervjuene

Jeg brukte den samme intervjuguiden som utgangspunkt for hvert intervju, men tilpasset den ut ifra hvilke rolle og stilling informanten hadde.²⁸ Jeg forholdt meg relativt fleksibel til intervjuguiden, og forsøkte å forme intervjuene så mye som mulig som naturlige samtaler omkring hovedtemaene jeg hadde definert. Jeg opplevde at de første intervjuene ble noe mer ”spørsmål-svar” preget enn de senere. Etter hvert som jeg fikk litt erfaring var det lettere å gjennomføre intervjuene mer som samtaler. Jeg ble utelukkende møtt med interesse og åpenhet til å fortelle om det jeg spurte om.

Jeg forsøkte å holde mine synspunkter utenfor samtalen for ikke å påvirke informantenes svar unødvendig. Jeg opplevde imidlertid noen ganger at dette var vanskelig da samtaler ofte ”krever” at man viser tegn til oppfordring eller ”støtte”. Noen informanter spurte også direkte om min mening. Da var det vanskeligere å forholde seg helt ”nøytral”. Selv om jeg aldri uttrykte tydelige personlige synspunkter kan informantenes antagelser om mine holdninger også ha påvirket deres respons i intervjusituasjonen.

De fleste informantene ble intervjuet på arbeidsplassene deres, mens noen inviterte meg hjem, møtte meg på café eller på Blindern. Jeg tok opp intervjuene på lydfil. Ingen av informantene motsatte seg dette eller virket tydelig ubekvemme i forhold til at det de sa ble tatt opp. En informant påpekte imidlertid at informasjonen da ble mindre ”off the record”. Jeg kan derfor ikke utelukke at det å ta opp intervjuene på lydfil påvirket intervjusamtalen og kanskje begrenset informasjonen som ble gitt. Intervjuene varte fra en til to timer.

²⁸ Se vedlegg 5 i appendiks for intervjuguide.

Bearbeiding og analyse av materialet

Jeg transkriberte intervjuene så snart som mulig etter møtene med informantene. Jeg har ikke forandret på informantenes utsagn i transkriberingen, men forsøkt å holde meg så tett opptil det muntlige materialet som mulig. Dette er viktig blant annet fordi jeg ser etter språklige uttrykk og virkemidler i tekstene. Det ligger likevel alltid en grad av tolkning innbakt i et slikt arbeid. For eksempel kan tegnsetting få konsekvenser for meningsinnholdet. Så langt det er mulig har jeg forsøkt å bevare meningsinnholdet slik jeg oppfattet det.

Bearbeidingen av avis- og tidsskriftmaterialet gjennomgikk flere faser. Jeg begynte med å lese gjennom tekstene jeg hadde samlet inn og skaffet meg en viss oversikt over materialet. På denne måten så jeg at det var en del temaer som var fremtredende og gikk igjen i tekstene. I tråd med den abduktive tilnærmingen valgte jeg ut noen tematiske hovedkategorier som jeg sorterte avis- og tidsskriftmaterialet, og etter hvert også de transkriberte intervjuene, etter. Jeg startet med å lage en oversikt i "word" over alle tekstene fra avisene og tidsskriftene. For hver tekst skrev jeg ned meningsinnhold og sitater som jeg fargekodet i forhold til hovedkategoriene jeg hadde valgt å fokusere på. Jeg fant ofte forskjellige kategorier i samme tekst. Jeg skrev også ned det jeg anså som karakteristiske språktrekk når jeg fant dette. Kategoriene ble utvidet og endret litt underveis ettersom jeg fant relevant tekst som ikke passet helt inn. Jeg benyttet deretter den samme metoden på det transkriberte intervjumaterialet. På denne måten endte jeg opp med et stort materiale som var fargekodet i ulike hovedtemaer. Underveis i analysen samlet jeg også tekstutdragene fra samme kategori i egne dokumenter for å få mer oversikt. Totalt bar analysearbeidet preg av å veksle mellom oversiktsmaterialet, de transkriberte intervjuene og det originale avis- og tidsskriftmaterialet.

Jeg vurderte en god stund om jeg burde behandle de to ulike kildematerialene på forskjellige måter, men fant etter hvert ut at det fungerte godt å sortere alt materialet ut i fra de samme tematiske hovedkategoriene. På denne måten var det mulig å se hele materialet i sammenheng. I tillegg gav intervjumaterialet kategoriene mer dybde. Men denne kategoriseringen innebar også at jeg valgte bort noen temaer både i intervjumaterialet og i avis- og tidsskriftmaterialet. Det er viktig å påpeke at de tematiske hovedkategoriene er analytiske konstruksjoner som er skapt av meg på grunnlag av min teoretiske forståelse og tolkning av det samlede datamaterialet.

De tematiske hovedkategoriene danner grunnlag for kapittel 5 i analysen. Her analyserer jeg hvordan begrepet Barcode gis mening og relateres til tre fremtredende tematiske kategorier i materialet. Dette gir videre grunnlaget for analysen av diskurser i

kapittel 6. Diskursene forstås da som relativt samlende perspektiver på verden, og dermed som midlertidige meningslukninger. De forskjellige temaene representeres fra forskjellige perspektiver av ulike aktører. Jeg har derfor lett etter ulike mønstre i måter å representere de ulike temaene og Barcode på. Dette danner grunnlaget for ”jakten på diskursene”.

Forskningens kvalitet

Forskningens kvalitet kan ifølge Thagaard (2003) vurderes og diskuteres opp i mot tre forhold: troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. I kvalitative metoder kan ikke forskningens kvalitet måles opp mot fastlagte kriterier. Det er derimot forskerens ansvar å redegjøre og argumentere for studiens troverdighet. *Troverdighet* innebærer blant annet at forskeren gjør rede for datainnsamlingsprosessen og for sin posisjon overfor informantene. I dette kapitlet har jeg lagt vekk på å vise hvordan jeg har samlet inn materialet. I forhold til avis- og tidsskriftmaterialet kan vedlagt kildeoversikt over dette materialet i appendiks ses som et forsøk på å vise åpenhet omkring dataene som er benyttet. Når det gjelder intervjusituasjonen er det viktig å reflektere over hvordan man selv kan ha påvirket situasjonen. Jeg har vektlagt slike refleksjoner i dette kapitlet. Totalt sett kan det sies at leserens inntrykk av forskningens troverdighet beror på en helhetlig vurdering av hvordan forskeren redegjør for sine steg i prosessen med å samle inn og behandle data.

Bekreftbarhet kan knyttes til tolkningen av resultatene, og innebærer at forskeren forholder seg kritisk til sine egne tolkninger (Thagaard 2003). I et sosialkonstruktivistisk perspektiv handler det ikke om en *riktig* eller *sann* forståelse av et fenomen. Tolkninger anses som kontekstspesifikke og som et resultat av vår måte å se verden på. Jamfør Burrs (1995) filosofiske premisser for et sosialkonstruktivistisk perspektiv i kapittel 4.1. Det må også tas høyde for at forskeren selv innehar visse perspektiver, eller trekker på visse diskurser, i sin tolkning av datamaterialet. Det er derfor viktig at forskeren forsøker å redegjøre for hvordan materialet analyseres. I dette kapitlet har jeg belyst hvordan jeg har gått frem i bearbeiding og analyse av materialet. I kapittel 4.2 har jeg vist hvilke analyseredskaper som skal benyttes og hvordan jeg vil gå frem i diskursanalysen. Det har vært et mål at leseren skal kunne følge med på de analytiske grepene som er gjort. Bekreftbarhet handler også om hvorvidt forskningen kan understøttes av andre undersøkelser. Mine resultater er kontekstavhengige. Det er derfor vanskelig å argumentere for at annen forskning direkte kan bekrefte mine funn. Samtidig kan teoriene i kapittel 3 kanskje bidra til å støtte opp under mine påstander.

Overførbarhet handler om hvorvidt tolkning som utvikles innenfor rammene av et prosjekt også kan være relevant i andre sammenhenger. På denne måten innebærer

overførbarhet en rekontekstualisering av de resultater som er oppnådd i den aktuelle undersøkelsen. Ifølge Thagaard (2003) er ikke overførbarhet et hovedmål i alle kvalitative undersøkelser. Undersøkelser kan også fremstille forståelser som kun har relevans for den konteksten som forskningen utføres i. Mitt prosjekt kan først og fremst bidra til sistnevnte forståelse. Samtidig kan kanskje noen av mine funn ha verdi i lignende kontekster, for eksempel når det gjelder språkbruk i byutviklingsdebatter. Jeg kommer tilbake til dette i konklusjonen.

5 REPRESENTASJONER AV BARCODE

Denne diskursanalysen starter med å avgrense en ramme for analysen. Diskursordenen i oppgaven er satt til det sosiale feltet byutvikling. Jeg forankrer denne diskursordenen til ”byutviklingsdebatten om Barcode”. Med utgangspunkt i det innsamlede materialet danner denne debatten rammen for min undersøkelse. Innenfor byutviklingsdebatten om Barcode finnes det flere ulike diskurser, eller måter å se byutvikling på, som konkurrerer om å fylle de samme begrepene med mening. Diskursene betraktes som kontekstspesifikke, men de ”tilhører” likevel den bredere diskursordenen om byutvikling.

Ifølge Fairclough (2003) kan man starte diskursanalysen med å kategorisere hovedtemaene som representeres. Deretter kan man forsøke å identifisere hvilke perspektiver disse temaene blir representert fra. I dette kapitlet fokuserer jeg på hvordan begrepet ”Barcode”, og andre sentrale temaer og begreper, representeres og gis mening i debatten. Dette innebærer å ta utgangspunkt i tekster og se på hvordan begrepene artikuleres. I kapittel 6 er det et mål å analysere hvilke diskurser det trekkes på i representasjonene som diskuteres i dette kapitlet.

Debatten om Barcode handler om en rekke temaer som kan relateres til byutvikling. Jeg har valgt å kategorisere representasjonene i materialet ut ifra temaer jeg mener er fremtredende i debatten: (1) ”Barcode og visjonen om en åpen Fjordby”, (2) ”Barcode og høyhus i Oslo” og (3) ”Barcode og den levende byen”. Før jeg analyserer hvordan Barcode artikuleres i forhold til disse temaene, innleder jeg med å se nærmere på selve begrepet Barcode.

5.1 Begrepet Barcode²⁹

Den denotative betydningen av det engelske ordet ”barcode” er ifølge Oxford Dictionary (1994); ”pattern of thick and thin parallel lines printed on goods in shops, etc and containing coded information for a computer”. Oversatt til norsk betyr ordet ”strekkode”, og innehar den denotative betydningen; ”(varepris) kode av parallelle streker som leses maskinelt”³⁰. Ordet forbindes altså gjerne med varehandel, der varen har en kode som skal kunne leses av en maskin. *Formen* på denne koden er en serie parallelle tykke og tynne streker. Det er denne

²⁹ Barcode med stor B henviser til navnet på byggeprosjektet, mens barcode med liten b henviser til den leksikalske betydningen av begrepet: strekkode.

³⁰ www.ordnett.no (05.05.09)

formen det henspilles på når byggeprosjektet Barcode blir beskrevet som en ”serie parallelle bygningsstriper med luft i mellom” (Aften 03.01.07). På denne måten blir barcode brukt som en metafor der intensjonen er å overføre visse kjennetegn ved strekkoder over på byggeprosjektet. Metaforer kan bidra til å strukturere et nytt gjenstandsområde (Jørgensen og Phillips 1999), og kan her betraktes som *utgangspunktet* for meningsdannelsesprosessen omkring byggverkene. Men byggeprosjektet er jo ikke en strekkode i ordets denotative forstand, og metaforen barcode er dessuten relativt begrenset når det gjelder å gi byggeprosjektet mening. Selv om metaforen, i tillegg til å antyde bygningenes form, også kan henspille på noe moderne og økonomisk rasjonelt. Begrepet Barcode tillegges mening på nye måter etter hvert som debatten utvikler seg. Tegnet får nye og flere konnotasjoner underveis. Byggeprosjektet er imidlertid ikke ferdigbygget på det tidspunktet denne oppgaven skrives, eller når debatten pågikk for fullt i media. Barcode eksisterer derfor kun som skriftlige, muntlige og billedlige representasjoner av ideen om dette byggeprosjektet. Det er disse representasjonene, først og fremst i form av skrift og tale, jeg analyserer her. Det anses at representasjonene er viktige bidragsyttere i konstruksjonen av Barcodes meningsinnhold, samt hvordan utbyggingsprosjektet vil ta form og videre dets sosiale og materielle konsekvenser. Representasjonene som konstrueres kan for eksempel få innvirkning på hvordan folk i fremtiden forholder seg til, og bruker, bygningene.

Representasjonene som skal analyseres i dette kapitlet kan leses i lys av Laclau og Mouffes diskursteoretiske begrepsapparat. Aktører fyller Barcode med mening ved å *artikulere* begrepet sammen med andre tegn. Barcode kan kalles en *flytende betegner* fordi det er et sentralt tegn det i stor grad kjempes om å definere. Byutviklingsdebatten om Barcode kan forstås som et *antagonistisk terreng* der det finnes en åpen kamp om meningsdannelse der målet er å fastlegge Barcodes betydning.

Tidlig artikulering av Barcode

I henhold til mitt materiale omtales Barcode for første gang i media i mai 2003 etter at arkitektkonkurransen er avholdt. I artikkelen ”Spennende anslag for ny bydel” i Aftenposten fortelles det at juryen ikke har kåret noen vinner for tomtene B-10 til B-13, men at det fleksible og nytenkende konseptet Barcode foreslås videreutviklet. Aftenpostens journalist forteller:

”Under tittelen ”Barcode” (strekkode) foreslår de velrenomerte MVRDV-arkitektene og deres samarbeidspartnere å bryte med reguleringsplanens bastante kvartaler, og i stedet strukturere bebyggelsen ved hjelp av langstrakte tomter av varierende bredde [...] Arkitektene demonstrerer rik variasjon av høye og lave bygningskropper, ulike rytmer, volumer og uttrykksformer. Byggeprinsippet gir med andre ord enestående muligheter til individualitet, i tillegg til at man kan åpne for utsyn mot sjøen ved å unngå tette blokker.” (Aftenposten 14.05.03a)

I denne teksten artikuleres Barcode i relasjon til tegn som spenning, fleksibilitet, nytenkning, åpenhet, variasjon og individualitet. Disse tegnene vekker utelukkende positive konnotasjoner.

I perioden frem til sommeren 2005 finnes det relativt få avistekster som handler om Barcode. Men i disse artiklene omtales den planlagte Barcodebebyggelsen i samme ordelag som i sitatet ovenfor. I tillegg fokuseres det på at Barcode vil bli attraktive kontorlokaler med; ”høy kvadratmeterpris innenfor prestisjesegmentet” (Aften 06.04.05) og at utbyggerne, OSU, er på jakt etter bedrifter som kan fylle lokalene. ”Vi jobber målbevisst mot markedet og kan tenke oss både et stort advokatkontor, mediebedrifter, statlige bedrifter og engineeringmiljøer”, sier adm.dir. i OSU, Paul E. Lørdøen, til Aften 6. april 2005. Det fremheves også at utbyggerne ønsker å spesialdesigne de ulike byggene til ulike bedrifter.

I disse tidlige avistekstene fremstilles Barcode først og fremst som et estetisk og økonomisk prosjekt. Formen på byggene skal skape variasjon, fleksibilitet og åpenhet, og fremstå som tiltrekkende kontorlokaler for visse bedrifter. Dette viser hvordan Barcode tillegges mening som et bidrag til et attraktivt bylandskap som skal tilrettelegges for visse produksjonsforhold (Leitner og Sheppard 1998), og at tidsriktig arkitektur utgjør et sentralt aspekt av dette bildet (Dovey 2005). Metaforen barcode bidrar i denne sammenheng til å støtte opp under representasjonen av et moderne og økonomisk rasjonelt byggeprosjekt.

Det finnes ingen tydelig indikasjon på antagonisme i mitt materiale frem til dette tidspunktet, om hvilken mening som skal tillegges Barcode. Begrepet kan i denne tidlige perioden dermed forstås som et *moment* med en relativ entydig, om enn noe vag, betydning. De første kritiske avistekstene kommer på banen i løpet av sommer/høst 2005. Da utvikler Barcode seg etterhvert til en *flytende betegner* som det finnes tydelig ”kamp” om å definere. Jeg vil videre fokusere på hvordan det konkurreres om å fylle begrepet Barcode med mening i forhold til de tre tematiske kategoriene presentert innledningsvis i dette kapitlet.

5.2 Barcode og visjonen om en åpen Fjordby

Som beskrevet i kapittel 2 fremstilles åpenhet og nærhet mellom fjorden og byen som en sentral visjon for byutviklingen i Bjørvika. Jeg vil i dette avsnittet se nærmere på hvordan Barcode artikuleres og representeres i forhold til denne visjonen.

Barcode blir en ikke-mur

I etterkant av arkitektkonkurransen i 2003 presenteres byggeprinsippet Barcode i Aftenposten som en unik mulighet til å; ”åpne for utsyn mot sjøen ved å unngå tette blokker” (Aftenposten 14.05.03a). I denne artikkelen kritiseres andre forslag som ikke nådde opp i konkurransen for at de vil; ”skape en utiltalende mur mot sporområdet og Oslos nordlige bydeler”. Det forklares at lav kvartalsbebyggelse som den opprinnelige reguleringsplanen legger opp til, vil kunne skape en murfølelse, mens Barcode med sine høye og slanke bygningskropper derimot vil åpne opp. Jan Støring i DARK arkitekter, som var med å tegne Barcode, uttaler seg slik i Aften:

”Poenget med Barcode er nettopp større åpenhet mot sjøen. I tillegg gir det en bedre luftstrøm mellom byggene enn om man skulle hatt en sammenhengende, men noe lavere bebyggelse, forklarer Støring. Dette var kvaliteter som ble vektlagt da barcode-modellen ble kåret som vinner av den internasjonale arkitektkonkurransen i 2003.” (Aften 16.11.06)

Også adm.dir. i OSU, Lødøen, slik det fremstilles i Arkitektnytt, og Utbyggeren understreker dette:

”Som kjent ble konkurransen om dette områdets fremtid vunnet av trioen MVRDV, a-lab og DARK, med mottoet ”Barcode”, basert på blokker av forskjellig høyde og formgivning lagt innenfor et stripemønster, som ifølge vårt intervjuobjekt [Lødøen] skal sikre fleksibilitet, luftighet og fri sikt mot fjorden og byen bakenfor sjøsiden.” (Arkitektnytt 19.04.05)

”Hele hensikten med Barcode er jo å slippe lys og luft og sikt mellom byggene til fjorden. I arkitektkonkurransen var man veldig, veldig oppmerksom på nettopp å få til de transparente, åpne aksene ut mot sjøen.” (Utbyggeren)

Som beskrevet i kapittel 3 er det å gi uttrykk for at byutvikling foregår i samsvar med vedtatte visjoner, noe som karakteriserer språkbruk omkring store utviklingsprosjekter i byer. I sitatene ovenfor representeres Barcode som noe som skal bidra til å åpne opp mellom fjorden og byen. Dermed fremstilles prosjektet i samsvar med ”visjonen om en åpen Fjordby”. Først og fremst beskrives denne åpenheten som utsikt mellom by og fjord, luftighet og lys. Det motsatte av en slik åpenhet blir fremstilt som en ”mur”, og

her relatert til lav kvartalsbebyggelse. Mur-begrepet innføres altså på et tidlig tidspunkt som en negativ sammenligning, eller metafor, for noe som ikke ønskes. Begrepet, som blant annet kan assosieres med stengsel og ugjennomtrengelighet, representerer noe som er uforenlig med visjonen om åpenhet. Likevel brukes begrepet aktivt av aktører som promoterer Barcodeprosjektet, da som en negativ definisjonsmarkør. Barcode representeres som en ”ikke-mur”. Det er derfor ikke overraskende at mur-begrepet etter hvert adopteres av aktører som er kritiske til Barcodeprosjektet.

Barcode blir en mur

Kritikerne hevder at Barcode ikke vil bidra til åpenhet mellom fjord og by. Visjonen fremstilles derimot som en ”svunnen drøm”:

”De er vel mange som har trodd at visjonen om ”Fjordbyen” var en by som åpnet seg mot sjøen. Man tenkte seg grønne områder ned mot vannet, med byen bak seg og en glitrende fjord foran seg.” (Aften 17.11.06)

”Oslo skal åpnes mot fjorden. Men Kåre Willoch frykter at det stikk motsatte er i ferd med å skje [...] Det bygges alt for mye og ser ut til å bli lite åpent og grønt, sier Willoch, som mener det er et paradoks at dette skjer til tross for at nesten samtlige tomter er eid av det offentlige. – Tomtene tilhører jo folket. Da burde de også være brukt til folkets beste. Ikke ut fra behovet for maksimale inntekter og utnyttelse.” (Aften 15.12.05)

Byrådsleder Erling Lae (H) svarer at Willoch her peker på en viktig tematikk, men at politikerne har strukket seg langt for å få til det Willoch etterlyser (Aften 15.12.05). I en annen avisartikkel uttaler PBE at kommunen har forpliktet seg til å tillate et visst antall kvadratmeter, og at det derfor er bedre å bygge høyt og luftig, fremfor lavt og tett (Aften 06.11.06). I en rekke andre avisartikler ytres det imidlertid kritikk mot at myndighetene har tillatt denne utnyttelsesgraden i bytte mot at utbyggerne finansierer infrastrukturen i området:

”Oslo kommune må innse at det var uklokt å gi bort så mye utbyggingsvolum bare for å få delvis ekstern finansiering av bygging av senketunnelen m.m. Slik finansiering er slett ikke ”gratis” for byens innbyggere, og noen innbyggere må betale mye mer enn andre.” (Aften 15.11.06b)

Det hevdes her at visjonen om åpenhet ofres på bekostning av visse deler av byens befolkning, og at dette særlig gjelder de byområdene som ligger bak Barcode-området:

”Folk som bor og arbeider øst i nedre del av det flotte Oslo-amfiet vil ikke se inn i en mur av høyblokker når de retter blikket mot fjorden [...] Det er en fattig trøst at noen vil kunne se glimt av fjord og grønn ås mellom blokkene, om man er så heldig å befinne seg i riktig vinkel i forhold til Barcode-rekken.” (Aften 10.11.06)

Barcode representeres her som en visuell mur mellom bakenforliggende områder og fjorden, altså stikk motsatt av slik prosjektet i utgangspunktet ble presentert. Lokalpolitiker i bydel Gamle Oslo, Helge Winswold (Ap), fremhever at Barcode også representerer en *symbolsk* mur. Det hevdes at byens sentrale myndigheter overkjører lokaldemokratiet og har en arrogant holdning til bydelene som ligger bak:

”Vi aksepterer ikke at vår fjordkontakt sperres til fordel for en ny praktby på bryggekannten [...] Vi jobbet hardt for å få operaen hit. Men etter at operavedtaket var på plass i 1999, ble vi lokale folkevalgte skjøvet helt til siden. Ingen av våre gode forslag, innsigelser eller protester ble tatt hensyn til.” (Aften 12.02.08b)

På disse måtene representeres Barcode som noe som bryter med visjonen om åpenhet mellom fjord og by. Argumentene for dette er først og fremst at utnyttelsesgraden er for høy, byggene vil skygge for og ta utsikten fra bydelene bak, samt symbolisere et stengsel mellom sjøen og byen. Av kritikerne artikuleres altså begrepet Barcode sammen med begrepet mur og dets negative konnotasjoner. På denne måten gis Barcode ny mening, og det utvikler seg et *antagonistisk terreng* omkring begrepets betydning.

Blir Barcode en mur, et stakitt eller en kam?

I lys av visjonen om en åpen Fjordby, og i kampen om å fylle Barcode med mening, artikulerer noen aktører Barcode sammen med begreper som åpenhet, lys og luft, mens andre tillegger Barcode mening som et hinder for nettopp dette. Mye av debatten har ofte dreid seg om å diskutere hvorvidt Barcode vil bli en mur eller ikke. Aktører som ønsker å realisere Barcode har for eksempel forsøkt å løsrive Barcode fra mur-begrepet ved å artikulere det sammen med alternative tegn som ”stakitt” eller ”kam”. Byrådsleder Lae (H) uttaler for eksempel at; ”det blir ingen mur, heller et stakitt, [...]” (Aften 20.07.07). Direktør i PBE, Ellen de Vibe, påpeker i et debattinnlegg at: ”Hensikten med Barcode-prinsippet er nettopp ikke å gi en mur, men en vertikal ”kam” med høydevariasjoner og med åpenhet mellom grupper av enkeltbygg” (Aften 29.12.06b). Disse sitatene antyder at byrådet og PBE anser det som viktig å ugyldiggjøre betydningen av Barcode som en mur. Dette impliserer at det anses som relevant for prosjektets realisering hvorvidt mur-metaforen får etablere seg eller ikke. Muren er en ikke-akseptabel betydning. Ingen vil forsvare byggingen av en mur midt i Oslo sentrum. Derimot er det greit at Barcode blir et stakitt eller en kam. Ved å artikulere Barcode sammen med disse begrepene ønsker man kanskje å gi Barcode mening som ”noe man kan se igjennom”, fremfor en ugjennomtrengelig mur.

Det belyses her at begrepet mur har sterke negative konnotasjoner for alle parter i debatten. Dette henger sammen med at begrepets konnotasjoner står i sterk kontrast til den sentrale visjonen om en åpen Fjordby.

5.3 Barcode og høyhus i Oslo

Som beskrevet i kapitel 2 er lokalisering av høyhus i Oslo et omdiskutert tema. Barcode blir tidlig artikulert i sammenheng med begrepet høyhus, særlig av de som er kritiske til utbyggingen. En artikkel i Aften 11.mai 2005 med tittelen ”Politisk krig om høyhus” handler om byggehøyder i Bjørvika. Metaforen krig viser hvordan høyhusproblematikken fremstilles som en stor konfliktsak med sterke parter på hver side. Barcode knyttes til denne betente problematikken på et tidlig stadium av prosjektets utvikling. I utdraget nedenfor uttaler Ola Elvestuen (V), leder for Byutviklingskomiteen (BUK), at han ikke ønsker å øke byggehøydene på Barcode-tomtene slik Høyre går inn for:

”Det viktigste med Barcode-prosjektet, som vant arkitektkonkurransen, er å bryte opp fasadene på bakkeplan. Vi må være veldig forsiktig med å bryte skylinen mot de grønne åsene.” (Aften 11.05.05)

Barcode, høyhus og Oslos karakter

Oslo Venstre er prinsipielle motstandere av høyhus i Oslo.³¹ Dette standpunktet bygger på et argument om at høyhus bryter med Oslos naturlige topografi og karakter som den ”lave teppebyen”. Et slikt resonnement kommer frem i et debattinnlegg om Barcode-utbyggingen, skrevet av arkitekt Niels Torp:

”Oslos egenart, ”branding”, identitet er den lave teppebyen der det nære, unike naturlandskap er synlig fra de mest overraskende vinkler, uten høyhus som bryter disse siktlinjene. Tukle ikke med bybildet! Jeg har sagt det før og jeg sier det igjen: De fleste av oss liker bybildet i Oslo, og inntil vi har bestemt oss for at det ikke holder lenger, at identiteten skal og må endres, bør ingen politiker eller etatsdirektør tukle med det, helhetlig og tydelig som det er.” (Aften 21.12.06)

I denne teksten forbindes Oslos stedsidentitet først og fremst med det tradisjonelle naturlandskapet, der bebyggelsen tilpasser seg den naturlige topografien. Stedsidentiteten fremstilles dessuten som noe enhetlig og stabilt, som ikke bare kan endres uten videre. Høyhuset representeres som en kontrast til teppelandskapet og et brudd med den naturlige

³¹ <http://www.venstre.no/oslo/artikkel/2097/> (05.05.09)

topografien. I tillegg kan høyhusets symbolverdi som noe moderne og innovativt forstås som en motsetning til det naturlig og tradisjonelle. Fra et perspektiv der det er ønskelig å bevare teppelandskap-karakteren er harmoni og tilpasning av ny bebyggelse målet, fremfor kontrast:

”[...], men det vi tilføyer i dag, må like forbannet gå inn i en villet helhet. I alle fall så lenge byens eiere, og vi er mange, ikke vil ha revolusjon.” (Aften 21.12.06)

Metaforen ”revolusjon” kan i dette utdraget forstås som en fundamental endring, eller en sterk kontrast. Torp fremhever at ny byutvikling bør forholde seg til det som allerede eksisterer, mens revolusjonen derimot representerer det som tar avstand fra det forutgående. Et slikt mer historisk perspektiv knytter gjerne bånd til visse aspekter av reguleringsjef Harald Hals’ byanalyser av Oslo i første del av det 20. århundre. Arkitekt Arne Sødal og skribent Morten Krogstad skriver i et debattinnlegg i Aften:

””Barcode”-prosjektet saboterer Oslos egenartede karakter av teppeby og amfi, med så godt som hele byen på tilskuerplass mot fjorden. Basert på tidligere reguleringsjef Harald Hals’ analyse av hovedstaden har de folkevalgte i kommuneplanen vedtatt: ”Byrådet mener at Oslos grønne preg med et klart amfilandskap med grønne åssider og teppekarakter på bebyggelsen som hovedprinsipp må opprettholdes som i dag.” Det er med stor undring vi opplever at man planlegger høy bebyggelse nede på orkesterplass i dette amfiet, [...]” (Aften 17.10.07b)

I dette sitatet representeres Barcode som ødeleggende for Oslos stedsidentitet og karakter. Representanten for Byantikvaren uttrykte også en bekymring for hvordan høyhus i Bjørvika vil påvirke byens karakter, og fortalte i tillegg hva Riksantikvaren mente i saken:

”Riksantikvaren anbefalte at man ikke bygde høyere [enn 12 etasjer], av hensyn til nettopp den argumentasjonen byantikvaren fremførte: at byen har en skala og hvis man bygger veldig mye høyere enn det, i det historiske kulturlandskapet, så drukner man viktige deler av den historiske byen og opplevelsen av landskapsrommet. I en del presseoppslag har det jo vært snakk om at man i Oslo har et amfi, som på et teater, og er det da lurt eller greit at første rad står?”

I sitatene ovenfor gis Barcode mening ved å artikuleres sammen med negative konnotasjoner til begrepet høyhus. Høyhus fremstilles som det motsatte av tradisjon, natur, grønne åser, blå fjord, Oslos amfilandskap og den lave teppebyen. Dette anses som elementære ingredienser i byens identitet. Høyhus truer dermed denne identiteten. Barcode representeres på denne måten som en ny og fremmed kontrast til den øvrige byen.

I de to sitatene ovenfor benyttes varianter av metaforene ”amfi”, ”orkesterplass” og ”tilskuerplass”. Tilskuerne, det vil si byens innbyggere som befinner seg i amfiet, har kjøpt billetter og eier rettmessig sine plasser i salen. Utsikten til scenen, eller fjorden, forstyrres nå

imidlertid av de på første rad, høyhusene Barcode, som har reist seg opp i stående stilling. De fleste er nok enig i at dette er en urettferdig og uhørt oppførsel i en teatersal der alle har kjøpt billett og forventer å få sin utsikt til scenen ivaretatt. Bruken av disse metaforene bygger opp under et budskap om at innbyggernes rettigheter krenkes idet byens identitet trues av de ”frekke” høyhusene.

Ikke alle er enige i at ”høyhuskontrasten” er av negativ art. Dette kommer ganske klart frem i et debattinnlegg skrevet av direktør i PBE, de Vibe;

”Å bygge en ny bydel vil alltid synes; hvis målet er det motsatte kan vi slutte å arbeide med Bjørvika. Vi bygger by, ikke landsby.” (Aften 29.12.06b)

I dette sitatet antydes det et ønske om at den nye bydelen skal stå frem som en kontrast i byen. Her er det ikke et *hovedmål* at den nye bydelen skal tilpasse seg den eksisterende bebyggelsesstrukturen i Oslo. I en slik sammenheng fremstilles gjerne Barcode som noe nyskapende på en innovativ og positiv måte. Det gamle og tradisjonelle er noe det tas større avstand fra. ”Landsbyen” eller det landlige, kan her forstås som en metafor for noe lite oppsiktsvekkende og tilbakeskuende, mens ”byen” derimot, representerer moderne urbanitet og ”iøyenfallende fremtidstro”.

For utbyggerne er det viktig å fremstille Barcode som noe nyskapende. Adm.dir i OSU, Løddøen, uttaler til neNyheter:

”Dette er en helt ny måte å tenke byutvikling og designe sentrale byområder på [...] Jeg skjønner godt at noe så utradisjonelt som Barcode gjør noen usikre og stiller kritiske spørsmål. Vi er kanskje litt djervere og dristigere enn en del andre, men jeg vet at resultatet kommer til å bli knallbra.” (neNyheter 07.08.06)

Her beskrives Barcode som noe utradisjonelt og helt nytt. Utbyggeraktøren fremstiller seg og sitt selskap som modige og djerve som tør å ta skrittet inn i dette ukjente, mens de som kritiserer prosjektet er usikre og redde for å forlate tradisjonen. I en studie av utvikling av bolighøyhus i Melbourne sentrum, retter Fincher (2007) søkelyset mot eiendomsutviklers fortellinger om sin rolle i utviklingen. Hun viser hvordan de fremstiller seg selv som svært innovative og nyskapende, ved angivelig å svare på nye behov i boligmarkedet. Ved å analysere deres fortellinger belyser hun derimot hvordan deres antagelser om det sosiale livet i de nye byområdene bygger på konvensjonelle og konservative forestillinger om livsfaser og kjønnsroller. Fincher hevder at utbyggere sjelden går i front for sosiale endringer, fordi det å fravike fra etablerte sosiale normer utgjør en for stor markedsrisiko. Fremstillingen av

Barcodekritikerne som noen som er redde for endring, kan i denne sammenheng bidra til å bygge opp under forestillinger av Barcode og Barcodeprosjektets forsvarene som representanter for endringskrefter i samfunnet. Katrine Nyhus, Erling Fossen og Andreas Vaa Bermann i Oslo Byaksjon skriver i et debattinnlegg:

”Endring er farlig for innbyggerne i Europas kanskje rikeste by. At Barcode prosjektet i tillegg bryter med vanlig oppfatning i Oslo har skapt fatal error hos landsens Oslofolk som ikke klarer å lese den nye bydelen. I sin redsel for det ukjente klamrer de seg fast til de redskapene de kjenner; kvartalsutforming og karrèbebyggelse.” (Dagbladet 30.12.06)

, og byrådsleder Lae (H) skriver:

”Oslo er byen som har sjansen til å skape en ny by i vår tids bilde. Måtte vi greie å realisere Barcode-prinsippet langs sporområdene ved Bispevika! Det er nesten påfallende at kritikerne så ofte er menn rundt seksti.” (Aften 29.06.07)

I disse sitatene vises det hvordan kritikerne av Barcode representeres som gammeldagse, nostalgiske, redde for endring og noen som hengir seg til en forgangen tid, mens Barcode skal representere det urbane av ”vår tid”. Igjen spilles det på stedsmyter om det landlige, der ”landsens Oslofolk” kan tolkes som en metafor for det tilbakeskuende og reaksjonære. Det fremmes et ønske om å ta avstand fra tradisjonene og tiden før. I denne sammenheng artikuleres Barcode sjeldnere sammen med begrepet høyhus. Forklaringen på dette kan være at disse aktørene ikke ønsker å koble Barcode til høyhusdebatten. Når høyhus nevnes i denne sammenheng, blir det gjerne påpekt at; ”Bjørvika tåler noen høyhus” (Byrådspolitiker (H)). Dette kan tyde på en forståelse av høyhuset som noe relativt ”voldsomt” eller ”utfordrende” for Oslo som by, men at nettopp Bjørvika kan takle denne oppgaven. I denne sammenheng beskrives gjerne Bjørvika som et ”tøft” område:

”Bjørvika er kanskje det området som er utsatt for mest tyngsel og smerte i Norge. Det har vært skipsbryggeri her og grunnen er blant Norges mest forurensede. Flere biler møtes her enn noe annet sted i Norge. De uendelige mange jernbanesporene skjærer som kniver i det garvede ansiktet uten at Bjørvika viser tegn til smerte.” (Dagbladet 30.12.06)

Det at Bjørvika beskrives som et hardført område kan kanskje bidra til å legitimere bygging av ”utfordrende” høyhus på stedet. I rapporten ”Sandvika i støpeskjeen. En sosiokulturell studie av stedsutvikling”, belyser Røe, Eidheim og Schmidt (2002) hvordan konstruksjonen av Sandvika; ”som et sted hemmet av motorveier, og skjemet av betongbygg” (2002:106), bidro til å legitimere oppføring av bymessig bebyggelse på stedet. I studien påpekes det

dessuten at disse faglig-politiske beskrivelsene av stedet stod i motsetning til lokale ungdommers beskrivelser av trafikken som noe attraktive, og som positive kommunikasjons- og mobilitetsgoder. Stedsrepresentasjonene av Bjørvika som et tøft og hardført område står også i relativt stor kontrast til hvordan de som hevder at Barcode vil true Oslos identitet, beskriver Bjørvika og hovedstaden:

”[...] etter å ha sett planene for høyhusbygging på dette sårbare sted, [...]”
(Dagbladet 09.10.06)

”La oss huske hvor vi er: Innerst i en myk vik i en liten hovedstad, langt mot nord, i et vakkert rikt land, der naturen er vår fornemste vare [...] Dette blir elendig i vår vakre hovedstad, der den hviler innfattet i fjordlandskap og bølgende åser.” (Aften 21.12.06)

”[...] i den vesle bukten mellom Ekebergskråningen og Akershusneset, hvor Groruddalen luftes ut i fjorden og sentrum har et av sine få kontaktpunkter ved vannet [...]” (Dagbladet 03.01.07b)

I disse sitatene representeres Bjørvika som et sårbart sted og selve byen som vakker og naturlig. Her passer ikke det ”voldsomme” høyhuset inn. Et hardført ”garvet ansikt” kan derimot lettere takle høyhusenes belastning.

Disse forskjellige stedsrepresentasjonene antyder at det finnes en kamp om å definere både Bjørvika som sted, og Oslo som by. Nyhus og Vaa Bermann i Oslo Byaksjon hevder for eksempel at beskrivelser av Oslo som en naturlig og harmonisk by ikke stemmer overens med virkeligheten:

”Myten om at Oslo er en pittoresk og vakker by, med 4-5 etasjers kvartalsbebyggelse i mur er ikke sann. Oslo er mangfold. Oslo er variasjon. De siste 30-40 års byutvikling i Oslo har i stor grad vært preget av større hus, høyere hus og andre hus som gir en delvis rotete og kaotisk arkitektonisk by. La oss bytte ut drømmen om en forgangen tid med kravet og forventningen til en ny og pulserende by.” (Dagbladet 07.01.07)

Det belyses i dette sitatet, og i sitatene ovenfor, at det finnes ulike representasjoner av hva Oslos identitet *er*. Er Oslo en lav og harmonisk teppeby der høyhus utgjør en fremmed kontrast, eller er den en kaotisk og bråkete storby som tåler høyhusets påkjenning? Den er kanskje begge deler. Det kan imidlertid hevdes at de ulike stedsrepresentasjonene aktivt benyttes i debatten for å legitimere en viss utvikling. Felles for begge forståelsene er imidlertid at Barcode-prosjektet representeres som ”noe nytt og annerledes”, og som en kontrast i Oslo-sammenheng. Andre påpeker at Barcode ikke nødvendigvis er ”noe nytt”, men

heller en kopi av lignende prosjekter andre steder. Arkitekt og arkitekturskribent Jan Carlsen skriver i et debattinnlegg at han ikke; ”ser ikke noe ”skremmende ukjent” i Barcode-arkitekturen, men oppfatter den som falmende mote importert fra Nederland” (Dagbladet 03.01.07b). Carlsen fremstiller Barcode-arkitekturen som et resultat av kapitalinteressenes sterke innflytelse, og derfor ikke som nyskapende eller annerledes arkitektur i seg selv (Dagbladet 09.10.06).

I dette kapitlet vises det at måten aktører uttrykker forholdet mellom høyhus og beskrivelser av Oslo og Bjørvikas stedsidentitet, har betydning for Barcodes meningsinnhold. På den ene siden truer Barcode byens karakter ved å representere en ny og voldsom kontrast til eksisterende landskap og bebyggelse. På den andre siden fremstilles Barcode som noe innovativt, nytt og annerledes på en positiv måte og som en tilvekst til en kaotisk storby.

Høyhus og bydelene bak

Hensynet til den omkringliggende byen er gjerne et sentralt tema når det gjelder høyhusbygging. Ofte forbindes høyhus med negative effekter for naboarealenes utsikts-, sol- og skyggeforhold. Dette kommer for eksempel til uttrykk i uttalelser som: ”høyhus stjeler sol og lys samt skaper vinder og mistrivsel på bakkenivå” (Aften 27.12.06). Bydelspolitiker i Gamle Oslo, Winswold (Ap), skriver i et debattinnlegg i at han er uenig i påstanden om at Barcode vil slippe lys og luft bakover i byen:

”[...] lyset slipper bare frem i smale striper rett bakover, og bare i et par timer når solen står riktig plassert. For alle andre deler av bydelen vår, og for det meste av dagen, vil byen bak havne i skyggen. Og skyggesiden av et høyhus vil alltid fortone seg svart.” (10.01.08b)

Høyhus forbindes her med byggverk som skyggelegger de omkringliggende områdene, og på denne måten tar lite hensyn til disse. Barcode knyttes til disse egenskapene. Flere oppfatter det som urettferdig at fremtidige beboere og arbeidere i Barcodebyggene skal tilbys byens beste utsikt, mens utsynet fra byen bakenfor vil bli forringet. Representanten for Grønland Beboerforening forklarer det på denne måten:

”Det at byen ligger i et amfi nedover mot fjorden innebærer at folk veldig mange steder i byen har mulighet til å få et lite gløtt av fjorden og sjøen. Og det vet vi at mennesker er veldig glad i, det har veldig mye å si for trivselen. Og det er noe som blir verdsatt i den mest konkrete betydning, ved at man ser det i alle boligannonser for eksempel. Finnes det et fjordgløtt så kan du være sikker på at det er med i annonsen, og folk betaler for det. Da mener vi at det er helt meningsløst at man nærmest skal plugge igjen utsikten for store deler av oslos befolkning med et sånt prosjekt.”

Her påpekes det at utsikt er en viktig kvalitetsfaktor for mange som bor i byen. Som informanten understreker kan utsikt også ha økonomisk verdi. Flere spør også hvorfor det er greit å bygge høyhus akkurat i Bjørvika, men ikke på Fillipstad eller andre steder i Oslo:

”Det som er vanskelig for folk på østkanten er hvorfor det bare er i Bjørvika, rett foran Oslo indre øst, at det er greit å bygge høyhus. Hvorfor ikke på Fillipstad? Hvorfor ikke andre steder på Vestkanten? Politikerne har et forklaringsproblem.” (Østkantavisa 11.10.07b)

I intervju ”svarer” Byrådspolitikerens (H) mer eller mindre slik på dette:

”For eller imot høyhus, jeg synes det blir alt for enkelt. Man bør ha en mer differensiert byutviklingspolitikk. Det mener jeg i hvert fall Høyre har. Vi er veldig restriktive i småhusområder der hvor det er veldig harmonisk og likt. Der skal man være forsiktig med å fortette for mye og lage en arkitektur som bryter alt for mye og så videre. Så må man til gjengjeld kunne bygge litt kult og moderne der det passer. Så man må tilpasse politikken litt ut ifra hvor i byen man er og hvordan det ser ut.”

Her argumenteres det for at høyhus passer inn visse steder i Oslo, men ikke andre. Det kan se ut som om det benyttes et ”tilpasningsargument” også når det gjelder høyhus. Ola Vaagbø skriver i et leserbrev i Dagsavisen at politikken som beskrives i sitatet ovenfor i praksis bidrar til å;

”oppretholde det nedverdiggende skille mellom vestkanten hvor de selv bor og østkanten hvor andre estetiske prinsipper skal råde. Fillipstad skal bli miljøtilpasset Frogner/Skillebekk, mens Bispevika skal hente sitt forbilde fra byens hesligste hus. [Postgirobygget]. Hvis miljøtilpasning skulle legges til grunn, er det jo nærliggende å ta utgangspunkt i småhusbebyggelsen på Kampen og Vålerenga. [...] Det er hyggelig å kunne se fjorden uten å måtte flytte til Frogner.” (Dagsavisen 07.09.07)

I dette sitatet representeres Barcode som noe som vil bidra til å øke classeskillet mellom Oslos vest- og østkant. Også Bydelspolitikeren (Ap) hevder dette:

”Jeg mener at det i stor grad er, altså de som nå sloss i mot oss [bydelen], er de samme kreftene som for ti år siden sloss for Vestbanen [operalkaliseringsdebatten]. Altså veldig mye vestkantfolk rett og slett, folk som har vestkanttenkning i hodet. En kritikk fra oss i bydelen er at det nye Bjørvika sånn som det nå ser ut til å bli bygget, blir en forlengelse av vestkanten med en barriere, en mur mot østkanten.”

I disse sitatene gis det uttrykk for at bydelen og østkanten føler seg utestengt fra ”vestkantutviklingen” i Bjørvika, og at høyhusrekken Barcode representerer en fysisk barriere som manifesterer denne utestengelsen. Når Barcode artikuleres på denne måten gis begrepet mening som utestengelse av de østlige bydeler.

Høyhus, tetthet og bærekraft

I et debattinnlegg i Aften skriver adm.dir. i OSU, Løddøen:

”Å bygge Barcode-prosjektet til de høyder og med den utnyttelsesgraden Plan- og bygningsetaten nå foreslår overfor byrådet, er en klimagave til Oslos innbyggere nettopp fordi planen ivaretar nødvendige og langsiktige hensyn til miljøet. Byutviklingen av Bjørvika blir ikke mer bærekraftig ved å redusere høyder og antall kvadratmeter. Tvert imot. Oslo er en by med stort utbyggingspress.” (Aften 02.07.07)

Å bygge høyt og tett i form av Barcode fremstilles her som den mest bærekraftige løsningen.

Dette argumentet underbygges også av Planleggeren:

”Hvis du spør om det skal være bærekraft i Bjørvika så sier jo alle ja. Men å få det tett krever Barcode. Det er jo da protestene kommer, så folk er jo i praksis ikke enige i denne visjonen om en tett utvikling, men alle sier at det skal være bærekraftig, ikke sant.”

I dette sitatet representeres Barcode som bærekraftig. Det at byutviklingen i Bjørvika har ambisjoner om å være bærekraftig er et sentralt argument for å bygge tett og høyt, men som informanten her er inne på finnes det mange ulike syn på hva dette innebærer. Det er forøvrig bred politisk enighet om at det er bærekraftig å bygge tett rundt kollektivknutepunktene. Bystyrepolitikeren (Ap) forklarer denne politikken slik:

”Hvis vi skal tillate at flere skal få lov til å bo i Oslo uten at vi kveles av støy og smog, så må vi bygge rundt kollektivknutepunktene våre, altså knutepunktsutvikling. Dette står i kommuneplanen. Det mener vi er riktig i et bærekraftperspektiv. Det sier seg selv at når vi står ved tomtene rundt Norges største kollektivknutepunkt så må man utnytte de tomtene mye. Så kan man alltid diskutere hvor mye og hvor tett det skal være, men at det skal være tett, det mener vi.”

Når Barcode artikuleres sammen med bærekraftighet og høy utnyttelse rundt kollektivknutepunktene gis prosjektet mening som en del av en fortettingsstrategi der bærekraft gjerne ses i et mer regionalt perspektiv. Skribenten Krogstad skriver at de aller fleste nok vil si seg enig i koblingen mellom bærekraft og høy utnyttelse. Men han påpeker også:

”Begrepet ”bærekraftig utvikling” er for øvrig etter hvert blitt en ganske frynsete paraply for gode intensjoner – og er såpass løst fundert og ukritisk brukt, at det snart tjener som et uforpliktende alibi i enhver plansak. [...] Høy utnyttelse betyr ikke nødvendigvis at bebyggelsen behøver å bli så høy. Bebyggelsen blir unødvendig høy fordi mange bygg blir gitt en ”skulpturell” form som er grovt sløsende.” (Aften 05.01.07a)

Her hevdes det altså at bærekraftig og tett ikke nødvendigvis må være høyt og at Barcode i tillegg er et arealsløsende konsept fordi byggene tiltenkes en skulpturell form. I et annet debattinnlegg hevder han sammen med arkitekt Sødal:

”En tett ansamling av høybygg i glass og betong er ikke bærekraftig. [...] For det første er de ressurskrevende å bygge, og de tekniske anleggene for avkjøling og belysning sluker energi. For det andre kaster de lange skygger og tar utsikten for det som ligger bak.” (Aften 24.07.07a)

Videre fremheves det at alternativet ”Bykode” tegnet av Sødal vil gi et mer bærekraftig og ”humant” resultat. I dette alternativet foreslås kvartalsbebyggelse med maks 7 etasjer. Sødal og Audun Engh, prosjektleder i stiftelsen Byens Fornyelse, skriver i Dagens Næringsliv 18. Desember 2006 at; ”kvartaler er den byformen som gir best utnyttelse med moderate høyder, og best grunnlag for et levende og mangfoldig byliv på gateplan”. Her artikuleres altså kvartalsbebyggelse fremfor høyhusbebyggelse sammen med begrepet bærekraft. Som vist i sitatet nedenfor relateres også begrepene ”humant” og ”trivsel” til bærekraftbegrepet:

”Byrådet burde også tenke mer på slikt som trivsel og ekte urbanitet. Mens ”Barcode”, vil imponere med kalde høyhus i glass og betong, gir ”Bykode” en lav, vennlig og human kvartalsbebyggelse, med et ganske finmasket gatenett og et mangfold av uterom. Her vil det bo mange mennesker, og her vil det bli et helt annet liv på gateplan enn i ”Barcode.” (Dagsavisen 13.08.07)

Barcode representeres her som kalde og ”umenneskelige” høyhus, mens alternativet Bykode er lavt og humant. Det kan sies at disse sitatene representerer et perspektiv der bærekraft også innehar betydningen ”et godt sted å bo og leve”. Bystyrepolitiker (SV) sier det slik:

”Jeg tror det er nesten avgjørende for bærekraft at folk trives der de bor. Det er det beste utgangspunktet for å ta vare på det du har og ta vare på nærmiljøet ditt. At det blir bra å bo rundt det knutepunktet er nettopp det som er det viktige. Hvis det blir bygd ut på den måten at folk ikke vil bo der da har det jo ikke bærekraft etter mitt skjønn. Da blir det ikke noe godt utgangspunkt for et nærmiljø.”

Bydelspolitiker i Gamle Oslo, Christian Lillehagen (Ap), skriver i tråd med dette:

”Bydel Gamle Oslo fremhever hensynet til en bærekraftig utvikling. Det slår oss som underlig og virkelighetsfjernt at vi i disse klimatider ikke tar inn over oss sentrale bærekraftsprinsipper, både med hensyn til økonomi og økologi. [...] Dette innebærer blant annet å få lokalbefolkningen involvert og legge til rette for løsninger hvor folk kan bo, jobbe og bevege seg uten for store miljømessige påvirkninger. [...] Bjørvika må sikres en god forbindelse til Grønland og Gamlebyen. [...] Antall etasjer må reduseres kraftig for at mennesker skal få mulighet til å forholde seg til himmelhorisonten og bakkeplanet på en naturlig måte.” (Aften 07.02.08a)

I dette kapitlet vises det hvordan begrepet bærekraft, som utelukkende vekker positive konnotasjoner, aktivt artikuleres i debatten for å gi mening til Barcode. Alle er enig i at bærekraftig utvikling er et mål i Bjørvika, men begrepet bærekraft tillegges ulik mening av forskjellige aktører. Aktører som ønsker å realisere Barcodeprosjektet fremstiller bærekraft som *å bygge høyt og tett rundt kollektivknutepunkt*, og ser bærekraft som en fortettingstrategi i et mer regionalt perspektiv. Her representeres høyhusutvikling og Barcode som bærekraftig utvikling. Kritikerne av Barcode artikulerer imidlertid bærekraft i større grad sammen med begreper som human skala, menneskelig trivsel og gode lokalmiljøer. Her representeres ikke Barcode eller høyhus som bærekraftiltak, men heller som noe som potensielt kan true områdets bærekraft.

5.4 Barcode og den levende byen

”Skal vi ha høyhus, skal vi ikke ha høyhus, skal vi ha knutepunktsutvikling, skal vi ikke ha knutepunktsutvikling, skal vi ha levende byer, skal vi ha..., ja, døde byer er det jo ingen som vil ha. Men, hvordan skal man få levende byer?” (Bystyrepolitikeren (H))

Informanten får tydelig frem at levende byer, på lik linje med bærekraftige byer, er noe alle ønsker. Hvorvidt Bjørvika kommer til å bli en ”levende bydel” eller ikke har vært et sentralt tema i debatten. Jeg vil her se nærmere på hvordan argumentasjon omkring dette bidrar til å gi Barcode mening.

Barcode og flerfunksjonalitet, et bidrag til den levende byen?

I et intervju med adm.dir i OSU, Løddøen, i Arkitektnytt, forklarer han på hvilken måte Barcode skal være med på å skape ”liv” i den nye bydelen:

”For OSU er det viktig at første- og annenetasje disponeres av virksomheter som butikker, gallerier, atelierer og så videre. Målet er en levende bydel, preget av mangfoldighet, der også en miks av bedrifter – vi liker å bruke begrepet ”kulturbedrifter” – gjør sitt til å skape liv. Trimlokaler, kino og liknende er eksempler på hva vi sikter til når vi håper på en 24-timers by med liv mellom husene.” (Arkitektnytt 19.04.05)

Her representeres Barcode med sin tiltenkte flerfunksjonelle struktur som noe som skal bidra til å skape liv i bydelen. Utbyggeren utdyper dette perspektivet:

”Vi har en visjon her i huset om at vi skal skape bedre byrom for folk, altså der mennesker møtes. Den mener vi kler Bjørvika ganske godt. Det som er spesielt med

Barcode er at i hver eneste etasje i alle bygg så vil det være service, cafeer, butikker, altså spennende innslag som skal gå mer eller mindre døgnet rundt. På toppen av disse byggene så vil det være boliger hvor mennesker skal bo, og i mellom vil det være kontorer. Hele visjonen eller hele tanken med dette er at det skal være en levende bydel.”

I disse sitatene artikuleres Barcode sammen med begrepet flerfunksjonalitet, der dette prinsippet skal være med på å skape en mangfoldig og levende bydel. Dette kan forstås som et ønske om å fremme sosial interaksjon og integrasjon, i tråd med de opprinnelige ideene i den teoretiske retningen Ley (2003) kaller kritisk postmodernisme. Samtidig kan utspillene også betraktes som en del av en entreprenørpolitisk strategi for å *selge byen* der *imaget* av mangfold spiller en like stor rolle som mangfoldet *i seg selv* (Lees 2003). Flere setter spørsmålsteget ved om Barcode med denne funksjonsfordelingen vil bidra til å skape en levende bydel:

”Bjørvika tiltenkes rollen som internasjonalt businessenter. Dette betyr at høyhusene som er foreslått, sannsynligvis vil bli lokale hovedkvarterer for norske bedrifter som sikter seg ut i verden eller internasjonals virksomhets aktiviteter i Norge. Erfaringene fra slike ”businessentre” tilsier at virksomheten ikke skaper liv og røre på gateplan.” (Aften 05.01.07c)

”Jeg mener at man må lære av en del av de feil som har vært gjort tidligere, i utbyggingen i Vika for eksempel. Der bygde man noe som var så kontorpreget at etter arbeidstidens slutt så var det ikke noen mennesker der.” (Representanten for Grønland Beboerforening)

I begge disse utdragene fremstilles Barcodes dominerende kontorfunksjon (55 %) som noe som kan bidra til å skape et ”dødt område”, fordi det antas at lokalene da stort sett vil stå tomme etter arbeidstid. Barcode tillegges da mening som et byggeprosjekt som ikke vil bidra til å skape en levende bydel. Stipendiat ved Arkitekthøyskolen Erling Dokk Holm kritiserer dessuten hele Bjørvikaområdet for å være for kontorpreget. Han uttaler at boligandelen bør økes for at resultatet ikke blir ”folketomme Bjørvikagater” (Østkantavisa 11.10.07c).

Barcode og sosialitet, hvem vil bo og arbeide i den nye bydelen?

I tillegg til at det rettes kritikk mot funksjonsfordelingen i Barcode, spør flere *hvem* som kommer til å bo og arbeide i byggene. Jørn Mortensen, informasjonsrådgiver i Utsmykkingsfondet for offentlige bygg, etterlyser en debatt om hva og hvem husene skal fylles med. Han hevder at debatter om byutvikling og arkitektur ofte handler for mye om rent formale og estetiske problemstillinger:

”Når det gjelder sosialitet, kan vi si at spørsmålet står om hvem som skal fylle bydelen, og hva de skal gjøre. Poenget er at det hjelper lite å åpne for 20 prosent boliger slik reguleringsplanen [for Barcodetomtene] gjør, når de som har råd til å flytte dit representerer et homogent hvitt middelklassesjikt, godt voksne etter at barna har flyttet ut, med hang til maritime interiør- og eksteriørdetaljer. Faktisk kan vi risikere at hele Fjordbybeltet fra Lysaker til Bekkelaget blir preget av nettopp dette segmentet, og det må være lov å spørre hva slags liv dét skaper.” (Aften 02.03.07)

Mortensen antyder her at områder med en homogen befolkningssammensetning ikke nødvendigvis skaper det livet han mener er ønskelig i den nye bydelen. Han påpeker at liv og mangfold vanskelig lar seg diskutere kun på bakgrunn av formale og estetiske prinsipper, slik for eksempel kunsthistorikeren Jan Kokkin gjør i et debattinnlegg i Aften:

”Det verste som kan skje er at Bjørvika blir en kontorghetto som blir mørkelagt etter kl. 17 og der ingen tør ferdes etter mørkets frembrudd. Men her har arkitektene fått alle muligheter servert på et fat gjennom de tilsynelatende godt gjennomtenkte allmenningene som vil skjære gjennom bydelen som brede ”tverrgater” og gi utsyn mot fjorden og danne plasser der folk skal kunne oppholde seg. Her må det legges til rette for sitteplasser, beplantning og uterestauranter der folk kan hygge seg til alle døgnets tider.” (Aften 08.02.08a)

I dette sitatet er det allmenninger, oppholdsplasser, beplantning og restauranter som først og fremst skal bidra til å skape liv i bydelen. Dette antyder et arkitekturdeterministisk syn på sammenhengen mellom fysisk design og sosialitet. Som Mortensen påpeker ovenfor, kan sosialitet også avhenge av hvem husene og bydelen tilrettelegges for. Representanten for Byens Fornøyelse mener at denne sosialiteten er noe som til en viss grad kan reguleres politisk, og at en kombinasjon av funksjonsfordeling og variert befolkningssammensetning er det som skaper en levende og inkluderende by:

”For meg er kriteriet på en by at den er integrerende. Byen skal ha en finmasket sammensetning som gjør at man kan få integrering av ulike funksjoner, fortrinnsvis i hver eneste bygning, men i hvert fall i hvert eneste område. Det betyr jo både boliger, butikker og kontorer og forskjellige offentlige og kulturelle tilbud, cafeer og barer og så videre. Og man må også legge opp til at byen blir sosialt integrert, ved at det planlegges gjennom reguleringsbestemmelser at man får en sammensatt befolkning. Det vil si i alder, i etnisk sammensetning, i økonomisk status, i familiestørrelser og at man også får en sammensetning av ulike typer næring, slik at det kan være alt fra kebabsjappa til hovedkontoret for et børsnotert selskap, i samme bydel. I Bjørvika skulle man trukket Gamle Oslos mangfold ned til sjøen ved å lage en struktur hvor det kunne vært mulighet for mange små butikker, næringer, boliger av forskjellig type, slik at det flerkulturelle Oslo ikke nå blir sperret inne på Grønland, og vi da får en barriere av hvit middelklassekapitalisme i fjordområdet gjennom Barcode-systemet, men at man hadde fått dette verdifulle elementet av Oslo integrert i den nye bydelen og helt ned til fjorden.”

I dette sitatet representeres den levende byen som en kombinasjon av funksjonsblanding og politisk regulert sosial integrasjon av ulike sosio-økonomiske sjikt i befolkningen. Barcode

tillegges mening som en motsetning til dette ved å betegnes som; ”monofunksjonelle hovedkontorer for firmaer” og; ”barriere av hvit middelklassekapitalisme” (Representanten for Byens Fornyelse).

I forhold til fokuset på liv og sosialitet er det interessant å se nærmere på hvordan utbyggerne og politikerne forestiller seg områdets fremtidige befolkningssammensetning, både når det gjelder boliger og arbeidsplasser. I et intervju med neNyheter blir adm. dir. i OSU spurt om hvilke typer mennesker som kommer til å bo i bydelen. Løddøen svarer slik:

”Det har vi sett nærmere på i en egen studie. Vi utvikler boliger i forhold til det. Hvis jeg skal si litt fra rapporten, som er veldig fersk, så konkluderer den med at Bjørvika tiltrekkes av mange yngre, dobbeltarbeidende mennesker som har en relativt travel hverdag, men som ønsker og ha et byliv rett ved seg og grei nærhet til kommunikasjoner, kanskje folk som reiser mye i jobben. Og så kommer det mennesker i en mellomfase i livet som har fått voksne barn og som ønsker litt enklere boforhold og er aktive i jobb, og som kanskje har landsteder og hytter og som gjerne vil bo enkelt og nær kommunikasjoner. Vi tror også at det kommer en del enslige som er avhengig av å ha det lettvent og urbant og ikke trenger så mye plass. Til slutt tror vi det kommer en del mennesker som er i tidlig-pensjonsfasen, friske og raske, som vil ha det lettvent, kanskje som har et hus i Spania og som ikke er så ofte her. De vil kanskje ha servicetiltak rundt seg og kunne ringe og bestille en middag etc. Vi ser derfor litt på den type servicekonsepter.” (neNyheter 07.08.06)

Dette sitatet viser hvordan Løddøen representerer det kommende boligtilbudet i området som et resultat av visse menneskers livsstilpreferanser. Disse menneskene trekkes mot Bjørvika og utbyggerne legger til rette for deres behov. Denne uttalelsen er kanskje beslektet med Finchers (2007) påstand om at utbyggere opererer med relativt konvensjonelle og konservative forestillinger om folks livsfaser og flyttevalg. I intervju med Utbyggeren forklares det også hvordan det tenkes i forhold til boligsammensetningen i Barcode:

Intervjuer:	”Vil det legges opp til en variasjon i boligsammensetningen?”
Informant:	”Når det gjelder boliger så blir det vanskelig å selge. Hvis du tenker på aldersgrupperinger etc. så vil jo det være hva markedet etterspør. Det blir vanskelig å segmentere at vi skal ha så og så mange eldre og så og så mange yngre, men det vil jo bli det, for det vil også bli 10 % innslag av rimelige boliger i Bjørvika. Da vil man normalt sett få inn en god del yngre søkere, men selvfølgelig også familier.”
Intervjuer:	”Hva ligger det egentlig i rimelige?”
Informant:	”Ja, sosiale boliger er en del av avtaleverket i Bjørvika som ble etablert i 2003. Men hva man til syvende og sist definerer rimelige utleieboliger i Bjørvika det er jeg like spent på som deg. Summen av dette er jo de kostnadene som man har i bunn på tomt, infrastruktur og bygg, og på de pengene må man hvert fall ha inn en moderat avkastning. Det får man ikke rimelige boliger av med mindre noen går inn og subsidierer.”

I disse beskrivelsene belyses det hvordan Utbyggeren representerer den kommende befolkningssammensetningen i området som relativt markedsstyrt. Informanten understreker at rimelige boliger kun er sannsynlig hvis *noen* kommer på banen med subsidier, men det ser ikke ut til at troen på at dette vil skje er stor. Det synes forøvrig ikke som om den eventuelle mangelen på slike subsidier oppfattes som en trussel mot målet om å skape en levende bydel. Det kan derfor se ut som om en variert befolkningssammensetning, i forstand av tilrettelegging for boliger for mennesker med ulik sosioøkonomisk status, ikke er en nødvendig meningsbærende faktor i ”en levende bydel” for utbyggeraktørene. På denne måten kan Barcode fortsatt representeres som et bidrag til en levende bydel. Bystyrepolitiker (H) ser på sin side liten grunn til at kommunen skal subsidiere de rimelige utleieboligene:

”Jeg synes det er galt [med rimelige utleieboliger i Bjørvika] fordi det setter veldig store krav til utbygger i forhold til lønnsomhet. Vi bør ikke bruke de dyreste tomtene til billige utleieboliger, og hvem skal da finansiere det? Vi kan heller finne andre steder som er billigere, for kommunen må jo subsidiere på en eller annen måte uansett. Det blir for dyrt for Oslo kommune hvis vi absolutt skal bruke de dyreste tomtene. Selv om det er positivt med en sammensetning av befolkningen så må vi nesten stikke fingeren i jorda og innse at det blir for dyrt for Oslo kommune.”

Selv om informanten i dette sitatet påpeker at sammensetning av befolkningen er positivt, hevdes det at prisen for dette er for dyr for kommunen. I likhet Lees’ (2003) funn i sin studie av Portland, Maine, belyses det her at en representant for byens myndigheter forholder seg relativt *ambivalent* til ideen om mangfold. Det antydes at selv om befolkningssammensetningen i området blir relativt homogen, er ikke dette en direkte motsetning til å skape en levende bydel. Dette viser hvordan ”en levende bydel” konstrueres ulikt av ulike aktører, og bidrar til å gi Barcode ulik mening. Barcode representeres som en motsetning til en levende bydel når en variert og sammensatt befolkning anses som et viktig aspekt av dette målet. Når hovedfokuset derimot ligger på et variert tilbud av butikker, cafeer og diverse kulturtilbud i en flerfunksjonell bygningsstruktur, gis Barcode oftere mening som et bidrag til en levende bydel. Men som vist, finnes det også kritikere som hevder at Barcodes funksjonsfordeling vil bli for kontorpreget til at man kan snakke om en levende bydel på noe som helst plan.

Byliv og tetthet

I forhold til en diskusjon om utbyggingsvolumet på Barcode-tomtene burde minkes, mente flere at det å redusere utbyggingsvolumet ville være negativt for ”livet” i den nye bydelen.

Onsdag 13. februar 2008 skrev Aften at Oslo Ap ville gå inn for å fjerne et utbyggingsvolum på 30 000 m². Dette fikk utbyggerne til å reagere:

”Dette er dramatisk. Ikke minst i forhold til å kunne skape det yrende folkelivet alle er opptatt av, sier adm.dir. i OSU, Paul Løddøen. Han viser til at reguleringsbestemmelsene krever at det skal være butikker, kafeer, gallerier eller annen publikumsaktivitet i hver eneste førsteetasje. –Dette har vi jobbet mye med og har mange ideer til en god mix av tilbud. Men for å få til det må det bygges så mye at det blir mennesker i området store deler av døgnet, sier han, og mener 10 000 arbeidsplasser i Barcode i tillegg til en del boliger er nødvendig. –Dette støtter alle eksperter vi har konsultert.” (Aften 14.02.08c)

Her kommer det frem hvordan utbyggerne setter målsettingen om et ”yrende” byliv i relasjon til høyt utbyggingsvolum. Det må bygges tett fordi det skal være aktivitet i området hele tiden. Også direktør i PBE, de Vibe, sier seg enig i dette: ”Byliv er avhengig av hva som skjer i førsteetasjene. Men tetthet i utnyttelsen er også med på å fremme bylivet, sier de Vibe, [...]” (Aften 14.02.08c). Vaa Bermann og Nyhus i Oslo Byaksjon fremhever også denne sammenhengen:

”Barcode-prosjektet vil i mange sammenhenger bli mer representativt, visjonært og interessant å besøke enn Operaen. Fordi det representerer en visjon og en plan om tetthet, aktivitet og et pulserende byliv i Oslo sentrum. [...]De byene vi alle skatter har som et minimum den dobbelte tetthet av Oslo! Tetthet, byliv og urbanitet har et gjensidig avhengighetsforhold.” (Dagbladet 07.01.07)

Barcode-tomtenes høye utnyttelse knyttes her sammen med begrepet byliv. Som beskrevet tidligere knyttes høy utnyttelse, særlig i forbindelse med knutepunktsutvikling, ofte til bærekraftighet. Byråd for byutvikling, Merete Agerbak-Jensen (H), uttaler til Østkantavisa: ”Bjørvika er helt avhengig av tett bebyggelse for ikke å bli dødt og goldt. Det er også bærekraftig å bygge tett rett ved Oslos trafikknutepunkt” (Østkantavisa 11.19.07c). Tetthet, byliv og bærekraftighet artikuleres på denne måten sammen og gir Barcode mening. I denne sammenhengen blir forslaget om å redusere tettheten en trussel både mot bylivet og prosjektets bærekraftighet.

5.5 Avrunding

I dette kapitlet har jeg belyst hvordan Barcode artikuleres på en rekke ulike måter, og at det finnes en ”kamp” i *antagonistisk terreng* om å fylle begrepet med mening. I disse kampene produseres det forskjellige representasjoner av Barcode. På den ene siden representeres Barcode som et utbyggingsprosjekt som skal åpne opp mellom fjord og by, noe urbant og spennende, som bærekraftig fortetting og et bidrag til en levende bydel. På den andre siden

hevdes det at Barcode vil bli en mur, stikk i strid med visjonen om en åpen Fjordby. Kritikere representerer Barcodehøyhusene som en trussel mot Oslos identitet og karakter, et uttrykk for kapitalinteressenes store innflytelse, noe som stenger de østlige bydeler ute og som en trussel mot både bærekraftig byutvikling og en levende bydel. Dette kan sies å være de dominerende representasjonene av Barcode i debatten.

Barcode kan karakteriseres som en *flytende betegner* fordi det finnes stor konkurranse om å definere begrepets meningsinnhold. Det samme kan sies om ”visjonen om en åpen Fjordby”, ”Oslo”, ”Bjørвика”, ”bærekraftig byutvikling” og ”en levende bydel”. Det kjempes om å definere alle disse begrepene. Det er når begrepene relateres til hverandre på ulike måter at Barcode gis forskjellig betydning.

6 ANALYSE AV DISKURSER

Representasjonene i det forrige kapitlet kan ses i lys av at de inngår i ulike diskurser. De representerer ulike perspektiver eller måter å se verden, og i denne sammenheng byutvikling, på. Perspektivene kan kalles diskurser (Fairclough 2003). Jeg hevder at fem diskurser er fremtredende i mitt materiale: en entreprenørpolitisk diskurs, en privatiseringskritisk diskurs, en bydelsdiskurs, en historiserende diskurs og en kronosentrisk diskurs. Det menes med dette at aktører trekker på disse diskursene i sin språklige praksis i byutviklingsdebatten om Barcode. Det trekkes også på andre diskurser, men det er disse jeg mener er fremtredende, og som jeg velger å legge fokus på.

I dette kapitlet analyserer jeg de fem forskjellige diskursene. Jeg undersøker hvordan disse kan forstås som ulike syn på byutvikling. Selv om jeg trekker paralleller til teorier om byutvikling mer generelt, må diskursene ses som spesifikke for sin kontekst og som mine konstruksjoner. Diskursene anses heller ikke som fullstendig homogene når det gjelder tema og innhold. Når jeg for eksempel snakker om en entreprenørpolitisk diskurs så ”passer” ikke denne diskursen nøyaktig inn i teoriene om entreprenørpolitikk, men har likevel fellestrekk som gjør at en slik benevnelse kan være nyttig. Diskursene jeg beskriver kan derfor forstås som kontekstavhengige konstruksjoner sett i lys av mer generelle perspektiver eller teorier.

I sammenheng med analysen av sentrale perspektiver og aktørers argumenter i diskursene, vil jeg også se nærmere på noen av de språklige virkemidlene som karakteriserer diskursene. Disse bidrar til å iverksette diskursene tekstuel (Fairclough 2003). For eksempel kan man undersøke bruken av karakteristiske ord som kjennetegner diskursene. Men som Fairclough (2003) påpeker kan det også være fruktbart å fokusere på semantiske forhold mellom ord og begreper i en diskurs, for eksempel ved å undersøke metaforer, ironi, transitivity og modalitet. Bruken av slike virkemidler kan si noe om hvordan aktører strukturerer verden.

Når man fokuserer på én enkelt diskurs, fokuserer man med andre ord på en midlertidig meningslukning. Den entreprenørpolitiske diskursen forstås for eksempel som et meningsmønster, eller et relativt homogent perspektiv på byutvikling i kontekst av byutviklingsdebatten om Barcode. Dette gjelder også de fire andre diskursene. Dette innebærer at tegnene innenfor diskursene forholder seg til hverandre på bestemte måter, nærmest som i et system, og på denne måten gis mening. Tegnene kan derfor kalles *momenter*. Barcode kan forstås som et *nodalpunkt* i alle diskursene. De andre tegnene

forholder seg på bestemte måter til Barcode og gir byggeprosjektet en viss betydning. Dette betyr ikke at Barcode og tegnene "Bjørsvika", "Oslo", "visjonen om en åpen Fjordby", "bærekraftig byutvikling", "en levende by" har en *generell* fastsatt mening. Når man ser på forholdet *mellom* de ulike meningslukningene eller diskursene, blir disse tegnene *flytende betegnere* i et *antagonistisk terreng*. Innad i den enkelte diskursen er de derimot momenter, men aldri fullstendige eller "ferdige" som sådan. I analysen av de ulike diskursene i dette kapitlet vil hovedfokuset ligge på tegnenes betydning inne i diskursene.

Videre i kapitlet undersøker jeg hvordan aktører i sin språklige praksis trekker på kombinasjoner av de ulike diskursene jeg har funnet i tekstene. Ved å analysere hvordan aktører *velger* å kombinere ulike diskurser i debatten, belyses det at aktører har bevegelsesfrihet i forhold til diskursene. Aktører som først og fremst opptrer innenfor et visst sosialt felt, institusjon eller fagdisiplin, kan i sin språkpraksis også trekke på diskurser som i utgangspunktet ikke forbindes med dette feltet. Aktørers språklige praksis anses dermed ikke som *determinert* av diskursive eller andre sosiale strukturer, selv om det finnes flere strukturelle begrensninger, for eksempel språkstrukturer, som påvirker denne praksisen. Aktører har en relativt stor grad av frihet til å strukturere tekster på forskjellige måter (Fairclough 2003). Tilslutt i kapitlet er det et mål å si noe om hvilke diskurser og representasjoner som har hatt størst gjennomslagskraft med tanke på utfallet i saken.

6.1 Den entreprenørpolitiske diskursen

Tekster som bidrar til å produsere og opprettholde denne diskursen representerer et perspektiv som, i større grad enn for eksempel den privatiseringskritiske diskursen, ønsker markeds mekanismer og private aktører velkommen i byutviklingsprosesser. Dette gjør seg for eksempel synlig i måten aktører som trekker på denne diskursen fremstiller ulike aktørers rolle i byutviklingen på. Bystyrepolitiker (H) fremhever for eksempel at eiendomsutviklere er aktører som tilfører mye positivt i byutvikling:

"Nå skal det være klart at det er mange eiendomsutviklere som har bidratt til veldig mye positivt. Jeg håper jo at vi som politikere ikke bryr oss så mye om forslagene kommer fra det offentlig eller ikke. Vi ser på prosjektene, og synes dessuten at det er vi som legger premissene for hva slags byutvikling vi skal ha [...] Det bare viser seg at det private ofte har bedre og mer effektive løsninger enn det offentlige, dessverre. Men nå er det jo for så vidt sann, litt heldigvis, at det offentlige også stiller større krav til effektivitet enn hva som var vanlig før. Vi lever ikke i et kommunistisk system, ja du vet jo hva jeg står for da, jeg vil jo at vi skal få mest mulig igjen for de pengene vi bruker."

Det påpekes her at fordelene med økt innflytelse fra private aktører i byutvikling er større effektivitet og bedret økonomi for kommunen. Det understrekes også at det har skjedd en positiv effektivisering av offentlig sektor. Dette kan forstås som et uttrykk for en markedsrasjonalistisk tankegang der overgangen til en mer entreprenørpolitisk og governance-preget styringsform fremstilles på en positiv måte. Leitner og Sheppard (1998) fremhever at et hovedargument *for* entreprenørpolitiske strategier er at byøkonomiens effektivitet og konkurranseevne økes, og at dette lønner seg for hele byen og dens innbyggere. Byrådspolitiker (H) uttaler noe som kan tolkes på denne måten:

”Som et resultat av den veksten som kommer i Bjørvika så tror jeg det vil dryppe mye på resten av byen. Altså, man får mye gratis ved å løfte områder på denne måten.”

En slik ”trickle down”- logikk kan, ifølge Leitner og Sheppard (1998), sies å representere troen på at markedsstyrt byutvikling er noe som i det lange løp vil komme hele samfunnet til gode. Politikerne som trekker på den entreprenørpolitiske diskursen fremhever imidlertid viktigheten av at politikerne spiller en korrigerende rolle i offentlig-privat samarbeid, slik at det private ikke skal få ”ture frem” som de vil (Byrådspolitiker (H)). Det argumenteres på denne måten for en modifisert markedsstyrt byutvikling der politikerne til en viss grad skal ”stagge” markedet. Denne argumentasjonen kan henge sammen med at det er mer kontroversielt å fremme en mer rendyrket markedsstyrt byutvikling i Oslo og Norge, som har sterkere sosialdemokratiske tradisjoner, enn for eksempel USA og Storbritannia.

Harvey (1989a) har hevdet at bypolitikken stod i en mer autonom posisjon i perioden med government, men at den interurbane konkurransen har bidratt til at byer i større grad presses til å føre entreprenørpolitikk, enten det finnes politisk vilje for dette eller ikke. Det er imidlertid karakteristisk for aktører som trekker på den entreprenørpolitiske diskursen å hevde at den politiske sfæren *ikke* har ”mistet kontroll” over byutviklingen i senere tid. Utbyggeren og Bystyrepolitiker (H) sier det slik:

”I den tiden jeg har deltatt i byutvikling i Oslo så har det antagelig blitt mer politisk styring, i hvert fall ikke noe mindre. Politikerne bearbeider grundig de store prosjektene som kommer frem på banen, det har vi full respekt for og sånn mener vi det må være. Men det at de har mistet en del av sin kraft eller myndighet det ville jeg mene er helt feil.” (Utbyggeren)

Intervjuer: ”Mener du at politikerne har mistet innflytelse i senere tid når det gjelder store byutviklingsprosjekt?”

Informant: ”Nei, overhodet ikke, tvert om. Hvis det var tilfelle så hadde ikke Bjørvika-planen blitt utsatt. Jeg synes ikke at vi som politikere har mistet styring, ikke i det hele tatt.” (Bystyrepolitiker (H))

Disse uttalelsene kan tolkes på flere måter. For det første kan de tolkes bokstavelig: Politikerne har mer, eller i hvert fall ikke mindre, innflytelse i byutvikling enn noen gang. Hvis det derimot antas at markedsaktører faktisk har fått større innflytelse i byutvikling, altså at det har foregått en vridning mot entreprenørpolitikk, kan uttalelsene forstås som at denne utviklingen er ønsket og styrt av politikerne. Uttalelsene kan også forstås som et uttrykk for at aktørene mener politikerne har mer enn nok, eller for mye, innflytelse i den entreprenørpolitiske konteksten. Daværende leder av Oslo Arkitektforening, Katrine Nyhus og arkitektene Einar Lilleby og Geir Haaversen, skriver dette om den politiske behandlingen og utsettelsen av vedtaket av reguleringsplanen for Barcode-tomtene:

”Når politikerne vil ha omkamper om kontroversielle byggeprosjekter, er det arkitektene som taper. For arkitekter og utviklere fremstår kontroversielle byggeprosjekter som gambling. Barcode prosjektet er et godt eksempel på hvor galt det kan gå når politikerne ikke har forstått prosjektet før det er for sent.” (Aften 03.08.07)

Her kan det synes som om politikerne og det politiske systemet først og fremst representerer et usikkerhetsmoment for utbyggere og arkitekter. Dette er også noe som kommer til uttrykk i intervjuet med Utbyggeren:

”Vi trodde jo ikke at det skulle gå til omkamp på en plan som var til de grader grundig behandlet noen få år i forveien. Og at enkelte politiske partier skulle tverrvende på så kort tid, det hadde vi ikke drømt om. Jeg tror det var vanskelig å forutse at den situasjonen skulle oppstå [...] Men lærdommen er at, vi lager et risikokart for vår virksomhet, og i 2007 ble det satt inn en ny risiko, og det er politisk risiko. Vi lever jo med politisk behandling i alle våre byggeprosjekter over hele landet til enhver tid, men den prosessen gjorde at vi lærte at vi måtte legge ekstra fokus på komplekse prosjekter i en tidlig fase.”

Her kan det synes som om politiske prosesser reduseres til en økonomisk risikofaktor. Samtidig vektlegger Utbyggeren videre i intervjuet at de fokuserer på å utbedre informasjons- og medvirkningsprosesser tidlig i planleggingsprosesser for å øke den politiske forutsigbarheten. Man kommer likevel ikke utenom at det andre aktører kanskje anser som sentrale og viktige prosesser i et demokrati her fremstilles som et hinder for fremdrift i utviklingsprosjekter. Dette kan forstås som en konflikt mellom en markedslogikk og en ”demokratisk logikk”, da det er de demokratiske prinsippene, for eksempel at saker må ha flertall i bystyret for å bli vedtatt, utskifting av politikere og politikk ved valg, og offentlige høringer og debatter, som utgjør usikkerhetsmomenter i markedstenkningen. Dette

underbygger Andersens (2001) påstand om at det er en utfordring å ivareta demokratiske prinsipper i en entreprenørpolitisk kontekst.

Et annet kjennetegn ved tekster der det trekkes på den entreprenørpolitiske diskursen er at utbyggingsavtalen mellom staten, Oslo kommune og utbyggerne i Bjørvika, fremstilles som en svært god avtale for kommunen og som en nødvendighet for utviklingen:

”Avtalen satt langt inne for Stortinget, og er veldig god for Oslo kommune. Vi betaler 300 millioner og får igjen en senketunnel og infrastruktur for to milliarder, helt uten å ta risiko, sier byrådsleder Erling Lae.” (Aften 12.12.06)

”Dette er egentlig et ganske genialt stykke arbeid synes jeg, for da har man fått grunneierne til å forplikte seg til å legge penger i potten. Det er vel rundt 2000 kroner per utbygde kvadratmeter som de må ut med i bidrag til fellesskapet. Jeg tror det var en helt nødvendig ting for å få til at noen betaler for det. Også har noen villet fremstille det som om det er kvadratmeterne som nå regulerer hvordan vi vil ha det, men det er jo helt feil. Fordi at det som kom først var at man så at det var et utbyggingspotensiale på ca. 960 000 m², og så er avtalen blitt til på bakgrunn av det igjen. Så jeg vil påstå at det ikke er den avtalen som styrer.” (Byrådspolitiker (H))

Her argumenteres det for at avgjørelsen om hvor mange kvadratmeter som skal bygges i Bjørvika er noe som ble utregnet før utbyggingsavtalen ble inngått. Dette er også noe direktør i PBE, de Vibe, fremhever i et debattinnlegg i Aften:

”Reguleringsplanen for Bjørvika er premiss for, og ikke resultat av, utbyggingsavtalene! Byggevolum ble fastsatt i program- og planarbeide ut fra byplanfaglige forhold.” (Aften 29.12.06b)

Argumentet om at volumet er beregnet på bakgrunn av byplanfaglige vurderinger bidrar til å gi utbyggingsavtalen legitimitet. Og ifølge Byrådspolitiker (H) hevdes det dermed at det er politikerne i samarbeid med planetaten som legger føringene i utviklingen, og at de på denne måten har fått grunneierne til å bidra til fellesskapet. Igjen argumenteres det for at politikerne ikke har mistet innflytelse i byutviklingsprosessen. Dovey (2005) hevder på sin side at utbyggingsavtaler gjerne gjør at det offentlige gir fra seg kontroll i utbyggingsprosjekter, men dette bekreftes ikke av disse aktørene. Her uttrykkes det istedet at avtalen bidrar til å *gi* det offentlige kontroll.

Bjørvikas rolle i den entreprenørpolitiske diskursen

”Jeg tror Bjørvika vil være det nye kraftsenteret i hovedstaden om femten, tyve år.”
(Utbyggeren)

Bjørvikas rolle som "Central Business District" (CBD) og vekstmotor for Osloregionen fremheves gjerne av aktører som trekker på den entreprenørpolitiske diskursen. For eksempel skriver Fossen, Nyhus og Vaa Bermann fra Oslo Byaksjon i Dagbladet:

"Bjørvika er innfallsporten til både Oslo og Norge. Oslo konkurrerer med Stockholm og København når det gjelder å tiltrekke seg investeringer, bedrifter og kunnskapsarbeidere og enten vi liker det eller ikke er Bjørvika vår magnet; vårt Central Business District." (Dagbladet 30.12.06)

Her fremstilles utviklingen av Bjørvika som viktig for Oslos konkurransedyktighet fordi området skal bidra til å tiltrekke investeringer, bedrifter og kunnskapsarbeidere. I denne sammenhengen vektlegges det at næringslivsfunksjonen står sentralt i området:

"Det vil bli et finansmarked. Nå vet vi at det er DnBNOR som skal flytte alle sine kontorer dit ned, også har du KLP og Price. Det er klart at det blir et tungt finansmarked, det er penger i flyt. Og det vil vel også arkitekturen med ny, fancy, glass, dingel og dangel, gjenspeile. Med de næringslokalene og handlesentrene som vil være der, sikkert fashionbutikker i første etasjene, så blir det et sånn nytt high quality, finans, mote-sted." (Bystyrepolitikeren (Ap))

Informanten uttrykker at Bjørvika og spesielt Barcodeområdet vil bli et nytt finanssentrum i Oslo, og hvordan tidsriktig arkitektur og design anses som viktige ingredienser i en slik sammenheng (Dovey 2005). Byrådspolitikeren (H) vektlegger i tillegg at kulturinstitusjoner spiller en viktig rolle for å tiltrekke seg turister og andre besøkende:

"Du ser jo allerede nå hvilken interesse turistene har for operaen, så operaen vil fortsatt være en viktig motor der. Men hvis vi nå får Munch, særlig da, ned dit, som bare forsterker det, og når du for det tredje får Barcode. Jeg tror den bebyggelsen blir så kul. Jeg tror for eksempel at det Snøhettabygget [i Barcoderekken] og flere andre bortover kommer til å vekke oppsikt internasjonalt. Det tror jeg vil bety masse, og også sånn rent næringslivsmessig. Det er jo stor interesse, foreløpig mest fra norsk næringsliv, men jeg tror også at det vil bli mye konkurranse fra internasjonalt næringsliv om å etablere seg i Bjørvika. Alt dette er med på å dra interesse til Oslo, og vi må prøve å være flinke til å markedsføre det, ikke bare holde på med denne marka og fjorden hele tiden, eller fjorden er jo definitivt en del av det da, men Oslo er også en tøff, urban by med de grønne og blå kvalitetene, med en spennende og flott sjøside og så videre. Jeg tror dette kan dra både turisme og næringsvirksomhet til Oslo." (Byrådspolitikeren (H))

I dette sitatet fremstilles Bjørvika som en fremtidig vekstmotor for Oslo. Området skal tiltrekke seg både næringsvirksomhet og turister. Kultur og tidsriktig arkitektur skal bidra til å skape det riktige bybildet for å tiltrekke seg mennesker og investeringer. I tillegg påpekes det at å markedsføre dette er viktig. Informanten antyder at det er ønskelig å markedsføre Oslo som en urban storby istedenfor å fremme et bilde der byen først og fremst forbindes med

naturlandskapet. Som Hall (1998) har påpekt kan stedsmarkedsføring forstås som forsøk på å endre forestillinger om byen for å tilpasse seg det globale markedet.

I sammenheng med Bjørvikas rolle som CBD vektlegges også lokaliseringen ved ”Norges største kollektivknutepunkt”:

”De siste årene etter at flytoget kom ser vi en gradvis utvikling av Bjørvika som et Central Business District. I tillegg til ansamlinger på Skøyen og Lysaker. Markedet blir globalt, og bedrifter i konkurranseutsatt sektor i Oslo er avhengig av utpreget kontakt med resten av verden. Derfor ser du at de plasserer seg så nær flytoget som mulig [...] Norges konkurransekraft i privat sektor er avhengig av at så mange som mulig blir plassert oppe på flytoget.” (Minerva 28.08.07)

I dette utdraget ser man hvordan det å kunne tilby lokalisering ved et effektivt og moderne transporttilbud fremstilles som en av flere avgjørende faktorer for å tiltrekke seg næringslivsaktører (Leitner og Sheppard 1998). Det påpekes også at det er nødvendig at så mange som mulig får tilgang til dette transporttilbudet. Dette underbygger et argument om å bygge tett nettopp i Bjørvika: ”[...] en fortetting vil bare være med på å gjøre byen vår mer sosial, bærekraftig og økonomisk vellykket. Oslo kommer samlet sett bedre ut av å bygge høyt og mye i Bjørvika” (Minerva 28.08.07). I et entreprenørpolitisk perspektiv er det et sentralt mål å bygge tett i Bjørvika. Dette målet legitimeres her ved hjelp av argumenter om at tetthet vil skape liv i bydelen (”sosialitet”), og dessuten at høy tetthet rundt kollektivknutepunkt gir mindre biltrafikk og fordeler for næringslivslokalisering. Dette skal videre gi økonomisk lønnsomhet for byen som helhet. I lys av markedslogikken i den entreprenørpolitiske diskursen tillegges her begrepene sosialitet, bærekraft og lønnsomhet mening.

Dominerende representasjoner i den entreprenørpolitiske diskursen

Det er først og fremst utbyggere og politikere på høyre-siden som trekker på den entreprenørpolitiske diskursen. Men også andre politikere, visse fremtredende planleggere og arkitekter, benytter dette perspektivet i sin språkpraksis. Diskursen karakteriseres av representasjoner som fremmer en mer markedsstyrt byutvikling på ulike måter. Argumentene om at den politiske sfæren utgjør et usikkerhetsmoment for utbyggere er et eksempel på dette. Det sterke forsvaret av utbyggingsavtalen er et annet. Representasjoner av Bjørvika som fremtidig finanssentrum og vekstmotor for Oslo og Norge, kjennetegner også diskursen. Det vektlegges at moderne arkitektur, design og kultur sentralt skal bidra til og endre og forbedre Oslos image og tiltrekningskraft.

I den entreprenørpolitiske diskursen er visse representasjoner av Barcode fremtredende. Det trekkes på den entreprenørpolitiske diskursen når Barcode representeres som spesialdesignede byggverk og attraktive prestisjelokaler. Representasjoner av Barcode som en "ikke-mur", som skal åpne opp mellom by og fjord står også sentralt. Når Barcode fremstilles på denne måten samsvarer byggverkene med visjonen om en åpen Fjordby. I tillegg er representasjonene av Barcode som et bidrag til bærekraftig byutvikling fremtredende. Bærekraft forstås da først og fremst som det å bygge tett rundt kollektivknutepunkter. Barcode fremstilles også som et bidrag til en levende bydel med grunnlag i at høy utbyggingstetthet skaper byliv og fordi det tilrettelegges for et variert tilbud av butikker, cafeer og kultur på bakkeplan i en flerfunksjonell bygningsstruktur.

Undersøkelse av transivititet

Når man analyserer transivititet ser man på hvordan prosesser forbindes med subjekter og objekter. For eksempel kan setninger der subjekter utelates bidra til å fremstille prosesser som uunngåelige tilstander der ingen aktører stilles til ansvar (Jørgensen og Phillips 1999). Dette kommer for eksempel til uttrykk når aktører som trekker på den entreprenørpolitiske diskursen fremstiller Barcode-utbyggingen som et ultimatum. For eksempel skriver byråd for byutvikling, Agerbak-Jensen, at hvis man ikke bygger 17 etasjers Barcodebygninger med den arealutnyttelsen som utbyggingsavtalen innebærer, blir det ingen utbygging i Bjørvika i det hele tatt:

"Alternativet hadde vært ingen utbygging, ingen parker/plasser og en Opera i ingenmannsland omgitt av store trafikale barrierer." (Aften 22.02.08a)

Denne binære fremstillingen av Barcode eller ingenting, kan bidra til å naturalisere både utbyggingsavtalen og Barcodebyggene. Barcode fremstilles som en nødvendig konsekvens av utbyggingsavtalen, og utbyggingsavtalen som en nødvendighet for at det i det hele tatt skal kunne bygges noe. På samme måte fremlegges det også et ultimatum mellom Barcode, som er høy og luftig, eller "muren" som er lav og tett (Aften 06.11.06). Det kan virke som om det ikke finnes alternative måter å gjennomføre utbyggingen i Bjørvika på enn Barcode, hvis man vil unngå en mur. Dette skjer delvis fordi subjektene ikke er til stede i representasjonene. Det kan virke som om det er prosessene selv som handler. Dette kommer til syne når Utbyggeren sier at; "Bjørvika tiltrekkes av mange yngre, dobbeltarbeidende mennesker [...]". Her tillegges Bjørvika rollen som handlende subjekt, og ikke utbyggerne selv. Sitatet, "[...] enten vi liker det eller ikke, er Bjørvika vår magnet, vårt Central Business District" (Dagbladet

30.12.06) er enda et eksempel på dette. Bjørvika fremstilles som en magnet som ”naturligvis” tiltrekker seg aktivitet. Som Fairclough (2003) påpeker er det blant annet i de språklige virkemidlene man kan se hvordan aktører gir mening til fenomener og sosiale hendelser. I denne sammenhengen hevder jeg at binære fremstillinger og utelatelse av subjekter i setningskonstruksjoner, i sin effekt kan bidra til å depolitisere og naturalisere entreprenørpolitiske byutviklingsstrategier. Det er ikke dermed sagt at denne effekten nødvendigvis er *intensjonen* hos tekstprodusentene.

6.2 Den privatiseringskritiske diskursen

Aktører som trekker på denne diskursen retter et kritisk blikk mot det som anses som en privatisert og markedsstyrt byutvikling. Perspektivet representerer en idé om at markedsstyrt byutvikling står i motsetning til hva som er best for samfunnet som helhet. Det hevdes at byutvikling i større grad må reguleres og styres for å kunne tjene allmenne interesser og behov. Dette begrunnes med at markedsstyrt byutvikling ofte har hensikter om kortsiktig inntjeningsbehov, og at kommersielle utbyggere ikke har langsiktige samfunnsmessige formål med byutviklingen. Det hevdes at det *bør* være et offentlig og politisk ansvar å se til at byutvikling kommer allmennheten til gode. Aktører som trekker på denne diskursen er opptatt av å avdekke hvilke aktører og interesser som *egentlig* styrer byutviklingen i Bjørvika.

Aktørers rolle i byutviklingen i Bjørvika

”Det bygges alt for mye og ser ut til å bli sørgelig lite åpent og grønt, sier Willoch, som mener det er et paradoks at dette skjer til tross for at nesten samtlige tomter er eid av det offentlige. Tomtene tilhører jo folket. Da burde de også være brukt til folkets beste. Ikke ut fra behovet for maksimale inntekter og utnyttelse.” (Aften 15.12.05)

Det som er ”til folkets beste” fremstilles her som det motsatte av formålet om maksimale inntekter og utnyttelse. Det påpekes også at situasjonen i Bjørvika er et paradoks fordi tomtene er offentlig eid. ”Det er et paradoks at det er statlige og kommunalt eide eiendomsselskaper som planlegger høyblokkene. Det er ikke private aksjonærer som presser på for størst mulig utnyttelsesgrad av tomtene” (Aften 10.11.06). Som vist i kapitel 2 er det jo slik at det offentlige eier majoriteten av eiendomsselskapene i Bjørvika (se figur 2). Men det som er karakteristisk for disse offentlig eide selskapene er at de opptrer etter en logikk som gjerne forbindes med private foretak:

”Vi er et AS, og vi har en statlig eier. Hvis du sammenligner med et annet eiendomsselskap som har en privat eiersfære, så har vi en offentlig, men formålene våre er de samme. Vi er etablert gjennom et aksjeselskap for å gjøre foretningmessig virksomhet med et krav til avkastning. Vi har en offentlig eierstruktur, men vi er tuftet på kommersielle leveranser foretningmessig.” (Utbyggeren)

Dette sitatet belyser et tilfelle hvor det offentlige har opprettet et eiendomsselskap som drives etter markedsmessige prinsipper. Aktørene som trekker på den privatiseringskritiske diskursen kritiserer hovedsakelig det at offentlige selskaper opptrer som private aktører, ikke private *aktørers* innflytelse i byutviklingen som sådan. Det hevdes at det offentlige svikter sin samfunnsansvarlige rolle ved å tillate at de offentlige underselskapene baserer seg på kommersielle prinsipper. Det er betegnende at disse selskapene fremstilles som ”verre” enn private selskaper fordi de opptrer under ”falskt flagg”:

”Man har jo disse selskapene som har blitt sånne halvstatlige, private, ikke-private; ROM Eiendom og alle disse her. De er jo mer kommersielle og kapitalistiske enn det rå kapitalister noen gang har vært, for de kan samtidig påberope seg å være en del av etablissementet, en del av samfunnet.” (Representanten for Allgrønn).

”Litt av dilemmaet i Bjørvika er at det på sett og vis er offentlig-privat samarbeid, men alle de private aktørene strengt tatt er offentlige. Så det offentlige firmaet, som blir målt på at de faktisk fungerer på rent bedriftsøkonomisk inntjeningsbasis, kan nok til tider gå mer offensivt ut enn private utviklere nettopp på grunn av at de har det offentliges legitimitet i ryggen.” (Representanten for Byantikvaren)

”Det du har sett er jo at byutvikling har blitt delegert til disse halvoffentlige aksjeselskapene. Og det de gjør er jo at de i praksis har målsettinger som private selskaper, men de bruker sin offentlige status for å oppnå godkjenning for prosjekter som private ofte ikke kunne drømme om å få godkjent. Altså, de skjuler seg bak det å være offentlige. De påberoper seg offentlige interesser for å få bygd mye høyere og tettere enn private ville få til. Så det er veldig alvorlig [...] Man må anse disse selskapene som private aktører som kan tillate seg å være frekkere enn andre private aktører fordi de pynter seg med offentlige fjær.” (Representanten for Byens Fornøyelse)

Disse sitatene belyser at det finnes en bevisst eller ubevisst begrepsforvirring i forhold til betegnelsen av utbyggingsselskapenes. Selskapene kalles både halvstatlige, private, offentlig-private og offentlige. Som Utbyggeren påpeker *er* disse selskapene offentlige eid. Det kan derfor synes som om begrepet ”offentlig”, for flere aktører, har visse konnotasjoner som ikke passer overens med måten disse selskapene opptrer på. Disse konnotasjonene kan kanskje henge sammen med en forståelse av det offentlige som ”government”. Government forstås da som sterk statlig styring og regulering, der det også finnes klarere skillelinjer mellom hva som er privat og hva som er offentlig (Fimreite og Aars 2005). I denne forståelsen opptrer ikke det offentlige ut ifra markedslogiske prinsipper, men heller i tråd med den sosialdemokratiske

samfunnsmodellen der sosial utjevning og en aktiv velferdsstat står sentralt. Det oppfattes derfor som et ”narrespill” når selskaper som opptrer etter markedslogikk kaller seg offentlige. Når det hevdes at disse selskapene skaffer seg legitimitet ved å kalle seg offentlige, ligger det altså implisitt at begrepet ”offentlig” har en viss betydning. På denne måten utfordrer de offentlige eide selskaperes ”foretningsmodell” en relativt etablert forståelse, i denne konteksten, av hva det offentlige *er*. Det kritiske i perspektivet kan forstås som et normativt uttrykk for at markedslogiske prinsipper ikke *bør* blandes inn i offentlig styring. Det antydes dermed en skepsis mot governance fordi denne styringsformen tilrettelegger for interorganisering av private og offentlige mekanismer og sektorer. Aktører som trekker på denne diskursen retter dermed hovedsakelig kritikk mot at byen og dens offentlige instanser opptrer ut ifra en privat logikk, der formålet er å skape økonomisk vekst.

Aktører som trekker på denne diskursen fremstiller ofte premissene i utbyggingsavtalen som et hinder for en god byutvikling i Bjørvika. Dette kommer blant annet frem i en avisartikkel skrevet av Jannicke Hovland, daværende president i Norske arkitekters landsforbund:

”Det andre som illustreres, er hvordan en utbyggingsavtale kan risikere å binde opp forhold som bør og skal kunne diskuteres av offentligheten. I Barcode-prosjektet er arealvolumet nedfelt i en utbyggingsavtale mellom Oslo kommune og utbyggerne. Forslaget til ny reguleringsplan følger opp avtalen, og resultatet er høye tårn som har skapt stor debatt. Dersom utbyggingsavtalen hindrer at det stilles spørsmål ved tårnenes høyde, er dette svært uheldig i forhold til normale demokratiske prosedyrer innenfor fysisk planlegging. Det er ikke umulig å senke tårnene, men da må kommunen være villig til å kompensere for reduksjonen i arealvolumet. [...] Skal dette endres, må det være en politisk vilje til å instruere de offentlig eide virksomhetene slik at andre hensyn enn kommersielle får større vekt i byutvikling.”
(Dagens Næringsliv 02.01.07)

Her påpekes det at utbyggingsavtalen har bidratt til å ”binde opp forhold” i byutviklingsprosessen fordi kommunen har forpliktet seg ovenfor utbyggerne til å tillate et visst antall kvadratmeter. Det er betegnende for aktører som trekker på denne diskursen at det først og fremst rettes kritikk mot utnyttelsesgraden i området, og ikke Barcode som byggeprinsipp. Det hevdes på denne måten at utbyggingsavtalen og utbyggernes krav til utbygde kvadratmeter har blitt styrende for bebyggelsens massivitet. Dette påpekes av Kristin Jarmund, daværende leder i Rådet for byarkitektur i en uttalelse til Aften:

”Gitt en så høy utnyttelse som det legges opp til i Bjørvika, er Barcode isolert sett en interessant løsning. Saken er imidlertid at utnyttelsen rett og slett er for høy i forhold til Oslos målestokk og skala, sier Jarmund, som ikke tror Laes forsøk på å plassere kvadratmeterne annerledes vil bli mer vellykket. – Vi har allerede hatt en arkitektkonkurranse der vi så veldig tett karrèbebyggelse på opptil 12 etasjer. Dette vil ta enda mer av sikten og være like uforenelig med Oslos karakter som Barcode.

Jarmunds klare råd til politikerne er å reforhandle avtalene som er inngått og bygge mindre.” (Aften 04.01.07)

I dette sitatet belyses det hvordan kritikken først og fremst rettes mot utnyttelsesgraden, uavhengig av hvilken form bebyggelsen får. Her oppfordres politikerne til å reforhandle utbyggingsavtalen. Utbyggingsavtalen fremstilles andre steder som en ”selvpåført tvangstrøye” som politikerne ikke makter å riste av seg:

”Ved at byens myndigheter gikk inn på en pakkelsøning med utbyggerne hvor disse skulle stå for mye av utgiftene til infrastrukturen mot at de til gjengjeld fikk garantert at de skulle få bygge så og så mange tusen kvadratmeter, så låste man seg på en måte fast i noe som både juridisk og økonomisk er blitt en virkelig hodepine. Og jeg tror at det er mange i rådhuset som gremmer seg over at man har gått inn i noe som det nesten er umulig å komme ut av, uten veldig store konsekvenser.” (Representanten for Grønland Beboerforening)

Her representeres utbyggingsavtalen som noe som har bidratt til å gi utbyggerne kontroll i byutviklingen. Dette er i tråd med Doveys (2005) påstand om at det gjerne er behovet for finansiering av utviklingsprosjekter som gjør at myndighetene gir fra seg noe av denne kontrollen. Bystyrepolitikeren (Ap) påpeker også dette:

”Det har vi jo sett her i Bjørvika, at det å forlove seg med antall kvadratmeter, mange mange år før man i det hele tatt begynner å tenke på hva slags bygg man skal ha der, det er kanskje ikke det smarteste. Da må man i hvert fall sørge for at man som offentlig instans har en viss fleksibilitet i avtaleverket, sånn at man har noe handlingsrom når man tar de ulike byutviklingsskrittene på de ulike tomtene. Vi ble liksom slått i hodet med den avtalen på Barcode, ikke sant; ”dere må ikke gjøre for store endringer her, for da ryker hele Bjørvikaavtalen”. Vi som offentlige instanser og folkevalgte må ikke sette oss i en sånn situasjon at vi ikke føler at vi kan ha handlingsrom.”

I dette sitatet påpekes det at avtalen har låst situasjonen i et tilfelle der politikerne kanskje skulle ønske å ha mer handlingsrom i forhold til utbyggingsvolumet. Det antydes forøvrig at hvis avtalen hadde vært inngått på andre premisser, kunne den ha bidratt på en mer positiv måte i byutviklingen. Her underbygges likevel argumentet om at utbyggingsavtaler kan føre til at byens offentlige myndigheter mister kontroll over byutviklingen (Dovey 2005). Kanskje underbygges også Harveys (1989a) påstand om at byens politikere presses til å gi fra seg denne kontrollen, altså at bypolitikken har blitt mindre autonom. Det påpekes imidlertid i sitatet ovenfor og i andre tekster at det langt på vei er opp til politikerne å unngå denne og lignende situasjoner. Arkitekt Robert Lorange hevdet for eksempel en god stund i forkant av Barcodevedtaket i 2008 at myndighetene fortsatt hadde mulighet til å minske utbyggingsvolumet:

”Forventede utbyggingsforutsetninger kan reguleres ved bruk av statlige midler. Oslo kommune kan dempe forventningspresset. Jeg tror også at dette kan styres uten at private investorer taper penger. Men det er kanskje slik at denne utviklingen er ønsket av dagens politiske ledelse, eller at man mener det er for sent å gripe inn og snu utviklingen?” (Aftenposten 15.11.06)

Lorange påpeker her at myndighetene har en mulighet til å ta tilbake noe av kontrollen ved å gå inn med midler. Han setter også indirekte spørsmålstegn til om utviklingen faktisk er en ”tvangstrøye”, eller en villet politikk. Denne tematikken kan knyttes til spørsmålet om *i hvilken grad* entreprenørpolitiske byutviklingsstrategier presses frem i byer som følge av mer strukturell interurban konkurranse (Harvey 1989a), og i hvilken grad byens politiske ledelse faktisk bidrar i tilretteleggingen for denne utviklingen gjennom en valgt bypolitikk (Keating 2001). I Lorange’s innlegg antydes det at utviklingen kanskje er ønsket av den borgelige politiske ledelsen. Denne problematikken belyser noen av konsekvensene, som Keating (2001) påpeker, ved å forstå politisk praksis som direkte utfall av mer strukturelle endringer i det politiske-økonomiske systemet. I sammenheng med utbyggingsavtalen diskutert her, kan det hevdes at en slik årsaksforklaring bygger opp under et naturalisert bilde av avtalen som en ”tvangstrøye”, fremfor et resultat av en villet politikk. Det er imidlertid betegnende for aktører som trekker på den privatiseringskritiske diskursen å kalle på politisk ansvar og vilje til å snu utviklingen. Det fremheves at det offentlige i større grad burde ha benyttet utbyggingsavtalen som et strategisk grep i byutviklingen:

”Det er ikke bare i Oslo man bygger om de tradisjonelle havneområdene. Omleggingen preger byer som Hamburg, Helsingfors, Vancouver og Gøteborg. Oslo står derimot alene om en strategi som styrker eiendomsutvikling fremfor byutvikling: Her selges tomtene til høystbydende. Andre steder benyttes anledningen til å stille krav til kjøperne [...] Oslopolitikernes himmelhøye visjoner for Fjordbyen står ikke i forhold til deres spinkle virkemidler. Dersom Fjordbyen skal komme byen til gode, må salgsprosessene endres.” (Aften 16.10.07b)

I dette sitatet kritiserer Aftenpostens byutviklingskommentator, Lotte Sandberg, utbyggingsavtalen for å ikke stille strenge nok krav til utbyggerne, og dermed miste sitt potensial som et betydningsfullt grep i byutvikling. Sandercock (2006) viser i sin studie av Vancouver hvordan utbedring og standardisering av utbyggingsavtaleverk har vært en årsaksgivende faktor for at byutviklingen der regnes som vellykket.

Dominerende representasjoner i den privatiseringskritiske diskursen

Aktørene som trekker på denne diskursen i sin språklige praksis er ofte representanter for sivilsamfunnet, både befolkning og organisasjonsmedlemmer, en del arkitekter og dessuten

politikere og andre offentlige aktører, som befinner seg i midten eller til venstre på den politiske skalaen. Diskursen karakteriseres først og fremst ved kritikk av at offentlige selskaper opptrer etter markedslogiske prinsipper. I denne sammenheng utfordres en etablert forståelse av hva det offentliges rolle er. Det hevdes at entreprenørpolitiske strategier ikke tjener allmennhetens interesser eller bidrar til sosial utjevning. Utbyggingsavtalen for Bjørvika representeres som et eksempel på at kontroll i byutviklingen i økt grad overføres til utbyggere, og videre at den hindrer byplanmessig kvalitet fordi profittankegang og arealkrav blir styrende for Barcodebygningenes funksjon og utseende.

I lys av den privatiseringskritiske diskursen representeres Barcode for eksempel som en; ”grunneierdiktaturets Berlinmur” (Dagbladet 09.10.06). Denne representasjonen kan forstås som en kritikk av markedsstyrt byutvikling. Det hevdes at denne type byutvikling hindrer visjonen om en åpen Fjordby der innbyggernes behov står i fokus. Barcode representeres også som en trussel mot målet om en levende bydel fordi boligandelen er for lav, og fordi det offentlige ikke i stor nok grad regulerer for en variert befolkningssammensetning i bebyggelsen. Barcode representeres ofte som høyhus av aktører som trekker på denne diskursen. På denne måten knyttes Barcode opp mot den betente høyhusdebatten i Oslo. Men høyhus representeres ikke som noe negativt i seg selv, det er den høye utnyttelsen, uansett form, det argumenteres mot. Det at Barcode artikuleres sammen med høyhusbegrepet i denne diskursen viser hvordan aktører i debatten velger å trekke på andre diskurser enn den de kanskje først og fremst argumenterer innenfor.

Undersøkelse av transitivitet

Analyseverktøyet transitivitet kan også benyttes i sammenheng med den privatiseringskritiske diskursen. Mens aktører som trekker på den entreprenørpolitiske diskursen sjeldnere fokuserer på relasjonen mellom subjekt og prosess, er aktører som trekker på den privatiseringskritiske diskursen opptatt av å avdekke hvilke aktører som styrer utviklingen i Bjørvika. Derfor knyttes prosesser ofte til subjekter og ansvarlige aktører. Det er karakteristisk at det er *det offentlige og politikerne* som ansvarliggjøres. Det vektlegges stadig vekk at det er det offentlige som har inngått utbyggingsavtalen med eiendomsaktørene. Det fremheves at disse eiendomsselskapene har offentlige eiere, dessuten at all grunn i Bjørvika i utgangspunktet er offentlig eid og derfor burde ivaretas på en bedre måte. Dermed knyttes det offentlige som et ansvarlig subjekt til byutviklingsprosessen:

”Mye av grunnen eies allerede av staten, kommunen eller havnevesenet, slik at man med politiske grep kan få ned grunnkostnadene.” (Aftenposten 15.11.06)

Her unngås det å fremstille utbyggingsprosessen på en passiv måte ved å aktivisere den politiske sfæren. Situasjonen fremstilles ikke som et naturfenomen eller noe uunngåelig. Det kan forøvrig bemerkes at det nesten utelukkende er politikerne og det offentlige som innehar de ansvarlige subjektposisjonene i setningskonstruksjonene. Det er sjeldnere at det kalles på ansvar fra eiendomsaktører og utbyggere, selv om disse jo i denne saken ”tilhører” det offentlige. Dette viser kanskje hvordan det *tas for gitt* at eiendomsaktører og utbyggere ”tenker profit”, og ikke først og fremst ivaretar mer generelle samfunnsinteresser. Likevel bidrar det språklige virkemidlet diskutert her til å politisere byutviklingsstrategiene som benyttes. Det belyses på hvilke måter byutviklingen ikke er en ”nødvendige” prosess, men derimot også avhenger av politiske valg.

6.3 Bydelsdiskursen

”De som bor i et lokalmiljø har jo veldig ofte innsikt i mange av de problemene som rører seg her. Og så kan man si at; ”Ja, men dette er jo ikke noen lokalsak, det er jo nettopp hele byens utvikling, og da kan man ikke sitte og dille med lokalsaker.” Men det er jo sånn at det både finnes et lokalperspektiv og et mer overordnet eller bredere perspektiv på ting.” (Representanten for Grønland Beboerforening)

Ifølge Skogheim og Røe (2003) kan diskursive forskjeller ses i lys av forholdet mellom systemverden og livsverden. Dette skillet kan forstås som en distinksjon mellom en betraktning utenfra og en betraktning innenfra. Habermas beskriver livsverden som et før-kritisk og før-refleksivt grunnlag for meningsdannelse, der kulturell, sosial og personlig tradisjon reproduseres (Fauske 1999). Livsverden handler altså om menneskers hverdagslige liv og personlige erfaringer. Dette kan ses i motsetning til systemverden der faglige begreper og systematiske fremstillinger står sentralt (Røe og Skogheim 2003). Systemverden kan forstås som et perspektiv der samfunnet er satt i et abstrakt system, mens livsverden gir grunnlag for et mer personlig og ”ikke-teoretisk” perspektiv. Bydelsdiskursen forstås her som et slags livsverdenperspektiv. Faglige begreper og systematiske fremstillinger benyttes også av aktører som trekker på denne diskursen, men den analyseres her som et perspektiv som i større grad preges av personlige erfaringer og representasjoner. Bydelsdiskursen representeres først og fremst ved ”lokale stemmer” der fokuset på å ivareta verdier i lokalmiljøet står sterkt.

Bydelsdiskursen og den symbolske muren

Det er betegnende for aktører som trekker på denne diskursen å påpeke at planleggingsprosessen i Bjørvika har vært lite tilgjengelig for lokalbefolkningen. Det hevdes at mangel på illustrasjoner og tegninger har resultert i at folk alt for sent har fått forståelse av

hvordan den nye bydelen vil komme til å se ut. Dette forklarer Representanten for Grønland Beboerforening slik:

”Det er veldig mange store prosjekter, som for eksempel Bjørvika, som begynner med litt abstrakte planer en gang i tiden, og så er det noen dokumenter som vandrer litt mellom forskjellige utbyggere, planleggere og forskjellige kommunale etater. Det er ofte veldig vanskelig å danne seg et bilde av hvordan ting blir før man faktisk ser det. Derfor har jo noe av kritikken fra oss i Beboerforeningen og andre gått ut på at er viktig å lage ordentlige modeller som gjør at folk kan ha en mulighet til å visualisere hva det egentlig er som kommer til å skje. Det sies jo at dette er det største byutviklingsgrepet siden Christian IV flytta det nedbrente Oslo over Bjørvika. Hvis det virkelig er tilfelle så burde jo det første man ser når man kom inn hos PBE være en ordentlig modell over Bjørvika som alle mennesker kan gå og se på.”

Dette utsagnet kan forstås som en kritikk av at planleggingsprosessen ikke i stor nok grad har vært lokalt forankret. Det vises imidlertid også at det finnes et lokalt engasjement for hva som skjer i Bjørvika. Bydelspolitikeren (SV) påpeker at Bydel Gamle Oslo har vært engasjert i Bjørvika siden før debatten om operalokaliseringen:

”Det var jo her initiativet til at operaen skulle komme i Bjørvika startet, og engasjementet. Det var jo de som satt i bydelsutvalget den gangen som var veldig aktive. Det var veldig aktiv jobbing for å få utvikling i Bjørvikaområdet og for å få åpnet området mot sjøen. Det var jo visjonen som på en måte var viktig for oss da.”

Bydelspolitikeren (Ap) hevder imidlertid at bydelsengasjementet i etterkant av operadebatten ble ekskludert fra planleggingsprosessen:

”Det var vi som fikk operaen til Bjørvika! Altså, uten oss så hadde det ikke blitt noen byutvikling i Bjørvika, i alle fall hadde det tatt ti-femten år ekstra. Det var vi i Bydel Gamle Oslo som fikk i gang og kom med forslag og drev fram ideen og fikk flertall for ideen. Men etter operavedtaket så ble vi bare skjøvet til side. Da overtok på en måte kapitalen, eller kulturkreftene fra vestkanten og stengte oss ute. Det er rett og slett den subjektive opplevelsen jeg har av det som skjedde.” (Bydelspolitikeren (Ap))

Hovedargumentet her går ut på at det lokale engasjementet ikke har blitt hørt. Innbakt i teksten ligger det også en konstruksjon av østkantidentitet. Denne østkantidentiteten konstrueres på en relasjonell måte, som en motsetning til ”de andre”, nemlig vestkanten. Det hevdes forøvrig at bydelens innspill til stadighet blir oversett og overkjørt i møte med de sentrale kommunepolitikere og PBE. Dette gjelder blant annet at høringsuttalelsene i Barcode-saken ikke ble tatt hensyn til (Aften 28.09.07), og at forslagene fra charetten som Bydel Gamle Oslo arrangerte vinteren 2008 ikke ble vurdert (Representanten for Grønland Beboerforening). Aktørene som trekker på bydelsdiskursen fremhever også, som jeg videre

skal se nærmere på, at denne prosessuelle utestengelsen gjenspeiler seg i Bjørvikaplanens fysiske utforming.

Bjørvikas rolle i bydelsdiskursen

Det er et fellestrekk for aktører som trekker på bydelsdiskursen at Bjørvika i utgangspunktet anses som et område som til en viss grad "tilhører" bydelene bak og Oslo øst. Bjørvika ligger i gammelt "østkanteritorium", og det påpekes at da byutviklingen i Bjørvika ble initiert, ble dette oppfattet som noe som skulle gi et løft til befolkningen i øst. Mens nå har denne muligheten blitt "røvet" fra dem. Bjørvika blir ikke engang østkant, det blir en del av vestkanten:

"Altså, det som bygges der nå kommer ikke til å bli en veldig organisk del av østkanten for å si det sånn. Det blir jo egentlig en slags snipp av vestkanten inn i gammelt østkanteritorium. Både ut ifra det som skal bygges og de aktivitetene som skal være der, og de menneskene som vil få råd til å kjøpe de leilighetene, så kommer det mer til å bli mer et Aker Brygge/Tjuvholmen prosjekt, mer enn noe som østkanten egentlig vil profitte på." (Representanten for Grønland Beboerforening)

Her hevdes det at måten Bjørvika utvikles på gjør at området ikke vil bli en del av østkanten. Det fremheves i dette sitatet og i andre tekster at utviklingen antagelig vil resultere i en "mismatch" mellom arbeids- og boligmuligheter i den nye bydelen, og østkantbefolkningen i de omkringliggende områdene. "Hvis du tar i betraktning befolkningen her i bydelen, så vil vel ikke den næringsvirksomheten som skal foregå der nede finne sitt største nedslagsfelt av arbeidstagere her" (Bydelspolitikeren (SV)). Her antydes påstanden om at store byutviklingsprosjekter kjennetegnes ved frakobling fra den lokale konteksten, slik Bergsli (2005) hevder. Det påpekes forøvrig at en rekke andre faktorer også bidrar til å stenge de østenforliggende bydelene ute. Her nevnes for eksempel selve sporområdet på Oslo S. Bydel Gamle Oslo foreslår at dette på sikt bør legges under bakken. Bydelen ønsker også "blågrønne" åpninger langs Akerselva, Hovinbekken og Alnaelva, som fortsetter helt ned i Bjørvika, og som vil knytte området sammen: "Hvis vi oppnår det, så oppnår vi på en måte det vi aller mest har ønsket, nemlig en god og naturlig tilknytning til fjorden", sier Bydelspolitikeren (Ap). I tillegg fremheves det at gateløpene i Bjørvika ikke forholder seg til gateløpene på Grønland:

"Altså, det mest provoserende ved reguleringsplanen, det er at de ikke brydde seg om gateløpene på Grønland når de tegnet inn gateløpene i Bjørvika, sånn at de bommer på hverandre. De gateløpene som kommer fra Bjørvika bommer på gateløpene på Grønland, og det gjør at vi mister den visuelle kontakten som vi kunne hatt, ikke akkurat helt ned til fjorden, men i alle fall helt ned mot horisonten. For meg er det det

sterkeste symbolet på at dette er en mur mot østkanten. Altså, det var helt unødvendig, og jeg oppfatter det nesten som en provokasjon som er begått av planmyndighetene mot bydelen vår.” (Bydelspolitikeren (Ap))

I dette kapitlet belyses det at flere faktorer fremstilles som stengsler mellom bydelene bak og fjorden, både prosessuelt og i fysisk utforming. Det kan se ut som om Barcode representerer selve hovedsymbolet på denne utestengelsen, i tillegg til den visuelle barrieren det hevdes at den vil skape.

Dominerende representasjoner i bydelsdiskursen

Aktører som trekker på dette perspektivet er først og fremst lokalbefolkning, lokalpolitikere og representanter for ulike organisasjoner. Perspektivet dreier seg hovedsaklig om å ivareta lokale verdier. Å forbedre lokalbefolkningens medvirkning og innflytelse i planleggingsprosesser er et sentralt mål. Representasjonen av Barcode som en mur står sentralt i diskursen. Barcode fremstilles som en motsetning til visjonen om en åpen Fjordby, fordi muren vil føre til at bydelen bak ikke får tilgang til fjorden. Barcode beskrives ofte som høyhus, der høyhus først og fremst gis mening som visuell barriere med negative effekter på omkringliggende områders sol- og utsiktsforhold. Dette går ut over innbyggernes tilgang til lys, luft og utsikt. Barcode fremstilles som det motsatte av bærekraftig byutvikling fordi det anses at byggene vil bidra til misstrivsel og forverret livskvalitet. I bydelsdiskursen gis dermed ikke bærekraft-begrepet først og fremst mening som høy tetthet, slik som i den entreprenørpolitiske diskursen. Høy tetthet representeres derimot som noe som kan true bærekraft ved å hindre gode bomiljøer for innbyggerne.

Undersøkelse av modalitet

Modalitet handler om forfatterens tilslutning til en tekst, og kan fortelle noe om de sosiale relasjonene som konstrueres i diskursen (Jørgensen og Phillips 1999). Bydelsdiskursen preges av utsagn som etter min mening viser sterk personlig tilslutning til det som uttales:

”Jeg husker hvilken glede som spredde seg den gang Oslos politikere lanserte begrepet Fjordbyen [...] Vi så for oss kontakten, utsikten om friområdene som skulle komme når containerstablene forsvant.” (Aften 10.11.06, mine uthevinger)

”Bydelsutvalget [Bydel Gamle Oslo] har ikke motsatt seg formen på høyhusene [Barcode], men har uttalt at hele reguleringsplanen gjør at den nye bydelen blir en barriere mot byen bak. Mange av våre forslag ville faktisk gitt mer bebyggelse, men samtidig gjort den nye bydelen til en forlengelse av bydelen som vi er lokalpolitikere for.” (Aftenposten 10.01.08b, mine uthevinger)

Uthevingene i disse tekstene fremhever bruken av personlig pronomen. Dette viser hvordan det konstrueres en sosial "vi-identitet" i denne diskursen. Dette "viet" henviser til alle som kan identifisere seg med befolkningen i bydelene bak Bjørvika. Viet kan også bidra til å bygge opp under en gruppeidentitet der østkantbefolkningen konstrueres i motsetning til "de andre": vestkantbefolkningen. Samtidig konstrueres det en sosial relasjon der menneskene i de østlige bydelene fremstilles som *offer* for utbyggingen og de rådende ideene i kommunen sentralt. Bruken av personlig pronomen bidrar hovedsakelig til å "personifisere" tekster, og iverksetter og synliggjør bydelsdiskursen.

6.4 Den historiserende diskursen

Aktører som trekker på denne diskursen retter først og fremst oppmerksomhet mot byens fysiske utforming. Den historiserende diskursen kjennetegnes ved et perspektiv på byutvikling der historie og tradisjoner står sentralt. Begreper som bevaring, tilpasning og harmoni har gjerne positive konnotasjoner i dette perspektivet. Ley (2003) påpeker at et perspektiv med overdrevent fokus på nåtidens betydning kan kalles kronosentrisk. I et kronosentrisk perspektiv kan historie og tradisjoner komme i skyggen av "det nye". Ifølge Ley er det først og fremst modernismens ideer som forbindes med en kronosentrisk tankegang der fortiden undervurderes. Det historiserende perspektivet kan derfor i visse sammenhenger forstås som modernismekritikk og et uttrykk for en slags postmoderne tankegang. For eksempel er noen av aktørene som trekker på denne diskursen inspirert av byplanbevegelsen New Urbansim som ofte karakteriseres som "postmoderne urbanisme". Men det som her anses som felles for aktører som trekker på den historiserende diskursen er argumentasjon om at ny bebyggelse i større grad bør tilpasses det eksisterende bylandskapet. Det hevdes at byutviklingen i Bjørvika tar for lite hensyn til dette. Denne argumentasjonen kan i større eller mindre grad preges av modernismekritikk, og i større eller mindre grad være inspirert av New Urbanisms ideer.

Bebyggelse og tilpasning i den historiserende diskursen

Aktører som trekker på denne diskursen fremhever gjerne Oslo og Bjørvikas historiske kvaliteter. Det vektlegges at byutviklingen i Bjørvika i større grad bør forholde seg til disse. Dette gjelder både "teppelandskapet", Oslos naturlige topografi, områdets egen historie og omkringliggende områder. Representanten for Byantikvaren sier for eksempel:

"Reguleringsplanen for Bjørvika favner den historiske byvika som hele Oslo i utgangspunktet handlet om, som strandsted og som handelsknutepunkt i overgangen mellom land og fjord. Med den første byen på østsida av fjordbotna og den neste byen, Christian IVs by, på vestsiden med Akershus festning. Det er jo denne byvika

og som hele Oslo har dreid seg rundt og hatt som arnested og fokuspunkt hele sin tusenårige historie. Så det å etablere nye elementer inn i det, mente byantikvaren da burde ta hensyn til det historiske landskapet og til den skalaen som lå i de historiske strukturene i det landskapet. Det innebærte at byantikvaren var kritisk til en del av de høydene som ble foreslått i planen, og det at man sperret relativt mange kontaktlinjer mellom de ulike tyngdepunktene i det her historiske landskapet.”

Her fremstilles Bjørvika som et historisk viktig område og som en del av en helhetlig bymessig struktur. Det fremheves særlig at byutviklingen i Bjørvika bør tilpasses den lave teppebyens skala. Aktører som trekker på denne diskursen er derfor stort sett negativt innstilt til høyhus i Oslo. Flere fremhever at det ikke rettes kritikk mot Barcode på et stilmessig plan, men at kritikken retter seg mot høyden på husene:

”I seg selv er vi positive til at man ønsker å profilere Oslo gjennom å tiltrekke seg internasjonale arkitekter og få til moderne og høyverdig arkitektur som vekker oppsikt i utlandet. Men vi er ikke nødvendigvis glad i at man må bygge den i en annen skala. Altså, for å si det sånn, må man bygge over tolv etasjer for å få moderne arkitektur så lurer jeg på om det er begrepet moderne arkitektur det er noe feil med. Det går an å få høyverdig arkitektur i en mindre skala.” (Representanten for Byantikvaren)

I dette sitatet er det først og fremst argumentasjon om tilpasning til byens skala, og ikke *stiltilpasning* til den eksisterende bebyggelse, som står sentralt. Andre aktører retter et kritisk blikk mot byutviklingens stilmessige uttrykk, der ”spektakulær”, ”spennende” og ”nyskapende” arkitektur har negative konnotasjoner. Per Inge Kjelling skriver i et debattinnlegg:

”Helt frem til omkring 1930 hadde Oslos økonomiske og politiske elite sørget for å utvikle hovedstaden til en vakker og sjarmerende europeisk storby. Men fra og med rasingen av Pipervika, viser byens politikere stadig oftere sviktende dømmekraft, både når det gjelder estetikk og ansvaret for den enorme kulturskatt som bykjernen representerer. Jeg sikter da både til selve bebyggelsen og det fine arkitektoniske samspill med en enestående naturomgivelse [...] Nå skriker politikerne etter noe ”spennende” igjen. Ikke før har man gledet storkonsernene med en glitrende kontorblokk-rekke i Bjørvika, så fabler man ellevilt om å forsyne Barcode med noe enda mer ”spennende”: Et enda høyere høyhus, i samme gammelmodig-moderne stil som resten av komplekset.” (Aften 28.01.08b)

I dette sitatet argumenteres det for manglende tilpasning både til byens skala og eksisterende bebyggelses stil. Sitatet kan intertekstuellet forstås som et uttrykk for både byplan- og arkitekturmessig modernismekritikk. Dette fordi 1930 av mange regnes som et årstall som representerer funksjonalistisk arkitekturs ”inntog” i Oslo, og her fremstilles byutviklingen etter dette som negativ. Ved å referere til rivingen av bebyggelsen i Pipervika der Rådhuset står i dag vekkes det konnotasjoner til en utbredt form for modernismekritikk av sanering av

gammel bebyggelse i Oslo. ”Spennende” brukes videre på en negativ måte for å betegne modernistisk arkitektur. Medlemmene av Oslo Byes Vel, arkitekt Didrik Hvoslef Eide, arkitekt Didrik Vårvik og rådgiver Krogstad uttaler til Aften 9. januar 2008 at; ”de er grundig lei av at arkitekter på død og liv skal tegne ”spektakulære” bygg, bygningsformer ingen har sett før.” De etterlyser en arkitektur som fokuserer på det alminnelige, der den folkelige oppfatningen av hva som er god og dårlig arkitektur har større aksept. Engh hevder forøvrig i et debattinnlegg at modernisme er den eneste aksepterte stilretning i arkitektlauget, og at prinsippet om tilpasning til eldre nabobebyggelse med et helhetlig preg ekskluderes:

”Alle eldre stilarter anses utdødd etter 30-tallets funks-”revolusjon”. Å tegne tradisjonelt i dag er derfor ”kopi” av fortiden, selv om nybygget er ulikt alt bygd før. Tradisjonsbaserte hus er kontrarevolusjonære fremstøt som må stanses. All ny tradisjonell arkitektur er dårlig fordi den ikke er av ”vår tid”. Kun den snart 100 år gamle modernismen er ”tidmessig.” (Aften 26.11.07)

Artikkelforfatteren hevder videre at dagens arkitektur i større grad bør preges av et demokratisk mangfold av stiler. Mangfold og toleranse beskrives her som ”modernitetens kjerneverdier”. Det at modernismen er den eneste aksepterte stilen, er derfor ikke særlig moderne, hevdes det. Dette viser at begrepet ”moderne” er et ord som vekker positive konnotasjoner. I argumentet om kravet til stilmangfold kan man forøvrig gjenkjenne en henvisning til den postmoderne skepsis til alle former for metateorier. Samtidig kan det se ut som om ”tradisjonell byggeskikk” og ”stiltilpasning” noen ganger representeres som en metateori eller den eneste riktige løsningen i seg selv.

Dominerende representasjoner i den historiserende diskursen

Aktører som trekker på dette perspektivet er blant annet representanter for sivilsamfunnet, både befolkning og organisasjonsmedlemmer, aktører som representerer ulike bevaringsinstanser, det politiske partiet Venstre og en del arkitekter. Noen av aktørene inspireres av ideer som kan knyttes opp mot byplanbevegelsen New Urbanism. Representanten for Byens Fornyelse forklarer stiftelsens byfilosofiske ståsted på denne måten:

”Dette er jo en slags eurpoeisk utgave av new urbanism. New Urbanism er jo egentlig eurpoeisk byforming oppdatert med en del nye elementer, særlig med fokus på bærekraft. Medvirkning i planleggingsprosessen er også noe som vektlegges. Dette er ting vi blant annet har lært fra USA, men Harald Hals bygde jo i new urbanism, eller europeisk urbanisme av beste merke. Han har planer som ikke er realisert, som er kjempe fine og hadde gitt en flott fortetting av Oslo. Altså, kvartalsby i områder hvor det i dag har blitt bygget tilfeldige kontorkasser og lagerbygninger.”

Den historiserende diskursen, slik den konstrueres her, kjennetegnes først og fremst ved argumentasjon om at ny byutvikling i større grad bør tilpasse seg omgivelsene, for eksempel byens helhetlige skala og/eller eksisterende bebyggelses stilmessige uttrykk. Denne diskursen favner dermed ”bredere” enn New Urbanism. En fellesnevner er forøvrig vektleggingen av Oslo og Bjørvikas historiske kvaliteter. Bildet av Bjørvika som et sårbart sted og Oslo som en vakker by i et naturlig amfi knyttes til diskursen. I lys av dette omtales Barcode ofte som høyhus, der høyhus representerer et fremmedelement som ikke passer inn omgivelsene. På dette grunnlaget fremstilles Barcode som en trussel mot Oslos identitet og karakter som ”lav teppeby”.

Undersøkelse av ironi

Fairclough (1992) fremhever ironiens intertekstuelle natur, det at ironiske uttrykk ofte kopierer andre aktørers utsagn. Tekstens funksjon kan da være å uttrykke en negativ holdning til det utsagnet det ironiseres over. Bruken av anførselstegn i tekster for å uttrykke ironi er utbredt i den historiserende diskursen:

”Enda mer ”spennende” byggeri? [...] Nå skriker politikerne etter noe ”spennende” igjen.” (Aften 28.01.08)

”de er grundig lei av at arkitekter på død og liv skal tegne ”spektakulære” bygg.” (Aften 09.01.08)

”All ny tradisjonell arkitektur er dårlig fordi den ikke er av ”vår tid”.” (Aften 26.11.07)

Ved å sette begrepene ”spennende”, ”spektakulært” og ”vår tid” i anførselstegn benyttes ironi aktivt i disse sitatene. Dette kan for det første forstås som at disse aktørene mener at arkitekturen det er snakk om tvert i mot ikke er spennende, spektakulær eller av vår tid. Som arkitekt Torp sier: ”Bjørvika-høyhusene med sine spektakulære, sære former er importert vare, fra andre verdensdeler” (Aftenposten 21.12.06). Det ironiseres her over at det benyttes begreper som spennende og spektakulært om en type arkitektur som kan oppfattes som fellesnevner for de fleste nye sjøsideprosjekter. Ironibruken kan også forstås som en intertekstuell henvisning til bruken av begrepene i sammenheng med modernistisk arkitektur. Som Engh ironisk påpeker i et sitat ovenfor: ”All ny tradisjonell arkitektur er dårlig fordi den ikke er av ”vår tid”. Kun den snart 100 år gamle modernismen er ”tidmessig” (Aften 26.11.07). Tekstforfatteren hevder at begreper som vår tid og tidmessig ofte brukes om en type arkitektur som selv er inspirert av en viss tradisjon. Det argumenteres på denne måten for at det som kalles tradisjonsbasert arkitektur også bør få status som ett uttrykk for vår tid

og ikke kategoriseres som utdatert eller gammeldags. På denne måten benytter en del aktører som trekker på den historiserende diskursen ironiske uttrykk for å gi mening til kritikken av Barcode og for å fremme en mer historiserende arkitektur.

6.5 Den kronosentriske diskursen

Aktører som trekker på dette perspektivet retter også fokuset mot byens fysiske utforming. Her står derimot ”det nye” og moderne i fokus. Her kritiseres gjerne aktører som trekker på det historiserende perspektivet for å være nostalgiske og gammeldagse, mens det argumenteres for en ny arkitektur og byutvikling av ”vår tid”. Diskursen konstrueres her som et kronosentrisk perspektiv, der det språklig tas en viss avstand fra historie og tradisjoner. På denne måten fremheves nåtiden betydning og verdi. Som Ley (2003) påpeker er dette en tankegang som gjerne forbindes med modernismens filosofiske ideer der forestillinger om progresjon og fremgang står sterkt. Men kronosentrisitet kan også gjenfinnes i postmodernismens avstandstaken til modernismen. Den kronosentriske diskursen analyseres derfor ikke først og fremst som et uttrykk for et modernistisk *eller* postmodernistisk syn på byutvikling, men heller som tankegang som kan gå på tvers av og utenom disse betegnelsene.

Bjørvika, den synlige bydelen!

”Det jeg synes jeg leser eller hører er på en måte; ”gjør noe med Bjørvika bare det ikke synes”. Men når man starter et så gigantisk byutviklingsprosjekt så vil det merkes, det vil ses både i høyde, i form, og i volum og innhold. Så Bjørvika blir synlig og Bjørvika skal være synlig.” (Utbyggeren)

Argumentet om at Bjørvika skal synes i byen kan på mange måter virke som en underdrivelse. Likevel finnes det flere eksempler der det fremheves at Bjørvika skal bli en synlig bydel. Direktør i PBE uttaler for eksempel i Aften 29. desember 2006: ”Å bygge en ny bydel vil alltid synes; hvis målet er det motsatte kan vi slutte å arbeide med Bjørvika. Vi bygger by, ikke landsby”. Prosjektleder for Bjørvikaprojektet i PBE Eivind Hartmann uttaler i tråd med dette: ”Jeg tror folk må erkjenne at Oslo må få et tett sentrum som synes både fra sjøen og amfiert rundt” (Aften 14.06.07). Disse tilsynelatende innlysende påstandene kan forstås i relasjon og motsetning til argumenter om at den nye bydelen bør passe inn i det historiske landskapet. De kan også leses som konstruksjoner av en slags storbyidentitet, i motsetning til ”den usynlige” landsbyen. Her tenderes det mot å argumentere for at Bjørvika i større grad bør representere en kontrast til det øvrige bylandskapet. Planleggeren og Byrådspolitikeren (H), sier det på denne måten:

”Bjørvika ligger jo på byfyll masser i sin helhet nesten, mellom to historiske punkter som er kjempe viktige. Så, med all respekt for middelalderbyen og renessansebyen fra så prøver planen og ta hensyn til disse. Men selve Bjørvika det er jo en helt ny historisk epoke. Så det er egentlig ingen grunn til å la verken Middelalderbyen rulle inn i Bjørvika østfra eller Kvadraturen vestfra.” (Planleggeren)

”De siste ti årenes historikk har jo egentlig bare vært trist for Bjørvika, hvor det har bare vært slum nesten. Det har vært litt havnevirksomhet, men selv havbunnen har jo vært forurenset og ingen har villet bevege seg der. Så det er jo egentlig å lage en helt ny bydel mener jeg, hvor det ikke har vært noe tidligere. Men vi skal passe veldig på, for den har historiske naboer på hver side. Den har Gamlebyen og alt det fine der med ruiner og parken og så har vi kvadraturen den andre veien. Egentlig er det en veldig fin kombinasjon av gammelt og nytt, men man konsentrerer da det nye i Bjørvika, og så har man det gamle på begge sider. Det er en fin kontrast tror jeg.” (Byrådspolitiker (H))

Selv om informantene vektlegger at Bjørvikas relasjon til de omkringliggende bydelene er viktig, påpekes det at Bjørvika skal representere noe nytt. Bjørvika skal forholde seg til den eksisterende byen som en representant for en ny historisk epoke. Det er karakteristisk for aktører som trekker på denne diskursen å fremheve at områdene rundt har historisk betydning, men at Bjørvika i seg selv er et relativt historieløst og hardført område som trenger rehabilitering. Bjørvika konstrueres nærmest som et ikke-sted. Dette kan ses i kontrast til det historiserende perspektivets beskrivelser av Bjørvika som; ”den historiske byvika som hele Oslo i utgangspunktet handlet om” (Representanten for Byantikvaren). Det å tillegge Bjørvika en relativt ”flat” eller rufsete identitet kan være med på å fremme en mer moderne og nyskapende form for utvikling. Som belyst tidligere hevder Røe, Eidheim og Schmidt (2002) at beskrivelser av Sandvika som et degradert sted bidro til å legitimere urbanisering av stedet. Utbyggeren sier noe som kan tolkes på denne måten:

”Utgangspunktet for utviklingen av Bjørvika var vel at man ønsket å transformere et ganske ugreit område bestående av en trafikk maskin og et litt sånt rufsete havneområde om til et nytt og moderne bysenter. Altså, en total byutvikling av et nedgradert område med en veldig flott beliggenhet. Og det som er spennende med Bjørvika er at man ønsker å innføre en ny arkitektur, en ny modernitet, gjøre noe annerledes enn det som er bygget i området de siste årene. Vi ønsker jo ikke som utbygger å bygge gårsdagens bygg, å bygge det som er bygget tidligere, men å gjøre noe som tilfører byen en ny verdi gjennom spennende og moderne arkitektur.”

Her belyses det hvordan spennende og moderne arkitektur representeres som et viktig ledd i det å gjøre Bjørvika annerledes. Når det er et mål at Bjørvika skal skille seg ut, er heller ikke høyhus en trussel i bybildet. Kunsthistoriker Kokkin skriver i et debattinnlegg at høyhus i Bjørvika vil bidra at Oslo; ”kan ta skrittet opp blant de store metropolene”. Han ser ingen grunn til at Oslo skal; ”fortsette å være den gode gamle Tigerstaden, der hver en krok og krik

er kjent” (Aften 08.02.08). Her ser man hvordan det gamle og kjente tillegges negativ betydning, mens høyhus representerer det ukjente og noe spennende i positiv forstand. Høyhus skal bidra til å gjøre Oslo til en moderne storby. Det fremmes på denne måten et ønske om å endre Oslos identitet gjennom å ta avstand fra det tradisjonelle.

Dominerende representasjoner i den kronosentriske diskursen

Det er først og fremst utbyggere, arkitekter, planleggere og visse politikere både på høyre- og venstresiden, som trekker på dette perspektivet i sin diskursive praksis. Perspektivet karakteriseres ved et fokus på byutvikling og arkitektur av ”vår tid”. Oslo representeres gjerne som en bråkete og kaotisk storby, mens Bjørvika fremstilles som et hardført og rufsete område som trenger oppgradering. I lys av dette representeres Barcode først og fremst som moderne og nytenkende arkitektur som skal bidra til å skape en ny by i vår tids bilde. Barcode beskrives også som noe utradisjonelt, og en helt ny måte å tenke byutvikling på. Høyhusbegrepet har stort sett har positive konnotasjoner for aktører som trekker på dette perspektivet, for eksempel som symbol på modernitet og ”tidsmessig dynamikk” som beskrevet i høyhusutredningen (PBE 2002).

Undersøkelse av karakteristisk ordbruk

Aktører som trekker på denne diskursen beskriver ofte motstandere av høyhus generelt, og Barcode spesifikt, med visse begreper:

”Mange av argumentene mot høyhus viser bare at folk er redd for forandring. Det er veldig enkelt å være mot ting [...]” (Dagbladet 14.12.06a)

”Endring er farlig for innbyggerne i Europas kanskje rikeste by. [...] I sin redsel for det ukjente klamrer de seg fast til de redskapene de kjenner; kvartalsutforming og karrèbebyggelse.” (Dagbladet 30.12.06)

”Det er nesten påfallende at kritikerne så ofte er menn rundt seksti.” (Aften 29.06.07)

Her belyses det hvordan aktører som uttrykker motstand mot høyhus og Barcode beskrives som redde for forandring, usikre og gammeldagse. Det fremsettes på denne måten en motsetning mellom de moderne, spennende, fremtidsrettede og modige menneskene på den ene siden, og de gammeldagse, kjedelige og redde personene på den andre siden. Ved å uttrykke hva de selv ikke *er*, konstruerer dermed aktører som trekker på den kronosentriske diskursen også sin egen identitet. Fordi egenskaper som kjedelig, gammeldags og redd utelukkende har negative konnotasjoner kan denne ordbruken også henspille på leserens

ønske om å selv være moderne og ”moteriktig”. På denne måten kan aktører som trekker på den kronosentriske diskursen skaffe ”støtte” og legitimitet for sine argumenter.

6.6 Diskursiv praksis i byutviklingsdebatten om Barcode

I sin tredimensjonale modell skiller Fairclough mellom diskursiv praksis, tekst og sosial praksis. Dette innebærer at alle tilfeller av språkbruk har disse tre dimensjonene (Fairclough 1992). Hittil i analysen har jeg analysert tilfeller av språkbruk som tekst, ved å undersøke konkrete representasjoner og språklige virkemidler. Jeg har også trukket linjer mellom representasjoner, diskurser og ulike teoretiske perspektiver på byutvikling. Dette kan forstås som et analytisk grep som bidrar til å knytte den diskursive praksisen opp mot bredere sosial praksis, eller diskursordenen om byutvikling. Samtidig har jeg vektlagt at diskursene er kontekstspesifikke og forankret i byutviklingsdebatten om Barcode. Når jeg har undersøkt diskursiv praksis har jeg hovedsaklig sett på hvordan aktører trekker på ulike diskurser for å skape meningsfulle tekster. Det kan påpekes at de fem diskursene jeg har analysert i dette kapitlet også kan forstås som sammensetninger av flere ulike diskurser og perspektiver. For eksempel kommer dette frem når aktører trekker på forskjellige bærekraftperspektiver. Her kunne det ha blitt sagt at det trekkes på ulike bærekraftdiskurser, for eksempel en fortetningsdiskurs og en lokal bærekraft diskurs. Men, som Jørgensen og Phillips (1999) fremhever, er det langt på vei opp til forskeren å sette grensene for diskursene som analyseres.

I dette kapitlet ser jeg videre på hvordan aktører i debatten interdiskursivt trekker på kombinasjoner av de fem diskursene jeg allerede har beskrevet, i sin diskursive praksis omkring Barcode. Interdiskursivitet forstås da som artikulering av forskjellige diskurser *innenfor* diskursordenen om byutvikling som er forankret i byutviklingsdebatten om Barcode. Det å mikse diskurser på utradisjonelle måter kan ifølge Fairclough (Jørgensen og Phillips 1999) være et tegn på samfunnsendring. Å kombinere diskurser på konvensjonelt vis bidrar derimot til å opprettholde den rådende sosiale orden.

Diskursiv praksis i motstanden mot Barcode

Flere aktører som er kritiske til Barcodeprosjektet, trekker på ulike kombinasjoner av bydelsdiskursen, den privatiseringskritiske diskursen og den historiserende diskursen. Dette kan ses i flere tekster, blant annet disse:

”Med ”Bjørvikamuren” vil Oslogrytas karakter forsvinne – de laveste delene i byen avskjæres fra havet og utluftingen ut Oslofjorden reduseres sterkt. Det gradvis stigende bakenforliggende bylandskapet mister all sin referanse og kontakt mot fjorden og øyene. Bydelene innenfor vil på denne måten ikke knyttes mot fjorden,

men for alltid adskilles fra den. [...] Mye av grunnen eies allerede av staten, slik ar man med politiske grep kan få ned grunnkostnadene.” (Aftenposten 15.11.06)

”I forslaget til Kommunedelplan for byutvikling og bevaring i indre Oslo legges det opp til at ny bebyggelse skal videreføre Oslos karakter av ”teppeby”. [...] Det er urimelig at kultureliten får orkesterplass når ”lys og luft” fordeles, mens befolkningen på østkanten risikerer å sitte igjen med regningen for moroa. [...] Det er også grunn til å stille spørsmålstegn ved at offentlige virksomheter oppretter mer eller mindre kommersielle eiendomsselskaper for å sikre seg markedsverdien av arealer som de har fått gratis for å løse viktige offentlige oppgaver.” (Dagens Næringsliv 18.12.06)

I disse sitatetene argumenteres det for tilpasning til Oslos amfilandskap og ”teppebyen”. Dette argumentet kjennetegner den historiserende diskursen. Påstanden om at utbyggingen går ut over bydelene bak kjennetegner bydelsdiskursen, mens det å påpeke at grunnen er eid av det offentlige er karakteristisk for den privatiseringskritiske diskursen. På denne måten kombineres aktører disse diskursene i sin kritikk. Det kan hevdes at målet med denne diskursive praksisen er å forhindre Barcode-utbyggingen. Jeg foretar denne vurderingen fordi det kan se ut til at det finnes en skjæringsflate på tvers av disse diskursene der representasjonen av Barcode som en ”mur” finnes. Metaforen mur med sine negative konnotasjoner ser ut til å ha en sterk ”samlende kraft” for motstanderne av Barcode. Dette betyr ikke at disse tre diskursene er forenlig med tanke på alle representasjonene av Barcode-utbyggingen, eller at meningsinnholdet i kritikken samsvarer. For eksempel: aktører som trekker på den privatiseringskritiske diskursen representerer Barcode som en mur på bakgrunn av argumentasjon om at utnyttelsesgraden er for høy fordi markedsinteresser styrer byutviklingen. Aktører som trekker på bydelsdiskursen representerer Barcode som en mur fordi den stenger bydelen ute i fysisk og prosessuell forstand, mens den historiserende diskursen hovedsakelig representerer Barcode som en mur ut ifra et perspektiv om at ny bebyggelse bør tilpasses omgivelsene. I en annen sammenheng hadde det hypotetisk sett kanskje ikke vært mulig å trekke på varianter av disse tre diskursene i samme tekst. Dette belyser hvordan aktører aktivt *velger* å kombinere ulike diskurser i den språklige kritikken av Barcode.

Det er likevel ikke slik at alle aktører som er kritiske til Barcode trekker på kombinasjonen av de tre diskursene diskutert ovenfor. Noen trekker også på en eller to av dem. Det finnes også aktører som trekker på en kombinasjon av den kronosentriske diskursen og den privatiseringskritiske diskursen i sin kritikk av Barcode. Dette kommer frem i denne teksten:

”Men når Filipstad, Tjuvholmen, Bjørvika, Bispevika og Sørenga planlegges, bør vi kanskje våge å planlegge by med vår egen tids øyne. Vi bør ikke være redd for å bygge tett, moderne og drivverdig og fremsynt. [...] Hvem er utbyggerselskapene

som stat og kommune overfører styringen til? Det er i hovedsak eiendomsselskaper opprettet av Oslo Havnevesen, NSB og det statlige utbyggingselskapet Entra [...] De har ikke langsiktig byutvikling som formål eller erfaring.” (Aften 13.03.07)

I dette sitatet hevdes det for at man bør våge en byutvikling av ”vår tid”, og ikke være redd for det nye. Dette argumentet kjennetegner den kronosentriske diskursen. Samtidig kritiseres rollen de offentlig eide selskapene spiller i byutviklingsprosessen, noe som er karakteristisk for den privatiseringskritiske diskursen. Det er gjerne mer ”venstreorienterte” aktører tilknyttet arkitektur- eller byplanfaglige miljøer som trekker på disse to diskursene når de kritiserer Barcode. Dette belyser kanskje hvordan fagretninger innenfor disse disiplinene legger visse føringer på språkbruk i debatten. Det er kanskje mindre ”akseptabelt” å trekke på den historiserende diskursen for endel arkitekter og planleggere.

Diskursiv praksis i argumentasjon for realisering av Barcode

Der realiseringen av Barcode er et mål trekkes det gjerne på en kombinasjon av den kronosentriske diskursen og den entreprenørpolitiske diskursen. Dette vises blant annet i disse tekstene:

”De siste årene etter at flytoget kom ser vi en gradvis utvikling av Bjørvika som et Central Business District [...] Hver generasjon må gi en gave til byen etterkommere i form av grensesprengende arkitektur. Alle forsøk på å gå utover karrébebyggelse og kvartalsstruktur skaper voldsomme protester i Oslo. [...] Barcode har med sine individuelle signalbygg som både skal danne en felles høyhusklynge, men også konkurrere seg imellom, mulighet til å være denne gaven vår generasjon skal gi byen etterkommere.” (Minerva 28.08.07)

”Jeg tror at vi [Høyre] er litt mer moderne, at vi tør å tenke litt utradisjonelt og visjonært og nytt. Jeg synes det er veldig spennende at man nå skal lage en helt ny bydel og at man da kan starte på ”scratch”. Det kan bli spennende at det ikke nødvendigvis blir helt likt resten av byen. Nå skal du på en måte ha et fotavtrykk, nå skal du ha et signalbygg og så skal du være med på å skrive historie. Mens andre vil tviholde på karrébebyggelse og den samme bebyggelsen som er overalt. Jeg er veldig glad i Barcode og synes mye om spennende og visjonær arkitektur [...] Det er viktig for Oslo å markere seg internasjonalt for å tiltrekke seg folk. Vi lever jo ikke av industri lenger. Vi lever jo egentlig av turister og reisende, og da må vi ha attraksjoner som gjør at folk kommer til Oslo.” (Bystyrepolitikeren (H))

I disse sitatene argumenteres det for en byutvikling som representerer noe nytt og moderne, fremfor ”gammeldags” karrébebyggelse. Barcode fremstilles som noe utradisjonelt og som et eksempel på visjonær og nyskapende arkitektur. Dette kjennetegner den kronosentriske diskursen. Det trekkes på den entreprenørpolitiske diskursen når Bjørvika representeres som Oslos fremtidige CBD, og når det vektlegges at det må skapes attraktive byområder for å tiltrekke folk. Dette viser hvordan aktører kombinerer disse to diskursene for å fremme

Barcodeutbyggingen. Det er først og fremst utbyggere, byens politiske ledelse og flere aktører tilknyttet arkitektur- og byplanfaglige miljøer som trekker på denne kombinasjonen.

Argumentet om at det er bærekraftig å bygge tett rundt kollektivknutepunkt er sentralt i argumentasjon for realisering av Barcode prosjektet. Dette argumentet benyttes ofte i tekster der det også trekkes på den kronosentriske og den entreprenørpolitiske diskursen. Denne forståelsen av bærekraft kan sies å ha blitt ”adoptert” inn i den entreprenørpolitiske diskursen. Dette kan imidlertid også sies på den måten at det trekkes på en fortetningsdiskurs i den entreprenørpolitiske diskursen. Denne fortetningsdiskursen kan beskrives som et regionalt perspektiv på bærekraft, og forstås i kontrast til det mer lokale bærekraftperspektivet som står sentralt i bydelsdiskursen. I skjæringsflaten mellom den kronosentriske og den entreprenørpolitiske diskursen finnes argumenter om å bygge høyt og tett. Forskerne ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), Eva Irene Falleth og Gro Sandkjær Hansen, påpeker noe i tråd med dette i et debattinnlegg:

”Mange fagfolk, utbyggere og myndigheter kan være enige om høy tomteutnyttelse, gjerne i form av høyhus. Mange arkitekter ønsker høyhus ut ifra idealer om design og modernitet. Høy tomteutnyttelse er miljøriktig fordi dette reduserer transportbehov og naturinngrep. Høy tomteutnyttelse kan gi flere boliger i tråd med politiske mål om mer boligbygging. Utbyggerne har også god inntjening på utviklingsprosjekter med høy tomteutnyttelse. Likevel låner disse aktørene argumenter fra hverandre til fordel for høyhus og/eller høy tomteutnyttelse. Og de dominerer debatten.” (Aften 30.01.07)

I dette sitatet belyses det hvordan den diskursive alliansen vedrørende høy tomteutnyttelse står sterkt blant innflytelsesrike aktører. Argumentet er fremtredende i debatten om Barcode:

”Er det et sted i Oslo vi må bygge tett, er det midt i landets største kollektivknutepunkt, sier han [Stian Berger Røsland (H)], og advarer mot å vanne ut Barcode-ideen. – Her må vi ha en ordentlig, moderne og bærekraftig by. Nå frykter jeg mer politikk enn byutvikling.” (Aften 14.06.07)

Dette sitatet er et eksempel på hvordan argumentet om å bygge tett står sentralt i argumentasjon for realiseringen av Barcode, og på hvilken måte det i denne sammenheng trekkes på en kombinasjon av den kronosentriske diskursen og den entreprenørpolitiske diskursen.

I noen tekster argumenteres det også for tilpasning til omkringingliggende bebyggelse når hensikten er å forsvare Barcodeutbyggingen i Bjørvika. Som belyst i kapittel 5.3 hevder Byrådspolitikerens (H) at det *passer* bedre med høyhus noen steder i byen enn andre. Det hevdes at man må ”kunne bygge litt kult og moderne der det passer” (Byrådspolitikerens (H)). Flere aktører argumenterer for at det passer med høyhus i Bjørvika fordi det finnes andre

høyhus (Postgirobygget og Hotell Plaza) i dette området. På denne måten trekkes det samtidig på et argument om høyhus og modernitet, som forbindes med den kronosentriske diskursen, og et argument om tilpasning som er beslektet med den historiserende diskursen. Dette kan tyde på at argumentet om tilpasning til omkringliggende bebyggelsesstruktur er et relativt etablert og ”attraktivt” politisk argument når det gjelder byutvikling i Oslo. I Høyhusutredningen påpekes det forøvrig at et slikt argument er ulogisk. ”Et av de mest ulogiske svarene i tidligere høyhusdebatter i Oslo er at vi må få flere høyhus for at eksisterende høyhus trenger tilsvarende vertikale volumer å forholde seg til (Plaza må få noen å ”snakke med”)” (Oslo Kommune 2002:15). Denne påstanden kan kanskje forstås i lys av at aktører som trekker på den kronosentriske diskursen, særlig en del aktører tilknyttet arkitekt- og byplanmiljøer, ofte aktivt ytrer avstand til argumenter som kan knyttes til den historiserende diskursen. For eksempel ved å fremstille aktører som trekker på den historiserende diskursen som redde og gammeldagse. Politikere, som aktørgruppe, er på sin side ikke nødvendigvis ”innleiret” i disse diskursive strukturene, og står mer fritt til å trekke på en kombinasjon av den historiserende og den kronosentriske diskursen.

Diskursiv praksis og Barcodevedtaket

Reguleringsforslaget for Barcodetomtene ble vedtatt med visse justeringer, i tråd med byrådets innstilling til bystyret i sak 87/08. Innstillingen bygger på PBEs anbefalinger av utbyggernes reguleringsforslag, som byrådet har sluttet seg til. I dette kapitlet vil jeg se nærmere på hvilke diskurser det trekkes på i innstillingen og vedtaket, for på denne måten å si noe om hvilke diskurser og representasjoner som har hatt størst gjennomslagskraft i saken. I innstillingen presenteres ”Barcodeforslaget” slik:

”Det foreliggende planforslaget vil åpne for noen bygningsvolumer med maksimum høyde k +67,0 meter. Dette vil gi en større grad av åpenhet og transparens og motvirke noe av lukketheten som en vanlig karrèbebyggelse vil kunne gi. Valget står mellom en siluett med 6-8 tenner eller en 15 meter lavere, tett byvegg, [...] Å sikre åpenhet har vært avgjørende for å kunne anbefale planforslaget.” (Oslo Kommune 2008a:5)

Her fremstilles Barcodeforslaget i tråd med visjonen om en åpen Fjordby og som en ”ikke-mur”. Denne representasjon står sentralt i den entreprenørpolitiske diskursen. Dessuten vektlegges det at ”Hver tomtestripe [...] utformes som en selvstendig enhet, med unik identitet, form, materialbruk og design ulik nabostripene” (Oslo Kommune 2008a:3). Dette bygger opp under representasjonen av Barcode som moderne og nyskapende arkitektur som er

fremtredende i den kronosentriske diskursen. Det fremheves også at Barcodebebyggelsen viser at bykvartaler kan bygges annerledes enn tradisjonell karébebyggelse.

Barcode artikuleres ikke sammen med begrepet høyhus i innstillingen. Den eneste gangen begrepet høyhus konkret nevnes er da det refereres til høyhusutredningen, der det konkluderes med at Bjørvika er et område som ligger til rette for ”bygging i høyden” (Oslo Kommune 2008a:2). Dette kan forstås som at byens myndigheter er klar over høyhusets omdiskuterte karakter i Oslo, og ikke ønsker å involvere Barcode i høyhusdebatten. Det påpekes videre at simuleringer av lokalklima ikke har funnet tegn til at Barcodebebyggelsen vil ha negative virkninger på omkringliggende områder. Det fremheves at; ”Slagskyggene fra bebyggelsen i Barcode vil være internt i planområdet og over sporområdet mot nord” (Oslo Kommune 2008a:3). Dette kan forstås i motsetning til dominerende representasjoner i bydelsdiskursen der Barcode fremstilles som høyhus og visuell barriere med negative effekter for østlige bydelers sol- og utsiktsforhold.

Innstillingen til bystyret vier stor plass til representasjoner av Barcode som et ledd i en bærekraftig byutviklingsstrategi. Det argumenteres sterkt for høy utnyttelse i Bjørvika:

”Gevinsten ved en tett utnyttelse i disse fjordbyområdene er på ingen måte marginal: Oslo Sporveier har regnet ut at det ferdige utbygde Bjørvika vil øke Oslo sporveiers totale transportarbeide i Osloområdet med 20 %. Spres deler av boligene og kontorarbeidsplassene utover regionen ved at utnyttelsen senkes i Bjørvika, vil transportarbeidet i seg selv og andelen som utføres med privatbil øke markant [...] Å opprettholde utbyggingsvolumet i Bjørvika vil dessuten være en garanti for at Bjørvika kan tilby byens innbyggere og besøkende det bylivet som fortauene, plassene, allmenningene og havnepromenaden i Bjørvika fortjener. Å opprettholde foreslått grad av utnytting er bærekraftig og vil bidra til reduksjon i utslipp av CO².” (Oslo Kommune 2008a:5)

Her står det regionale bærekraftperspektivet, eller fortetningsdiskursen, sterkt. Høy tetthet, bærekraft og byliv representeres i et gjensidig avhengighetsforhold. Dette kjennetegner som vist språkbruk i den entreprenørpolitiske diskursen. Det er imidlertid interessant at Bjørvika personifiseres ved å representeres som et sted som i seg selv ”fortjener” byliv. Bylivet fremstilles dessuten som et *tilbud* til byens befolkning og andre besøkende. Det kan nærmest virke som om bylivet skal skapes av den høye tettheten *i seg selv*, og ikke av menneskene i området. Dette antyder en arkitekturdeterministisk forestilling om sammenhengen mellom det fysiske og det sosiale, noe også dette utdraget kan tyde på:

”Planforslaget har som målsetning å skape en aktiv, flerfunksjonell bydel. Dette er etter Plan- og bygningsetatens mening oppnådd gjennom krav til program med

publikumsrelaterte funksjoner på gatenivå, offentlig tilgjengelige rom, samt antall og type innganger.” (Oslo Kommune 2008a:6)

Her representeres Barcodeforslaget som et bidrag til en levende bydel på bakgrunn av bygningenes planlagte flerfunksjonelle bygningsstruktur. Dette er også karakteristisk for den entreprenørpolitiske diskursen. Verken i innstillingen eller vedtaket nevnes det noe om rimelige utleieboliger eller hvilken befolkningssammensetning det legges opp til i området.

Jeg hevder på grunnlag av dette at det hovedsakelig trekkes på den entreprenørpolitiske diskursen, og den kronosentriske diskursen, i innstillingen til vedtaket om Barcode. Det fremheves imidlertid at forslaget er justert i tråd med Riksantikvarens varsel om innsigelse ved at det er lagt inn høydereduksjoner noen steder. Som vist i kapittel 2.4 varslet Riksantikvaren innsigelse på bakgrunn av at byggehøydene ikke passet med resten av byens oppbygning. Dette argumentet kan knyttes til den historiserende diskursen. Det trekkes derfor til en viss grad på den historiserende diskursen i innstillingen. Men denne diskursen kan likevel ikke sies å ha hatt stor gjennomslagskraft i saken, for eksempel ble V og SVs forslag i bystyret om å ikke øke byggehøydene nedstemt.

Det trekkes ikke på bydelsdiskursen i innstillingen eller vedtaket. Det påpekes i innstillingen at det kom inn svært mange bemerkninger der; ”mange av innspillene berører behovet for å redusere bebyggelsens dominans og sikre åpenhet mot fjorden” (Oslo Kommune 2008a:4). Det nevnes ikke at disse innspillene har fått noen konsekvenser for planforslaget, men derimot at planforslaget i etterkant av offentlig ettersyn ble endret i samsvar med Riksantikvarens innsigelsespunkter. Bydelsdiskursen har hatt svært liten gjennomslagskraft i saken. Det kan imidlertid pekes på at utsettelsen av vedtaket og bestillingen av alternativutredningen i etterkant av høringsrunden først og fremst skyldtes det lokale bydelsengasjementet. Det kan hevdes at byrådsleder Lae trakk på et argument beslektet med bydelsdiskursen da han i etterkant av høringen uttalte at byrådet ville vurdere andre alternativer for; ”å finne en løsning flest mulig kunne samles bak” (Aften 03.01.07). Bydelsdiskursens gjennomslagskraft begrenset seg imidlertid til denne utsettelsen, og ser ikke ut til å ha fått nevneverdige konsekvenser for resultatet i saken.

Det trekkes heller ikke på den privatiseringskritiske diskursen i innstillingen eller i vedtaket. Ap og V foreslo å redusere utbyggingsvolumet med 30 000 kvadratmeter, men dette forslaget ble nedstemt i bystyret. Den entreprenørpolitiske diskursen, understøttet av den kronosentriske diskursen, dominerer altså og har hatt størst gjennomslagskraft når det gjelder utfallet i saken.

Ifølge Chouliaraki og Fairclough (1999) er en diskurs *hegemonisk* når den oppfattes som en ”sann” refleksjon av virkeligheten. Det kan derfor hevdes at den entreprenørpolitiske og den kronosentriske diskursen er hegemoniske i innstillingen til vedtaket. Dette vedtaket sier noe om hva slags diskursiv praksis som anses som gyldig blant innflytelsesrike aktører innen byutvikling i Oslo i denne saken: Utbyggingsselskapet OSU, PBE, byrådet og flertallet i bystyret anno 2008. Dette betyr ikke at disse diskursene er hegemoniske i den bredere byutviklingsdebatten om Barcode der det som vist konkurreres om å fylle Barcode med mening. Selv om debatten stort sett har dempet seg i media finnes det fortsatt uenighet om å definere Barcodes meningsinnhold. De tre ”motdiskursene” har imidlertid ikke hatt stor gjennomslagskraft når det gjelder resultatet i saken. Dette belyser, som Skogheim og Røe (2003) påpeker, at diskurser i byutviklingsdebatter underbygges og opprettholdes av maktrelasjoner, og at dette har betydning for utfallet av debattene. Det at den entreprenørpolitiske og den kronosentriske diskursen er dominerende i vedtaket har betydning for realiseringen og utviklingen av Barcodeprosjektet.

Konsekvenser – hva kan denne diskursive praksisen si noe om?

Fairclough (1992) hevder at diskurstyper som artikuleres på nye måter kan tyde på endringskrefter i samfunnet. Når diskurser derimot blandes på konvensjonelle måter kan dette bidra til å opprettholde den etablerte sosiale orden. I denne analysen blir det vanskelig å hevde at diskursene blandes på nye *eller* konvensjonelle måter fordi diskursene anses som kontekstspesifikke konstruksjoner. Det kan likevel hevdes at de dominerende diskursene i vedtaket antyder visse tendenser. Alliansen mellom den entreprenørpolitiske og den kronosentriske diskursen viser hvordan Barcode prosjektet kan forstås som et ledd i en entreprenørpolitisk byutviklingsstrategi, der oppføring av spektakulær og i øyenfallende arkitektur står sentralt. Som belyst i kapittel 3 er dette en dominerende trend i en rekke byer, og tyder i den forstand ikke på at Oslos byutviklingsstrategi skiller seg markant fra byutviklingsstrategier i andre byer. I lys av disse trendene tyder ikke den dominerende diskursive praksisen i Barcodesaken på endringskrefter i samfunnet. På den andre siden kan det hevdes at dette nettopp viser at Oslo er en by i endring, der entreprenørpolitiske byutviklingsstrategier vinner innpass hos byens myndigheter.

Videre kan den diskursive praksisen i vedtaket om Barcode si noe om hvilke diskurser og representasjoner som ekskluderes. Dette kan bety at disse ikke materialiseres i den videre realiseringen av Barcodeprosjektet. For eksempel kan den diskursive konstruksjonen av ”en levende by” i den entreprenørpolitiske diskursen, der det anses at dette

målet langt på vei kan skapes gjennom fysisk design og funksjonsfordeling, bidra til at tilretteleggingen for en variert befolkningssammensetning, og innslag av for eksempel rimelige utleieboliger, bortfaller. Denne påstanden underbygges av Bystyrepolitikeren (H) og Utbyggeren som antyder at tilrettelegging for rimelige utleieboliger i Barcode og Bjørvika er en usannsynlighet. Det gjenstår å se på hvilken måte Barcode vil bidra til å skape ”liv” i den nye bydelen. Selv om den diskursive praksisen som forbindes med den privatiseringskritiske diskursen, bydelsdiskursen og den historiserende diskursen ikke har hatt stor gjennomslagskraft i saken kan denne praksisen likevel påvirke hvordan innbyggere og andre vil forestille og forholde seg til Barcode i fremtiden. For noen vil nok Barcode fortone seg som en mur i bylandskapet. Andre vil kanskje la seg fascinere.

Byutviklingsdebatten om Barcode handler ikke bare om byggehøyder og hva slags formmessig uttrykk som er ”best”. Den handler også om hvem som legger premissene for byutviklingen og hvordan ulike aktørgrupper inkluderes i prosessen. Det at utbyggingsselskapenes eies av det offentlige og samtidig drives etter markedslogiske prinsipper er noe som i stor grad har bidratt til usikkerhet omkring roller, ansvar og innflytelse i byutviklingen. Det kan kanskje hevdes at denne governance-konteksten, der skillet mellom det private og det offentlige blir mer uklart, innbyr til mer komplekse og dyptgripende byutviklingsdebatter.

Figur 4 Barcode 20.mai 2009

Foto: Ingrid A. Kjærås

7 KONKLUSJON

I studien av representasjoner og diskurser i byutviklingsdebatten om Barcode har jeg hatt tre overordnede problemstillinger. For det første ønsket jeg å undersøke hvordan Barcode ble representert i byutviklingsdebatten om Barcode. Jeg ville dekode den mening som tillegges tegnet og utbyggingsprosjektet. For det andre har jeg hatt som mål å analysere hvilke diskurser som konstrueres i byutviklingsdebatten. Tilslutt ville jeg undersøke hvilke representasjoner og diskurser som fikk størst gjennomslagskraft når det gjelder utfallet i saken.

7.1 Hvordan tillegges Barcode mening i byutviklingsdebatten om Barcode?

Jeg har undersøkt hvordan Barcode gis mening i forhold til *visjonen om en åpen Fjordby*. Her finner jeg at Barcode på den ene siden representeres som høye og slanke bygg som vil bidra til å åpne opp mellom fjord og by. Dette underbygger representasjonen av Barcode som en ”ikke-mur”. Når Barcode er en ikke-mur fremstår byggeprosjektet i tråd med den sentrale visjonen om en åpen Fjordby. På den andre siden representeres Barcode som et hinder for åpenhet mellom fjorden og byen, blant annet fordi utnyttelsesgraden er for høy og utsikten fra byen mot fjorden vil reduseres. Dessuten kritiseres utbyggingsprosjektet for å være et symbol på hvordan bydelene bak stenges ute fra utviklingen i området. Da representeres Barcode som en ”mur”, altså som en motsetning til visjonen om en åpen Fjordby. Jeg belyser også hvordan representanter for byrådet og PBE forsøker å løsrive Barcode fra mur-begrepet ved å benytte begrepene stakitt og kam. Dette antyder at byens myndigheter anser det som viktig for legitimeringen av Barcodeprosjektet at mur-betydningen ugyldiggjøres.

Barcode artikuleres først og fremst sammen med begrepet *høyhus* av aktører som er kritiske til prosjektet. I denne sammenhengen representerer Barcode en trussel mot Oslos karakter og identitet, fordi Barcode, på lik linje med høyhus, anses å bryte med Oslos tradisjonelle topografi og bylandskap. På den andre siden fremstilles Barcodeprosjektet som noe utradisjonelt og nytt på en positiv måte. I denne sammenhengen artikuleres Barcode sjeldnere sammen med begrepet høyhus. Dette henger sannsynligvis sammen med et ønske om å unndra Barcode fra høyhusdebatten. I tråd med dette hevder jeg at ulike konstruksjoner av Oslo og Bjørvika som sted aktivt benyttes for å legitimere eller kritisere høyhusutvikling i Bjørvika. På den ene siden representeres Bjørvika som et tøft og hardført område, og Oslo

som en kaotisk og bråkete storby. Disse stedsrepresentasjonene bidrar til å legitimere høyhusutvikling mer generelt og Barcode spesifikt. På den andre siden representeres Bjørvika som et sårbart sted, og Oslo som en vakker og naturlig by. Disse stedsrepresentasjonene bygger opp under kritikk av høyhusbygging, og bidrar til å gi Barcode mening som en trussel mot byens identitet og karakter.

I debatten gis Barcode også mening som et bidrag til *bærekraftig byutvikling* ved at det skal bygges høyt og tett rundt Norges største kollektivknutepunkt. På denne måten representeres Barcode som et bærekraftiltak i et regionalt fortetningsperspektiv. Samtidig fremstilles Barcode som en trussel mot bærekraftig byutvikling. Da argumenteres det for at høy og tett utbygging hindrer menneskers tilgang på plass, lys og luft. Dette har jeg kalt en mer lokal bærekraftforståelse.

Barcode tillegges mening ved å artikuleres sammen med målet om å skape *en levende bydel*. Når en levende bydel konstrueres som et variert tilbud av butikker, cafeer og diverse kulturtilbud i en flerfunksjonell bygningsstruktur, representeres Barcode ofte som et bidrag for å nå dette målet. I denne konstruksjonen av en levende bydel spiller ikke en variert befolkningssammensetning en sentral rolle. Når en demografisk, sosioøkosnomisk og kulturell befolkningssammensetning anses som en viktig del av det å skape en levende bydel, fremstilles Barcode derimot som en trussel mot denne målsettingen.

Disse ulike representasjonene gir Barcode forskjellig mening. Barcode kan derfor sies å være en flytende betegnelse i et antagonistisk terreng der det "kjempes" om å definere begrepets innhold. Begrepene "visjonen om en åpen Fjordby", "Oslo", "Bjørvika", "bærekraftig byutvikling" og "en levende bydel" kan også forstås som flytende betegnelser. Disse begrepene konstrueres ulikt av forskjellige aktører. De ulike måtene aktører diskursivt artikulerer disse tegnene i forhold til hverandre, gir Barcode forskjellig betydning. *Innenfor* diskursene som konstrueres i debatten forholder imidlertid disse tegnene seg til hverandre på ganske bestemte måter. Dermed produseres det en viss mening og visse dominerende representasjoner av Barcode i hver diskurs.

7.2 Hvilke diskurser konstrueres i byutviklingsdebatten om Barcode?

Jeg har funnet at aktører som deltar i debatten hovedsakelig trekker på fem diskurser: den entreprenørpolitiske diskursen, den privatiseringskritiske diskursen, bydelsdiskursen, den historiserende diskursen og den kronosentriske diskursen.

Den entreprenørpolitiske diskursen konstrueres som et perspektiv på byutvikling der markedsmekanismer og private aktører ønskes velkommen. Aktører som trekker på dette

perspektivet er først og fremst politikere på høyre-siden, eiendomsaktører, noen planleggere, arkitekter og representanter for sivilsamfunnet. Diskursen kjennetegnes blant annet ved at politiske prosesser fremstilles som usikkerhetsmomenter i utbyggingsprosjekter. Bjørvika fremstilles dessuten ofte som et fremtidig finanssentrum og som vekstmotor for Oslo og Norge. Barcode representeres som et arkitektonisk spennende bidrag i et attraktivt bylandskap, som et byggeprosjekt som samsvarer med visjonen om en åpen fjordby og som et ledd i en bærekraftig byutviklingsstrategi der fortetting rundt kollektivknutepunktene står sentralt. I tillegg fremstilles prosjektet som et bidrag til en levende bydel på bakgrunn av bygningenes flerfunksjonelle struktur og tilbud av butikker, cafeer og andre tilbud på bakkeplan. Jeg belyser hvordan binære fremstillinger og utelatelser av subjekter i setningskonstruksjoner i de tekstene jeg har sett på, bidrar til å produsere, synliggjøre og opprettholde den entreprenørpolitiske diskursen. Effekten av disse språklige virkemidlene kan være å depolitisere, eller naturalisere, entreprenørpolitikken som føres.

Den privatiseringskritiske diskursen innebærer et perspektiv på byutvikling der kritikken av privatisert og markedsstyrt utvikling står sentralt. Det er først og fremst representanter for sivilsamfunnet, både organisasjonsmedlemmer og befolkning, en del arkitekter og mer venstreorienterte politikere som trekker på denne diskursen i sin språkpraksis. Diskursen kjennetegnes ved at det offentlige kritiseres for å opptre etter markedslogiske prinsipper i byutviklingen i Bjørvika. Utbyggingsavtalen for Bjørvika fremstilles som et eksempel på hvordan det offentlige gir fra seg kontroll til utbyggere i byutviklingsprosessen. Representasjonen av Barcode som en mur og som en motsetning til visjonen om en åpen Fjordby står sentralt her. I tillegg fremstilles Barcode som en trussel mot målet om å skape en levende bydel fordi det ikke reguleres for en variert befolkningssammensetning, og fordi boligandelen er for lav. Et sentralt språklig virkemiddel i denne diskursen er måten subjekter knyttes til byutviklingsprosesser i setningskonstruksjoner. For eksempel fremstilles det offentlige og politikerne eksplisitt som ansvarlige aktører når det gjelder utbyggingsavtalen med utbyggerne. Dette virkemidlet tydeliggjør byutviklingsprosessens politiske karakter og bidrar til å konstruere den privatiseringskritiske diskursen.

Bydelsdiskursen kan karakteriseres som et livsverdenperspektiv på byutvikling. Aktører som trekker på dette perspektivet er først og fremst lokalbefolkning og lokalpolitikere i Oslos østlige bydeler og representanter for ulike organisasjoner. I bydelsdiskursen fokuseres det på å ivareta lokale verdier og planleggingsprosessen i Bjørvika kritiseres for å ekskludere lokalbefolkningen. Bjørvika beskrives som et område som i utgangspunktet har "tilhørt"

østkanten der byutviklingen av området i utgangspunktet skulle gi et løft til de østlige bydeler. Nå hevdes det derimot at bydelene blir stengt ute og at Bjørvika utvikles som en del av vestkanten. Altså en slags gentrifisering. Representasjonen av Barcode som en mur står sterkt i denne diskursen. Muren representerer en prosessuell og fysiske utestengelse av de lokale bydelene, og dermed en motsetning til visjonen om en åpen Fjordby. Barcode omtales ofte som høyhus, der høyhuset representerer byggverk som har negative virkninger på omkringliggende områder. Barcode fremstilles dessuten som en trussel mot bærekraftig byutvikling ut ifra en mer lokal bærekraftforståelse. Jeg belyser at tydelig bruk av personlig pronomen i tekster, bidrar til å konstruere en ”vi”-identitet i bydelsdiskursen. Dette ”viet” konstrueres i relasjon til ”de andre”, som først og fremst er vestkanbefolkningen.

Den historiserende diskursen konstrueres som et perspektiv på byutvikling der byforming i tråd med tradisjoner og historie står sentralt. Argumentet om at ny byutvikling bør tilpasse seg omkringliggende bebyggelse og landskap er fremtredende. Det er først og fremst representanter for sivilsamfunnet, både befolkning og organisasjonemedlemmer, bevaringsinstanser, Venstre og visse arkitekter, som trekker på dette perspektivet i den diskursive praksisen i byutviklingsdebatten om Barcode. I fremstillinger av Oslo og Bjørvika legges det vekt på historiske kvaliteter. Oslo representeres som en naturlig og vakker ”teppeby”, og Bjørvika som en ”sårbar bukt” der byen først ble grunnlagt. I denne sammenheng omtales Barcode som en høyhusmur som ikke passer inn i bylandskapet. Bruken av ironi er fremtredende i tekster der det trekkes på den historiserende diskursen. Ironibruken bidrar til å konstruere kritikken av Barcode, der det hevdes at prosjektet verken er særlig ”spektakulært” eller ”spennende”.

Den kronosentriske diskursen konstrueres som et perspektiv på byutvikling som i større grad tar avstand fra historie og tradisjoner. Byforming skal preges av vår tid og det som er nytt og annerledes står i fokus og applauderes. Aktører som trekker på dette perspektivet er hovedsakelig utbyggere, politikere både på høyre- og venstre-siden, arkitekter og planleggere. Bjørvika representeres som et degradert og ”rufsete” område som trenger rehabilitering. Dessuten fremstilles området som en inngang til en ny historisk epoke. Representasjonen av Oslo som en kaotisk og bråkete storby står også sentralt. I lys av dette beskrives Barcode-arkitekturen som noe moderne og utradisjonelt, og en helt ny måte å tenke byutvikling på. Barcode artikuleres oftere sammen med høyhus av aktører som trekker på denne diskursen. Da representerer høyhus noe som skiller seg positivt ut i landskapet. Aktører som trekker på denne diskursen konstruerer sin identitet i motsetning til egenskaper som nostalgisk,

gammeldags og redsel for det nye. Dette bidrar til å produsere et bilde av aktører som trekker på denne diskursen som representanter for endringskrefter i samfunnet.

Disse fem diskursene konstrueres kontekstspesifikt av aktører som deltar i byutviklingsdebatten om Barcode, og av meg som forsker. Diskursene forstås som en del av diskursordenen om byutvikling fordi meningen som produseres, konstruerer og konstrueres av dette sosiale feltet. På denne måten kobles teori og empiri sammen i min konstruksjon av diskursene. Når diskursene ses hver for seg kan de forstås som midlertidige meningsukninger med et relativt fastsatt meningsinnhold. Det er når de fem diskursene ses under ett at begrepene; Barcode, visjonen om en åpen Fjordby, Bjørvika, Oslo, bærekraftig byutvikling og en levende bydel blir flytende. Det er i spenningsfeltet mellom diskursene at byutviklingsdebatten om Barcode oppstår.

Aktører trekker på ulike kombinasjoner av de fem diskursene i sin argumentasjon for eller imot Barcode. Når aktører aktivt velger å trekke på flere diskurser samtidig i sin argumentasjon belyses det at aktørers diskursive praksis ikke er *determinert* av diskursive strukturer. Aktører kan koble sammen argumenter fra forskjellige diskurser som ikke nødvendigvis representerer perspektiver på byutvikling som ”passer sammen”. Samtidig vises det at noen aktører, kanskje særlig fagkyndige som arkitekter og planleggere, har en sterkere forankring i fagfeltenes diskursive språk enn for eksempel politikere, utbyggere og sivilbefolkning.

7.3 Hvilke diskurser har hatt størst gjennomslagskraft i saken om Barcode?

Vedtaket i Barcode-saken innebar i korte trekk at det ble omregulert for økte byggehøyder på tomtene, i tråd med Barcodeprinsippet. Ved å se nærmere på språkbruken i dette vedtaket belyser jeg hvilken diskursiv praksis som har hatt størst gjennomslagskraft i saken. Den entreprenørpolitiske diskursen, og til en viss grad den kronosentriske diskursen, dominerer i vedtaket. Dette sier noe om hva slags diskursiv praksis som anses som gyldig blant innflytelsesrike aktører innen byutvikling i Oslo i denne saken. Barcodeprosjektet kan i lys av dette forstås som et eksempel på et entreprenørpolitisk byutviklingsprosjekt der vektleggingen av spektakulær og ikonografisk arkitektur står sentralt. Representasjoner av Oslo som en urban storby og Bjørvika som Oslos fremtidige CBD gyldiggjøres i vedtaket. Forståelsen av bærekraft som fortetting rundt kollektivknutepunkter vinner også frem i denne saken. I tillegg dominerer en forståelse der det vektlegges at et variert tilbud av cafeer, butikker og diverse

tilbud på bakkeplan i en flerfunksjonell bygningsstruktur skal bidra til å skape en levende bydel. Vedtaket viser at som knyttes til den privatiseringskritiske diskursen, bydelsdiskursen og den historiserende diskursen ikke har hatt stor gjennomslagskraft i saken. Det betyr blant annet at utbyggingsvolumet ikke reduseres betraktelig, byggehøydene holdes ikke på et lavere nivå og tomtene blir ikke bygget ut i tradisjonell karrébebyggelse.

7.4 Oppgavens verdi

En vurdering av oppgavens kvalitet kan knyttes til funnenes overførbarhet. Dette innebærer at funnene i denne oppgaven kan rekontekstualiseres å komme til nytte i en annen kontekst enn den som er undersøkt i denne oppgaven (Thagaard 1998). Ideen om overførbarhet er imidlertid problematisk i et sosialkonstruktivistisk perspektiv fordi kunnskap anses som et kontekstavhengig produkt. Jeg har óg vektlagt at representasjonene og diskursene som konstrueres i byutviklingsdebatten om Barcode er kontekstspesifikke. Jeg vil likevel anta at noen av mine funn kan være relevant i en annen sammenheng. I Bjørvika skal det utvikles flere prosjekter, blant annet skal Sørenga bebygges med ca. 90 % boliger. Da er det ikke usannsynlig at det igjen oppstår en offentlig debatt der aktører med lignende diskursiv forankring som i byutviklingsdebatten i Barcode, engasjerer seg. Hvis dette er tilfelle kan min analyse bidra til økt forståelse av ulike argumenter i en slik debatt. Denne oppgaven viser dessuten at målene om å skape en bærekraftig og levende bydel utelukkende vekker positive konnotasjoner, men at disse målsettingene samtidig er svært flytende. I andre byutviklingsdebatter vil det sannsynligvis også konkurreres om å tillegge disse begrepene mening. Min analyse kan bidra til en bevisstgjøring omkring disse begrepenes flertydighet i byutviklingsdebatter. I tillegg belyses behovet for å konkretisere og tydeliggjøre meningsinnholdet i slike overordnede visjoner når det gjelder byutviklingsprosjekter. Diskursanalysen kan i denne sammenheng betraktes som et nyttig redskap for å dekode den mening som tillegges ulike visjoner og begreper, og for å synliggjøre byutviklingens innhold og politikk.

Funnenes verdi vurderes ikke nødvendigvis bare i forhold til overførbarhet (Thagaard 1998). Å bidra til forståelse av hva byutviklingsdebatten om Barcode handler om kan anses som verdifullt i seg selv. Det har vært et mål at denne oppgaven skal bidra til forståelse av de ulike synspunktene i debatten. Dette bygger på en nysgjerrighet og en respekt for at det finnes ulike virkelighetsforståelser, også når det gjelder byutvikling.

8 REFERANSER

- Andersen, H.T, 2001. Ch.10: The New Urban Politics of Europe: The Area-based Approach to Regeneration Policy. I (red) Andersen, H.T og van Kempen, R. 2001. *Governing European Cities, Social Fragmentation, Social Exclusion and Urban Governance*. Ashgate Publishing Company, Aldershot
- Aspen, J. 2005. Introduksjon. I (red) Aspen, J. 2005. *By og byliv i endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Scandinavian Academic Press, Oslo.
- Bergsli, H. 2005. Entreprenørpolitikk og byutvikling. – Byutvikling og globale trender. I (red) Aspen, J. 2005. *By og byliv i endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Scandinavian Academic Press, Oslo.
- Bianchini, F. 1993. Remaking European cities: the role of cultural policies. I (red) Bianchini, F. og Parkinson, M. 1993. *Cultural policy and urban regeneration: the West European experience*. Manchester University Press, Manchester.
- Burr, V. 1995. *An Introduction to Social Constructionism*. Routledge, London
- Butenshøn, P. og Lindheim, T. 1987. *Det nye Oslo. Ideer og prosjekter for bykjærnen*. Dreyers Forlag, Oslo
- Børrud, E. 2005. *Bitvis byutvikling – møte mellom privat eiendomsutvikling og offentlig byplanlegging*. Arkitektur – og designhøyskolen i Oslo.
- Chouliaraki, L. og Fairclough, N. 1999. *Discourse in Late Modernity. Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Dear, M. 2001. The Postmodern Turn. I (red) Minca, C. 2001. *Postmodern Geography. Theory and Praxis*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Dear, M og Flusty, S. 1998. Postmodern Urbanism. *Annals of the Association of American Geographers*. Vol. 88 (1), ss. 50-72.
- Dovey, K. 2005. *Fluid City. Transforming Melbourne's Urban Waterfront*. Routledge, New York.
- Duany, A, Plater-Zyberk, E, Speck, J. 2000. *Suburban Nation. The Rise of sprawl and the decline of the American Dream*. North Point Press, New York.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Polity Press, Cambridge.
- Fairclough, N. 2003. *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. Routledge, Oxon
- Fauske, H. 1999. Forord i Habermas, J. 1999. *Kommunikativ handling, moral og rett*. Tano Aschehoug, Oslo

- Fincher, R. 2007. Is High-rise Housing Innovative? Developers' Contradictory Narratives of High-rise Housing in Melbourne. *Urban Studies*, vol 44 (3), ss. 631-649
- Fimreite, A.L. og Aars J. 2005. Governance med kommunen som nav – tre nettverk i Kristiansand. I (red) Fimreite, A.L. og Medalen, T. 2005. *Governance i norske storbyer*. Scandinavian Academic Press, Oslo.
- Florida, R. 2002. The Creative Class. I (red) LeGates, T. og Stout, F. 2007. *The City Reader*. Fourth Edition. Routledge, London og New York.
- Flyvbjerg, B, Bruzelius, N og Rothengather, W. 2003. *Megaprojects and Risk. An Anatomy of ambition*. Cambridge University Press.
- Ford, L.R 1999. Lynch Revisted. New Urbanism and Theories of Good City Form. I *Cities*. Vol. 16 (4) ss. 247-257
- Giddens, A. 1984. *The Constitution of Society*. Polity Press, Cambridge.
- Goméz, M. 1998. Reflective Images: The Case of Urban Regeneration in Glasgow and Bilbao. *International Journal of Urban and regional Reasearch*. Vol. 22 (1) ss. 106-121
- Gospodini, A. 2002. European Cities in Competition and the New 'Uses' of Urban Design. *Journal of Urban Design*. Vol. 7 (1) ss.59-73.
- Grønmo, S. 1996. Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskning. I (red) Holter, H. og Kalleberg, R. 1996. *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Hall, S. 1997. The work of representation. I (red) Hall, S. 1997. *Representation. Cultural representations and Signifying Practices*. Sage, London
- Hall, T. 1998. Introduction, Part 1. I (red) Hall, T og Hubbard, P. 1998. *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, regime and representation*. John Wiley and Sons, Chisester.
- Hall, T. og Hubbard, P. 1998. The Entrepreneurial City and the 'new urban politics'. I (red) Hall, T. og Hubbard, P. 1998. *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley and Sons, Chisester.
- Harvey, D. 1989a. From managerialism to entrepreneurialism: the transformation in urban governance in late capitalism. *Geografiska annaler*, vol 71 (1), ss. 3-17.
- Harvey, D. 1989b. *The Condition of Postmodernity*. Blackwell Publishers, Oxford, UK.
- Harvey, D. 2000. *Spaces of Hope*. Edinburgh University Press.
- Healey, P. 2001. On creating the city as a collective resource. *Urban studies*, vol. 39 (10), ss 1777-1792.

- Heradstveit, D. og Bjørge, T. 1992. *Politisk kommunikasjon*. Tano, Oslo
- Hudson, B.M. 1979. Comparison of Current Planning Theories: Counterparts and Contradictions. *Journal of the American planning association*. Vol. 45 (4) ss. 387-398.
- Hutton, T. A. 2004. Post-industrialism, Post-modernism and the reproduction of Vancouver's Central Area: Retheorising the 21st-century City. *Urban Studies*. Vol. 41 (10) ss. 1953-1982.
- Imrie, B. og Racot, M. 1999. How new is the new local governance? Lessons from the United Kingdom. *Transactions of the Institute of British Geographers*, vol. 24 (1), ss. 45-63.
- Jørgensen, M.W. og Phillips L. 1999. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag, Fredriksberg.
- Keating, M. 2001. Ch.19: Governing cities and regions: territorial restructuring in a global age. I (red) Scott, A.J. 2001. *Global City-Regions. Trends, Theory, Policy*. Oxford University Press, Oxford
- Kvale, S. 2001. *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Akademisk, Oslo
- Leitner, H. og Sheppard, E 1998. Economic uncertainty, inter-urban competition and the efficacy of entrepreneurialism. I (red) Hall, T. og Hubbard, P. 1998. *The Entrepreneurial City. Geographies of politics, regime and representation*. John Wiley and Sons, Chichester.
- Lees, L. 2003 The ambivalence of diversity and the politics of urban renaissance: the case of youth in downtown Portland, Maine. *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 27 (3), ss. 613-634.
- Lees, L. 2004. Urban geography: discourse analysis and urban research. *Progress in Human Geography*. Vol. 28 (1), ss 101-107.
- Ley, D. 2003. Forgetting Postmodernism? Recuperating a social history of local knowledge. *Progress in Human Geography* vol. 27 (5) ss. 537-560.
- Marshall, R. 2001. Contemporary urban space-making at the water's edge. I (red) Marshall, R. 2001. *Waterfronts in post-industrial cities*. Spon Press, London og New York
- Malone, P. 1996. *City, capital and water*. Routledge, London
- Millspaugh, M.L. 2001. Waterfronts as catalysts for city renewal. I (red) Marshall, R 2001. *Waterfronts in post-industrial cities*. Spon Press, London og New York
- Ohmae, K. 2001. Ch.2: How to Invite Prosperity from the Global Economy into a Region. I (red) Scott, A.J. 2001. *Global City-Regions. Trends, Theory, Policy*. Oxford University Press, Oxford.
- Oslo kommune. 2000a. Bystyresak 53/00, saksframlegg

- Oslo kommune. 2000b. Bystyresak 53/00, innstilling/vedtak
- Oslo kommune. 2001. Bystyresak 192/01, innstilling/vedtak
- Oslo kommune. 2003. Bystyresak 274/03, innstilling/vedtak
- Oslo kommune. 2008a. Bystyresak 87/08, innstilling/vedtak
- Oslo kommune. 2008b. Bystyresak 323/08, innstilling/vedtak
- Punter, J. 2003. *The Vancouver Achievement*. UBC Press, Vancouver.
- Punter, J. 2007. Design-led Regeneration? Evaluating the Design Outcomes of Cardiff Bay and their Implications for Future Regeneration and Design. *Journal of Urban Design*. Vol, 12 (3) ss. 375-405.
- PBE 1997. *Fjordby eller Havneby? Utredning om Oslos havne- og sjøside*. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- PBE 2002. *Høyhus i Oslo, vurdering av prinsipper for høyhusstrategi*. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- PBE 2003a. *Forprosjekt. Fjordbyprogrammet*. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- PBE 2003b. *Byutvikling i Bjørvika – Bispevika – Lohavn. Reguleringsforslag til bystyret*. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- PBE 2003c. *Høyhus i Oslo: strategi for videre arbeid*. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- PBE 2006. *Bjørvika felt B11-B13 og B22. Planforslag til offentlig ettersyn – Reguleringsplan*. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- PBE 2007. *Bjørvika – hva er endringsrommet?* Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- PBE 2008. *Bjørvika. Den nye byen i byen*. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.
- Robbins, E. 2005. Byenes transformasjon. I (red) Aspen, J. 2005. *By og byliv i endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Scandinavian Academic Press, Oslo.
- Rhodes, R.A.W. 1996. The New Governance: Governing without Government. *Political Studies*. Vol. 44 (4), ss 652-667.
- Røe, P.G, Eidheim, F. og Schmidt, L. 2001. *Sandvika i støpeskjeen. En sosiokulturell studie av stedsutvikling*. Norsk institutt for by- og regionalforskning, Oslo.
- Sandercock, L. 2006. An anatomy of Civic Ambition in Vancouver: Toward Humane Density. I (red) Saunders W.S. 2006. *Urban Planning Today*. University of Minnesota Press, Minneapolis.

- Simonsen, K. 2005. *Byens mange ansigter*. Roskilde universitetsforlag, Roskilde
- Skogheim, R. og Røe, P.G. 2003. Makt og meningsdannelse i byutvikling. *Nordisk Arkitekturforskning*. Vol. 16 (3), ss 35-43.
- Soja, 2000. *Postmetropolis. Critical Studies of Cities and Regions*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Talen, E. 1999. Sense of Community and Neighbourhood Form. An Assesment of the Social Doctrine of New Urbanism. *Urban Studies*. Vol. 36 (8) ss. 1361-1379.
- Thagaard, T. 2003. *Systematikk og innlevelse*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Wessel, T. 2006. Los Angeles-modellen. Urbanisme à la LA. I (red) Ugelvik Larsen, S. 2006. *Teori og metode i geografi*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Zukin, S. 1995. *The Cultures of cities*. Blackwell Publishers, Camebridge.

9 APPENDIKS

VEDLEGG 1 Flyfoto av Bjørvika³²

Bildet er tatt sommeren 2004. Barcode-tomtene er markert med rød sirkel.

³² http://www.prosjekt-fjordbyen.oslo.kommune.no/getfile.php/Fjordbykontoret/Internett/Dokumenter/dokument/bj%C3%B8rvika_sett_fra_sor_h%C3%B8yoppl%C3%B8selig.jpg (05.05.09)

VEDLEGG 2 3D illustrasjon av Barcode³³

Barcode illustrert i tråd med forslag 2. Her sett fra sporområdet på Oslo S. Bildet ble publisert i Aftenposten 20. juli 2007. Illustrasjonen er laget av Placebo Effects AS

³³ <http://www.aftenposten.no/nyheter/oslo/article1897303.ece> (05.05.09)

VEDLEGG 3 Oversikt over avismaterialet

KILDE	DATO	TITTEL	FORFATTER
2003			
Aftenposten	14.05.03a	Spennende anslag for ny bydel	Lotte Sandberg
Aftenposten	14.05.03b	Bjørvikakladden på plass	Odd Inge Skjævesland
Dagsavisen	14.05.03	Bystyreflertall for et lavere Bjørvika	Nils Johnsen
2004			
Dagsavisen	12.05.04	Hit men ikke lenger	Dordi Digre
Dagens Næringsliv	02.11.04	Bjørvika vil kuppe kontormarkedet	Øystein Krogsrud, Oslo
2005			
Aftenposten	10.01.05	Veien til Bjørvika	Lotte Sandberg
Dagens Næringsliv	29.03.05	Bjørvika over Aker Brygge	Øystein Krogsrud, Oslo
Aften	06.04.05	Intens jakt på bedrifter til Bjørvika	Hilde Lundegård
Arkitektnytt	19.04.05	Et bærekraftig referansebygg i Bjørvika	Jan Carlsen
Aften	11.05.05	Politisk krig om høyhus	Hilde Lundegård
Aften	14.06.05	Oslo får Europas mest energigjerrige kontorbygg	Hilde Lundegård
Aftenposten	17.10.05	Hvor skal Oslo?	Lotte Sandberg
Dagens Næringsliv	06.12.05	Bjørvika-salg kan gi 1,5 mrd.	Espen H. Mikalsen, Oslo
Aften	15.12.05	Refser Fjordyutbyggerne	Hilde Lundegård
2006			
Dagens Næringsliv	11.01.06	Pareto inntar Bjørvika	Espen H. Mikalsen, Oslo
Aften	27.01.06	Byggeplass Bjørvika	Hilde Lundegård
Dagens Næringsliv	25.02.06	På høygir i Bjørvika	Espen H. Mikalsen, Oslo
Dagens Næringsliv	07.03.06	Storgevinst i Bjørvika	Espen H. Mikalsen, Oslo
Aften	24.03.06	Fjordbyen krymper – slik er den nå	Hilde Lundegård
neNyheter.no	07.08.06	Tilbereder Oslos indrefilet	Ivar Sekne
Aften	02.10.06	Bygger Oslos høyeste bolighus 67 meter høyt	Hilde Lundegård
Dagbladet	09.10.06	En arkitektore hopper av	Jan Carlsen, arkitekturskribent
Aften	06.11.06	Baksiden av Bjørvika – ”Bjørvikamuren” lagt ut på høring i dag	Hilde Lundegård
Aften	10.11.06	Skjebnetime	Hilde Haugsgjerd
Aften	15.11.06a	Slakter Bjørvika-plan	Hilde Lundegård
Aften	15.11.06b	Fra Fjordbyen til strekkodeby	Svein Solhjell, Oslo
Aftenposten	15.11.06	Med ryggen mot muren og Oslo	Robert Lorange, siv.ark. MNAL
Aften	16.11.06	Garanterer lys og luft i Bjørvika	Anbjørg Bakken
Aften	17.11.06	Fra visjon til betongmur	Kåre Willoch, Bestum
Dagbladet	20.11.06	- Politikerne har skapt et monster	Eivind Kristensen og Geir Ramnefjell
Østlands-sendingen	21.11.06	Byrådet gav etter for press	Anne Linn Ensby og Anniken Mühle
Aften	23.11.06	Tilgjengelig havnefront	Katrine Nyhus, Oslo
Aften	24.11.06	Mobiliserer mot Bjørvikamur	Hilde Lundegård
Aften	27.11.06	Nå kan nabo husene bli krympet – Havnestyret ser på planen på nytt	Hilde Lundegård
Aften	29.11.06	Krever modell i full størrelse	Hilde Lundegård
Aften	29.11.06	Takk for taktsikt, Katrine Nyhus	Karsten Nilsen, Oslo
Dagbladet	01.12.06a	Bjørvika – visjone og den sure svie	Peter Butenshøn, rektor, Kunsthøgskolen i Oslo.
Dagbladet	01.12.06b	Kollektivt ran av Oslos Eiendom	Maria Børja
Aften	01.12.06	2800 underskrifter mot høyhus i Bjørvika	
Aften	04.12.06	Ny sjanse i Fjordbyen	Hilde Lundegård
Aften	05.12.06	Det er ikke jeg som skal takkes	Katrine Nyhus, Oslo Byaksjon
Aften	06.12.06	Protestsamlere	Hilde Lundegård
Dagbladet	06.12.06	22 000 i protestaksjon	Gunnar Sohlberg, Kjell-Ivar Myhr og Eivind Kristensen
Aften	07.12.06	Vis oss muren i Bjørvika	Jan Carlsen, arkitekturskribent
Aften	08.12.06a	Oslo sier nei til Bjørvikamur	Hilde Lundegård
Aften	08.12.06b	Gamle Oslo krever timeout	
Aften	11.12.06	Hvilket av bildene lyver?	Hilde Lundegård
Aften	12.12.06	Derfor vil de ikke krympe husene	Hilde Lundegård

Aften	13.12.06a	Høringsrekord	Hilde Lundegård
Aften	13.12.06b	Tillitskrise i Bjørvika	Per Anders Madsen
Dagens Næringsliv	14.12.06	Arkitekter og røvere i Barcodeby	Jan Carlsen
Dagbladet	14.12.06a	Sier ja til de utskjulte høyhusene	Maria Børja
Dagbladet	14.12.06b	Slik kan Oslo bli med høyhus	
Aften	15.12.06	Bildene som skal overbevise	Hilde Lundegård
Østlands-sendingen	15.12.06	Krangelen om Bjørvika	Olav Juven
Aften	15.12.06	Mannen med muren	Kristin Kornberg
Dagsavisen	15.12.06	Vil bruke 500 mill for å unngå ”mur”	Guro Sollien Eriksrud
Dagens Næringsliv	18.12.06	Nye planer i Bjørvika	Audun Engh, prosjektleder i Stiftelsen Byens Fornyelse og Arne Sødal, sivilarkitekt
Aften	19.12.06	Ny start i Bjørvika er nødvendig	Erling Folkvord (RV), bystyremedlem i Oslo
Østlands-sendingen	19.12.06	Protester mot høyhus	Andreas Øien Stensland og Olav Juven
Dagbladet	20.12.06a	Slik blir høyhusene i Bjørvika	Maria Børja
Dagbladet	20.12.06b	Riksantikvaren protesterer mot høyhus	Eivind Kristensen og Maria Børja
Aften	21.12.06	La andre barske seg med høyhus	Niels Torp, sivilarkitekt (mnal), Oslo
Aften	27.12.06	Staten må redde Oslo	Bjørn-Tore Hansen, styreleder, Oslo Byes Vel
Aften	29.12.06a	Sjebnetime for sjøsiden	Jan Carlsen, arkitekturskribent
Aften	29.12.06b	Bygger by, ikke landsby	Ellen de Vibe, etatsdirektør PBE
Dagbladet	30.12.06	Føleri i Bjørvika	Katrine Nyhus, Erling Fossen og Andreas Vaa Bermann, Oslo Byaksjon

2007

Dagens Næringsliv	02.01.07	Bjørvika-prinsipper	Jannike Hovland, president i NAL
Aften	02.01.07	Den vanskelige Bjørvika	Hans Jacob Hansteen, arkitekt MNAL, tidligere byantikvar i Oslo
Dagbladet	03.01.07a	Lae: Bjørvika-motstanden må tas på alvor	Maria Børja
Dagbladet	03.01.07b	Ironi i Bjørvika	Jan Carlsen, arkitekturskribent
Aften	03.01.07	Vil tegne om ”muren” i Bjørvika	Hilde Lundegård
Aften	04.01.07	Bygg mindre i Bjørvika	Hilde Lundegård
Dagbladet	05.01.07	Oslo – egoistenes by?	Morten Krogstad, skribent og oversetter
Aften	05.01.07a	Byplandirektørens kam	Morten Krogstad
Aften	05.01.07b	Puslespillet Bjørvika	Hilde Lundegård
Aften	05.01.07c	Kruseduller i hodet – og Bjørvika	Ketil Moe, arkitekt MNAL, Oslo
Dagbladet	07.01.07	Nostalgi i Bjørvika	Andreas Vaa Bermann, arkitekt og Katrine Nyhus, arkitekt. Oslo Byaksjon
Aften	08.01.07	Bærekraft i Bjørvika	Erling Fossen, Oslo Byaksjon
Dagbladet	09.01.07	Avsporing i Bjørvika	Jan Carlsen, arkitekturskribent
Aften	11.01.07	Tomteeiere tjener fett – Barcode har allerede innbrakt flere hundre millioner	Hilde Lundegård
Aften	12.01.07	Tett er tett – ikke høyt	Morten W. Krogstad, Oslo
Dagbladet	14.01.07	Arkitektur. Hvor høyt er for høyt?	Hege Maria Eriksen
Aften	15.01.07	Gerardsen roter	
Aftenposten	17.01.07	Bjørvika kan bli et smykkeskrin	Long Litt Woon, sosialantropolog
Aften	17.01.07	Krymper med skatte- millioner	Hilde Lundegård
Aften	22.01.07	Bjørvika trenger luft og en park	Einar Hagem, arkitekt, MNAL, Oslo
Dagbladet	22.01.07	Tjener rått i Bjørvika	Geir Ramnefjell
Aften	25.01.07	Kam eller skytesår	Ketil Moe, arkitekt, MNAL, Oslo
Aften	30.01.07	Utfordringer ved byplanlegging	Eva Irene Falleth v. NIBR, UMB og Gro Sandkjær Hansen v. NIBR
Aften	31.01.07	Bjørvikas muligheter	Lotte Sandberg
Østlands-sendingen	15.02.07	En firedel er godkjent	Siri Storsteen Hytten
Aften	15.02.07	En fjerdedel av muren er godkjent	Hilde Lundegård
Aften	19.02.07	Trekvart omkamp	
Aften	02.03.07	Bjørvika-debatten som forsvant	Jørn Mortensen, informasjonsrådgiver i utsmykkingsforbundet for offentlig bygg
Aften	13.03.07	Store visjoner og mørke skyer	Peter Butenshøn, rektor, Kunsthøgskolen i Oslo
Dagbladet	21.03.07	Åpent møte om Bjørvika	
Dagens Næringsliv	22.03.07	Flyttetrøbbel for Visma	Lars-Erik Nygård, Oslo
Aften	22.03.07	Vanskelig ventetid for Visma	Elle Maria
Aften	28.03.07	Farvel, utsikt – Grønlands gateløp sperres	Hilde Lundegård
Østlands-sendingen	11.04.07	Slik kan det bli	Siri Storsteen Hytten
Aften	11.04.07	Er dette bedre enn Barcode?	Hilde Lundegård
Aften	12.04.07a	Barcode er folkets vinner	Kristin Kornberg
Aften	12.04.07b	...Men politikerne jubler ikke over nye Bjørvika – forslag	Hilde Lundegård
Aften	23.04.07	Stort handlingsrom i Bjørvika	Tor Holtan-Hartwig, Sigurd Tønsberg og Are Eriksen, Oslo Elveforum

Dagbladet	25.04.07	Slaget om Stiklestad	Trude Ringheim
Aften	09.05.07	KLP til Barcode	Hilde Lundegård
Aftenposten	10.05.07	Byen som klimaløsning	Lotte Sandberg
Østlands-sendingen	18.05.07	Kan bli lavere i Bjørvika	Ingvild Edvardsen, Siri Storsteen Hytten
Aften	14.06.07	Bjørvikafinalen	Hilde Lundegård
Aften	15.06.07	Bjørvikamuren skal slankes	leder
Dagbladet	24.06.07	Byens værhaner	Katrine Nyhus
Aften	29.06.07	Gledene ved byen	Erling Lae, byrådsleder, Oslo
Aften	02.07.07	Bjørvika – klimagave til Oslo	Paul E. Lødøen, adm.dir i OSU
Aftenposten	03.07.07	Bjørvika-arkitekter til Athen	
Østlands- sendingen	19.07.07	Ny Bjørvika – plan	Anne Linn Ensby
Aften	20.07.07	Byrådet krymper ikke Barcode	Hilde Lundegård
Dagbladet	20.07.07	Går for høyhus i Bjørvika likevel	Maria Børja
Aften	24.07.07a	By i skyggen av "Barcode"	Morten W. Krogstad, statsstipendiat og Arne Sødal, siv.ark, Oslo
Aften	24.07.07b	Muren må unngås	leder
Aftenposten	30.07.07	Bygger ikke mur foran operaen	Merete Agerbak-Jensen (H), byråd for byutvikling
Aften	03.08.07	Spillet ødelegger fortsettelsen	Katrine Nyhus, leder i Oslo Arkitektforening OAF, Einar Lilleby og Geir Haaversen, styremedlemmer OAF
Dagsavisen	13.08.07	Må Bjørvika kontoriseres?	Per Inge Kjelling
Aften	15.08.07	Slakter tvilling – tårn	Bjørn Egil Halvorsen
Aften	23.08.07	Ønsker hele verden velkommen	Hilde Lundegård
Minerva	28.08.07	Barcode: Bjørvika for alle	Ben Bjørke og Erling Fossen
Aften	28.08.07	Stans spillet og "Barcode"!	Morten W. Krogstad, statsstipendiat og Arne Sødal, siv.ark, Oslo
Aftenposten	01.09.07	Ørestad – eller Ødestad?	Lotte Sandberg
Aften	04.09.07	Barcode – vi prøver igjen	Katrine Nyhus. Styreleder OAF
Østkantavisa	06.09.07a	Ronny Fagereng – Nei til Bjørvika-mur	
Østkantavisa	06.09.07b	Vil ha trehus i Bjørvika	Nils Skumsvoll
Dagsavisen	07.09.07	Klassekamp!	Ola Vaagbø
Aften	12.09.07	Lytt – og velg en bedre bydel	Arne Sødal, siv.ark, MNAL, Oslo
Aftenposten	15.09.07	Byen skal være grønn og god å bo i	Edel Bakkemoen
Aften	19.09.07	Fjordby – eller by uten fjord	Karl Olav Viddal, Oslo
Aftenposten	24.09.07	Halleluljarop for kontormarkedet	Brit Myhrvold
Aften	26.09.07	Fjordbydebatt en hel uke	Hilde Lundegård
Dagsavisen	27.09.07	Foreslår jernbane i rør for å unngå høyhusmur	Tor Sandberg
Aften	28.09.07	Spill for galleriet i Bjørvika	Karsten Sølve Nilsen, en av de 32 000, Oslo
Klassekampen	29.09.07	Kva skal skje med Oslo?	Guri Kulås
Aften	01.10.07	Stanser omstridte småhus	Hilde Lundegård
Aftenposten	01.10.07	10 feil om Fjordbyen	Karl Otto Ellefsen, rektor, Arkitektthøyskolen i Oslo
Aften	02.10.07a	Knallhard kritikk mot Fjordbyen	Hilde Lundegård
Aften	02.10.07b	Byråden tar helt klart ansvar	Stig Nielsen, Smestad
Aften	03.10.07	På arkitektur	leder
Aften	04.10.07a	Krangler videre om Barcode	Hilde Lundegård
Aften	04.10.07b	Trailere skal lagres ved operaen	Hilde Lundegård
Aften	05.10.07	La oss slippe bedrevitere	Einar Bowitz, Lindern
Aften	09.10.07	Ingen sensur av arkitektur	Merete Agerbak-Jensen (H), byråd for byutvikling
Østkantavisa	11.10.07b	Ikke utsett Bjørvika	leder
Østkantavisa	11.10.07a	Ikke redd for høyder i Vancouver	Sven Chr. Stensvaag
Østkantavisa	11.10.07c	Prostitusjon og narko i Bjørvika	Sven Chr. Stensvaag
Aften	11.10.07	Til hinder for moderne arkitektur	Rune Ramfelt, siv.ark, MNAL – A38 arkitekter
Aften	12.10.07	Fjordbyen – hva slags fjordby?	Karsten Sølve Nilsen, Oslo
Aften	16.10.07a	Arkitektur er ikke politikk	Alf Folmer, arkitekt, Saltsjøbaden, Sverige
Aften	16.10.07b	Byutvikling til salgs	Lotte Sandberg
Aften	17.10.07a	Hva er galt med nordmenn?	Bjørn Brøymer
Aften	17.10.07b	Barcode: Gave eller ran?	Morten W. Krogstad, rådgiver i Oslo Byes Vel og Arne Sødal, siv.ark
Aften	17.10.07c	Snøhetta trekker seg fra operatomt	Hilde Lundegård
Aften	22.10.07	Småhusplanen missbrukes	Kim Skaara, siv.ark.
Aftenposten	23.10.07a	Glassflatene stjeler energi	Per Kristian Aale
Aftenposten	23.10.07b	Design og bærekraft kan forenes	Per Kristian Aale
Aften	26.10.07a	Flytter inn på solsiden	Gjermund Jappée
Aften	26.10.07b	Ti år med fortetting	Hans Krisitan Jødal, nabo, Bygdøy
Aften	30.10.07	Fjordbyen – hva har vi lært?	Ellen de Vibe, etatsdirektør, PBE
Arkitektnytt	31.10.07	Ti feil ved Fjordbyplanen	Liv Aimée Halvorsen, siv.ark, MNAL
Aften	31.10.07a	Omfattende arkitekturkrig i Oslo	Jan Carlsen, arkitekturskribent, Oslo
Aften	31.10.07b	"Barcode" for byen	Lotte Sandberg
Aften	02.11.07	Billig? Her?	Hilde Lundegård

Aften	06.11.07	Hopper av Sørenga	Hilde Lundegård
Aften	07.11.07	Vil ha myk havn	Hilde Lundegård
Aften	09.11.07	Utsikt til fattigmann	Hilde Lundegård
Østlands-sendingen	15.11.07	Solgt for én milliard kroner	Sandra Mei Ling Noer
Aften	16.11.07a	”Barcode” mot byen	Morten W. Krogstad, rådgiver Oslo Byes Vel
Aften	16.11.07b	940 mill. for Sørenga	Hilde Lundegård
VG	16.11.07	Kutt ut jåleriet	Børre Haugstad
Aften	16.11.07	Tenk nytt over byutvikling!	Tuva Z. Halbo, siv.ark., Oslo
Aften	26.11.07	Arkitekter – aksepter mangfold!	Audun Engh, prosjektleder i Stiftelsen Byens Fornøyelse
Aften	28.11.07	Nok en utsettelse	Lotte Sandberg
Aften	30.11.07a	Dette skal bli Oslos tøffeste bygg	Hilde Lundegård
Aften	30.11.07b	De første bjørvingene flytter inn	Thomas Olsen
Aften	03.12.07a	Honnørord hemmer samtale	Tuva Z. Halbo
Aften	03.12.07b	Kjempetøft	Hilde Lundegård
Aften	04.12.07	Design foran miljø	Hilde Lundegård
Aften	05.12.07	Kamp mot samtidsarkitektur	Jan Carlsen, arkitekturskribent, Oslo
Dagsavisen	10.12.07	Halve Oslo ønsker Barcode i Bjørvika	Håvard Prestegården
Aften	10.12.07	Bjørvika, 10. august 2017	Merete Agerbak-Jensen, byutviklingsbyråd for Høyre
Dagens Næringsliv	11.12.07	Strekke i glass	Erling Dokk Holm
Aften	12.12.07	Ikke alle ser fjorden	Jan Ove Vatne, Malerhaugen Vel
Aften	14.12.07a	Carlsen står for ensretting	Audun Engh, Oslo
Aften	14.12.07b	Oslo er en vakker by	Erling Lae, byrådsleder for Høyre
Østlands-sendingen	17.12.07	Mister leietakere grunnet sommel	Sandra Mei Ling Noer
Aften	18.12.07	Vinglebyen	Hilde Lundegård
Aften	28.12.07	Veien til å fornye en by	Jan Carlsen

2008

Aften	02.01.08	Snakk høyere, Erlend	Mari Øvrebø, osloborger
Aften	04.01.08	Pinlig saksbehandlingstid	Jan Tank-Nilsen (Frp), medlem byutviklingskomiteen, Oslo
Aften	07.01.08	Smart Barcodegallup	Per Inge Kjelling, Blommenholm
Aften	09.01.08	Hardt ut mot Oslos monsterbygninger	Hilde Lundegård
Aften	10.01.08a	Her er Oslos mønsterbygg	Hilde Lundegård
Aften	10.01.08b	Lytt til de lokale folkevalgte	Helge Winswold, nestleder i byutviklingskomiteen i Gamle Oslo
Aften	11.01.08	Galleri Oslo er verst i byen	Hilde Lundegård
Aften	15.01.08	By eller drabantby?	Audun Engh, Oslo
Aften	16.01.08a	Vær med å tegne	Gabrielle Graatrud
Aften	16.01.08b	40 etasjer i Bjørvika?	Hilde Lundegård
Østkantavisa	17.01.08	Du bestemmer i Bjørvika	Maren Thorsen Bleskestad
Aften	17.01.08	Kampen mot Barcode er tapt	Svein Olav Hoff, direktør, Lillehammer Kunstmuseum
Aften	18.01.08	Handlingsrom i Bjørvika	Leder
Dagsavisen	22.01.08	Lokal idédugnad om Bjørvika	Jeanett Bakke
Aften	23.01.08a	Arkitekter med begrenset estetisk sans	Widar Fossum, Grunerløkka
Aften	23.01.08b	Mønster og monster	Morten Krogstad, statsstipendiat, Kristian Vårvik, arkitekt, Didrik Hvorslef-Eide, arkitekt, Oslo Byes Vel
Aften	23.01.08c	Arkitekturdebatt kun for autoriserte?	Jan Sigurd Østberg, siv.ark og daglig leder Oslo Byes Vel
Aften	25.01.08a	Samtidsarkitekturen går ikke baklengs	Jan Carlsen, arkitekturskribent
Aften	25.01.08b	Gretne Barcode-gubber	Frode Hiorth, Majorstuen
Aften	28.01.08a	Vi ønsker et levende område for mennesker, ikke døde kontorbygninger	Solrun Dregelid
Aften	28.01.08b	Enda mer ”spennende” byggeri?	Per Inge Kjelling, Blommenholm
Aften	28.01.08c	Et kontorbygg med sjel	Erik Sand, designer
Dagsavisen	29.01.08	Kampen om Bjørvika	Jeanett Bakke
Aften	29.01.08	Reis inn i Bjørvika	Hilde Lundegård
Aften	30.01.08	Lytter til naboer	Gabrielle Graatrud
Aften	31.01.08	Barna skvises i nye boområder	Thomas Olsen
Dagsavisen	31.01.08	Ingen ende på Bjørvika-debatten	Jeanett Bakke
Aften	01.02.08a	Den skytes ei som henges skal	Svein Olav Hoff, direktør, Lillehammer Kunstmuseum
Aften	01.02.08b	Protestene ikke hørt	Hilde Lundegård
Aftenposten	03.02.08	Er det sånn byer skal bygges?	May Britt Brøyn
Aften	04.02.08	Bjørvika: Har vi råd til å ha en by?	Brynjar Østgård, Nordstrand
Aften	05.02.08a	Ikke glem visjonene	leder
Aften	05.02.08b	Heier på skyskraperne	Hilde Lundegård
Aften	06.02.08	Vis respekt for en lokal-demokratisk prosess	Helge Winswold (A) Leder av charetten i bydel Gamle Oslo
Aften	07.02.08a	Lytt til lokalbefolkningen	Hans Christian Lillehagen, BU-leder (Ap), bydel Gamle Oslo
Aften	07.02.08b	Hør på folkemeningen	Svein Solhjell, Bekkelaget
Aften	08.02.08a	Flere høyhus i Bjørvika, takk!	Jan Kokkin, kunsthistoriker og daglig leder i Kunst på

			Arbeidsplassen.
Aften	08.02.08b	Spørsmål til de ansvarlige	Karsten Sølve Nilsen, Hellerud
Aften	11.02.08a	Bjørvika: Miljøvennlig og fargerik	Tone Tellevik Dahl, nestleder i byutviklingskomiteen (Ap) og Håkon Haugli, medlem i byutviklingskomiteen
Aften	11.02.08b	Oslo slåss for Statoil-Hydro	Hilde Lundegård
Østlands-sendingen	12.02.08	Bjørvika-utbyggingen blir mindre	Olav Juven og Anne Linn Ensby
Aften	12.02.08a	-Mye verre enn Barcode	Hilde Lundegård
Aften	12.02.08b	Ikke gi oss en høyhusmur!	Helge Winswold (Ap), leder av Bjørvika-charetten som ble arrangert av bydel Gamle Oslo
Aften	13.02.08a	Alna opp i dagen	Gabrielle Graatrud
Aften	13.02.08b	Ikke ”stygt” eller ”pent”	Didrik Hvoslef-Eide, arkitekt MNAL og styremedlem i Oslo Byes Vel
Aften	13.02.08c	Latterliggjøring av Oslo	Per Inge Kjelling, Bærum
Aften	13.02.08d	Barcode blir like høyt	Hilde Lundegård
Aften	14.02.08a	Autoritært arkitektursyn	Audun Engh, Stiftelsen Byens Fornøyelse
Aften	14.02.08b	Monopol på det moderne?	Lars Rottem Krongnes, fylkesleiar i Oslo SP
Aften	14.02.08c	Frykter død bydel	Hilde Lundegård
Aften	15.02.08	Parodi i Gamlebyen	Erling Fossen, Oslo Byaksjon
Aften	19.02.08	Hvor høyt er 40 etasjer i Bjørvika?	Hans Jacob Hansteen, siv.ark., tidligere byantikvar i Oslo
Aften	21.02.08	Amatører i byplanlegging?	Hans Christian Lillehagen (Ap), BU-leder Gamle Oslo, og Helge Winswold (Ap), leder av Bjørvika-charetten
Aften	22.02.08a	Byrådet prioriterer parker	Merete Agerbak-Jensen (H), byråd for byutvikling
Aften	22.02.08b	Barcodes slankekur	Hilde Lundegård
Aften	22.02.08c	Kortslutning i Bjørvika	Karsten Sølve Nilsen, lokalhistorisk rådgiver, Oslo Øst
Aften	25.02.08	Overdriver skyggesidene	Bård Lindquist, student AHO
Aften	26.02.08a	Knekker vi barcoden?	Hilde Lundegård
Aften	26.02.08b	Bjørvika for byens befolkning	Arne Sødal, arkitekt
Østlands-seningen	26.02.08	Sjokkert og skuffet over SV	Sandra Mei Liing Noer
Aften	27.02.08	Bygg Barcode nå!	Erling Fossen, Oslo Byaksjon
Morgenbladet	27.02.08	Demokratisk lekeland	Morten Krogstad, statsstipendiat
Aften	27.02.08a	Frykter mørket	Gabrielle Graatrud
Aften	27.02.08b	Flertall for Barcode	Hilde Lundegård
Aften	27.02.08c	Høyt og tett gir ikke et aktivt byliv	Sven Erik Svendsen, professor NTNU
Dagsavisen	27.02.08	Håper på opprør i Ap	Jeanett Bakke
Dagsavisen	28.02.08	Full høyde på Barcode	Else Gro Ommundsen
Aften	28.02.08	Vil ha DnBNOR til Barcode	Hilde lundegård
Aften	29.02.08	Minimal Barcode-slanking	leder
Aften	03.03.08a	Fossen mangler historiekunnskap	Stig Dæhli, Ekebergskrenten
Aften	03.03.08b	Dropp Barcode – legg gress	Steinar Hunnestad, Nordberg
Dagsavisen	03.03.08	Oslomuren	Lars West Johnsen
Dagsavisen	04.03.08	Barcode-bygg stryker på miljø	Rebecca Shirin Jafari
Dagbladet	06.03.08	Fjordtur til Spania	Esten O. Sæther.
Aften	07.03.08	Spørsmål til Agerbak-Jensen	Karsten Sølve Nilsen, fjerde generasjons osloborger, Oslo Øst
Dagbladet	09.03.08	Baluba i Bjørvika	leder
Aften	10.03.08a	Soloppgang for Oslo	Erling Fossen
Aften	10.03.08b	Vi vil ha skikkelige fotomontasjer!	Helge Winswold, leder av bydel Gamle Oslos Bjørvika-charette
Østkantavisa	13.03.08	Ikke bare Barcode	Tone T. Dahl, Bjørn Lundberg, Ingrid Eide og Håkon Haugli, Aps medlemmer i byutviklingskomiteen
Aften	28.03.08	Bjørvika – hva nå?	Ellen de Vibe, etatsdirektør, PBE
Arkitektnytt	02.04.08	Hva er Oslo byes Vel	Ingvar Mikkelsen
Aften	02.04.08	Oslo vendt mot fjorden	Bård Folke Fredriksen, leder for Høyres bystyregruppe
Østlands-sendingen	16.04.08	Klagesorm mot Barcode	Lise Olaussen og Tonje Bergmo
Dagbladet	16.04.08	Skyskraperkrangel	Geir Ramnefjell
Østkantavisa	17.04.08	Oppgitt over forsinkelser	Hege Bjørnsdatter Braaten
Arkitektnytt	23.04.08	Byen og fjorden – 25 år etter	Ingvar Mikkelsen
Aften	23.04.08	I skyggen av Barcode	Magne Hilmarsen, Vel for styret i Grefsen og Disen.
Dagbladet	04.05.08	Oppad, fremmad!	Mari Christine Grydeland

VEDLEGG 4 Informasjonsskriv

Forespørsel om intervju

Ingrid Abrahamsen Kjærås
Tlf: 992 52 254
E-post: ingriak@student.sv.uio.no

Mitt navn er Ingrid Abrahamsen Kjærås, og jeg skriver masteroppgave i bygeografi ved Universitetet i Oslo. Dette er en forespørsel om få intervju deg i forbindelse med masteroppgaven min som har fått tittelen; Debatten om Barcode, ulike syn på byutvikling.

Utgangspunktet for oppgaven er debatten rundt utbyggingen av tomtene B10-B13 i Bjørvika. Mitt formål er å analysere bakgrunnen for de ulike synene på byutviklingen i Bjørvika, og jeg ønsker derfor å snakke med ulike aktører som er involvert i, og har synspunkter på saken. Deres rolle og perspektiv er dermed av stor interesse for meg, og jeg ønsker derfor å avtale et intervju.

Intervjuet vil vare i ca en time. Den som eventuelt velger å delta kan avstå fra å svare på enkeltspørsmål i løpet av intervjuet. Man kan også når som helst, og uten å oppgi grunn, trekke seg fra å delta. Jeg er underlagt taushetsplikt og all informasjon blir behandlet konfidensielt. Alle opplysninger vil bli anonymisert slik at persongjenkjennelse ikke skal være mulig. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), og opplysningene vil bli slettet når prosjektet avsluttes.

Jeg setter stor pris på om du har anledning til å møte meg for et intervju, og jeg er svært fleksibel i forhold til møtetid og -sted. Vennligst ta kontakt via e-post eller telefon hvis du ønsker å delta og/eller få mer informasjon om prosjektet.

Vennlig hilsen

Ingrid Abrahamsen Kjærås

Spørsmål kan også rettes til min veileder ved UiO:
Per Gunnar Røe
Tlf: 22 85 52 17
E-post: p.g.roe@sgeo.uio.no

VEDLEGG 5 Intervjuguide

Mal for intervjuguide

1 Bakgrunn

Kan du fortelle kort om din rolle i forhold til byutviklingen i Bjørvika?
Hvordan har dere vært involvert i prosessen?
Hva er formålet med deres engasjement?

2 Om visjoner og målsettinger for byutvikling i Bjørvika

- Hva slags type bydel mener dere at det nye Bjørvika bør være?
- På hvilken bakgrunn har dere kommet frem til denne visjonen?
- Hvordan har dere jobbet for å skape bevissthet omkring deres visjon om Bjørvika?
- Tror du det er bred enighet om denne visjonen generelt i Oslo og blant aktører som er involvert i Bjørvika?
- Hvordan passer byggingen av Barcode inn i deres visjon for det fremtidige Bjørvika?
- Synes du det er samsvar mellom kommunens visjoner om en ”åpen fjordby” og den faktiske utviklingen i Bjørvika?

3 Om realisering og gjennomføring av byutvikling i Bjørvika

- Har deres arbeid påvirket den faktiske byutviklingen i Bjørvika?
- Hva er deres viktigste redskaper for å få gjennomslag for visjoner/målsettinger?
- Er det noe spesielt ved situasjonen som gjør det vanskelig å få gjennomslag for ønskelig utvikling?
- Hvem er deres viktigste samarbeidspartnere i forhold til byutvikling i Bjørvika?
- I hvilken grad mener du det offentlige (kommunen og PBE) er avhengig av å samarbeide med private aktører for å realisere byutvikling?
- I hvilken grad er det viktig å ha tillit hos lokalbefolkningen for gjennomføring av byutviklingsprosjekt?
- Er det noen aktører/interesser som dominerer i byutviklingen i Bjørvika?
- I hvilken grad tas det hensyn til den lokale konteksten og lokal historie og tradisjoner i byutviklingen?
- Hvem tror du vil ”føle seg hjemme” i Bjørvika?
- Synes du det er samsvar mellom kommunens visjoner om en ”åpen fjordby for folket” og den faktiske utviklingen i Bjørvika?

4 Om Barcode-debatten

- Hva mener du debatten om Barcode handler om?
- Hvorfor tror du det er uenighet om byggingen av Barcode?
- Hvilke ulike syn på byutvikling mener du å kunne se i debatten omkring Barcode?
- Hvilket syn tilhører dere?
- Hva mener du Barcode kommer til å symbolisere?
- Hvilken rolle mener du høyhus har i byutviklingsprosjekter, hva representerer disse?
- Tror du debatten omkring Barcode har negative eller positive konsekvenser for den videre byutviklingen i Bjørvika?
- Er det et mål å unngå slike konflikter i fremtiden? Hvordan kan man da eventuelt unngå de?
- Hvilke argumenter har du lagt merke til i debatten? Hvem kommer tydeligst frem i media?
- Hva synes du om medias dekning av debatten?
- Er det noe du ønsker å legge til som jeg ikke har spurt om?